

ΕΠΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

C. IULII CAESARIS

COMMENTARII.

DE BELLO CIVILI

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1951

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Επεισόδια από την Ιταλία

19

C. IULII CAESARIS

COMMENTARII DE BELLO CIVILI

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ⁵
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΙ, ΑΘΗΝΩΝ

C. IULII CAESARIS

COMMENTARI¹¹

DE BELLO CIVILI

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1951

17513

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

I. ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Ο Γάιος Ιούλιος Καίσαρ (C. Iulius Caesar) ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τῇ 13 τοῦ Κοιντιλίου μηνός, τοῦ κατόπιν ἔξ αὐτοῦ ὀνομασθέντος Ιουλίου, τοῦ ἔτους 100 π. Χ. καὶ ἀπέθανε δολοφονθεῖς κατὰ τὰς εἰδοὺς τοῦ Μαρτίου (τῇ 15 Μαρτίου) τοῦ ἔτους 44 π. Χ.

Ο Καίσαρ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Σύλλα καὶ τὴν ἡτταν τῆς μερίδος τοῦ Μαρίου (83—82 π. Χ.) ἐκινδύνευσε, διότι ἦτο ἐκ τῆς μητρὸς Αὐρηλίας στενὸς συγγενῆς τοῦ τελευταίου. Καὶ ἀνῆκε μὲν εἰς ἀριστοχρατικῶτατον γένος, διότι ἀνήγεν αὐτὸς εἰς τὸν μυθικὸν Ιουλὸν (Ἄσκανιον), τὸν υἱὸν τοῦ Αἰνείου, ἀλλ᾽ ὅμως ἥγειτο τοῦ δημοτικοῦ κόμματος.

Απὸ τοῦ ἔτους 80 π. Χ., ἀγων ἡλικίαν 20 ἔτῶν, ἐστράτευσεν εἰς τὴν Ασίαν, συγχρόνως δὲ ἥρχισε τὸ πολιτικὸν καὶ δητορικὸν αὐτοῦ στάδιον. Ἡτο καὶ περὶ τὰ ἐλληνικὰ γράμματα ἐντριβέστατος, τοσοῦτον δὲ οἰκείως εἶχε πρὸς τὴν ἐλληνικὴν γλώσσαν, ὥστε καὶ ἀποθνήσκων, ὅτε είδε τὸν Βροῦτον μεταξὺ τῶν συνωμότῶν πλήττοντα αὐτόν, ἐπεφώνησεν ἐλληνιστὶ τὸ γνωστὸν ἐκείνον «Καὶ σύ, τέκνον Βροῦτε;» Εἶχε διδασκάλους ἐν Ῥώμῃ μὲν τὸν Μᾶρκον Αντώνιον Γνίφωνα, ἐπιφανῆ ἐκ Γαλατίας δῆτορα καὶ γραμματικόν, ἐν Ρόδῳ δὲ (τῷ 76—75 π. Χ.), δπου κατόπιν ἐπορεύθη, τὸν ἔξ Αλιβάνδων τῆς Καρίας Απολλώνιον τὸν Μόλωνος ἐκ τῶν κορυφαίων ὄντοφων τῆς Ροδίας Σχολῆς.

Τῷ 67 π. Χ. διετέλεσε ταμίας (questor) ἐν Ισπανίᾳ, τῷ 65 ἀγορανόμος (aedilis), τῷ 63 ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος μέγας ποντίφιξ (pontifex maximus), τῷ 62 στρατηγὸς (praetor), τῷ 61 ἀντιστράτηγος (pro praetore) ἐν Ισπανίᾳ, τῷ 59 ὑπατος (consul) τὸ πρῶτον, ἀπὸ τοῦ 58—50 ἀνθύπατος (pro consule) ἐν Γαλατίᾳ, τὴν δποίαν ὑπέταξε καὶ ἔπειτα ὠργάνωσεν, ἀποβάς δὲ κυριώτατος παράγων τοῦ ἐκρωματισμοῦ τῆς Δύσεως διὰ τῆς διαδόσεως τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἐλληνορρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡτο στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς μέγας, νομοθέτης, μαθηματικός, ἴστορικὸς συγγραφεύς, ποιητὴς καὶ γραμματικός.

II. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Τὰ κύρια καὶ σφζόμενα μείζονα ἔργα τοῦ Καίσαρος είναι οἱ commentarii, τὰ ὑπομνήματα (ἔφημερίδες, ἔφήμεροι ἀναγραφαί), τὰ δποῖα

κοινῶς ὀνομάζονται ἀπομνημονεύματα. Οἱ commentarii εἰναι: commentarii de bello Gallico (ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου) καὶ commentarii de bello civili (ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου). Καὶ τὰ μὲν πρῶτα, διηρημένα εἰς 7 βιβλία (διότι τὸ 8ον εἶναι τοῦ Αὐλοῦ Ἰοτίου), ἀναφέρονται εἰς τὰ συμβάντα τῶν ἔπτα πρώτων ἐπτῶν τοῦ πολέμου, ὅν ἐπολέμησεν ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, Βρεττανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ (58—52 ή 51 π. Χ.), τὰ δὲ δεύτερα, διηρημένα εἰς τοία βιβλία, ἀναφέρονται εἰς τὰ διετῆ γεγονότα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου (ἀπὸ Ιαν. τοῦ 49—Νοεμβρ. 48 π. Χ.).

III. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ *

1. "Οτε ὁ Γναῖος Πομπήιος μετὰ τὰς λαμπρὰς αὗτοῦ νίκας ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 61 π. Χ. ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἦτο ἀναμφισβητήτως, μολονότι εἶχεν ἀπολύσει τὸν στρατόν, ὁ πρῶτος καὶ ἴσχυρότατος ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀνήρ. Ἄλλ' ἡ μοναδικὴ δόξα καὶ ἡ προεξέχουσα αὗτοῦ θέσις διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ὑποψίαν τῶν ἀνταγωνιστῶν του· οἱ προσωπικοὶ ἐχθροί, ἵδια ὁ Κράσσος, ὁ Λούκουλλος καὶ ὁ Μέτελλος, τῶν δοπίων ἡ δόξα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὗτοῦ εἶχε μειωθῆ, ἐνήργησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ Πομπήιος, δῆτε ἐν ἔτει 60 π. Χ. ἐζήτησε νὰ ἐπικυρωθῶσιν αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ διατάξεις αὗτοῦ καὶ νὰ διανεμηθῶσιν ἄγροι εἰς τοὺς παλαιοὺς στρατιώτας (veterani), προσέκρουσεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ εἰς ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, τὰ δοπία ἔξηναγκασαν αὐτὸν νὰ στραφῇ πρὸς τὸ δημοτικὸν κόμμα, ἵνα οὕτω κατορθώσῃ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν προτάσεών του. Τότε δὲ προΐστατο τοῦ κόμματος τούτου ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ. Οὗτος, μόλις ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ἔνθα εἶχε χρηματίσει ἀντιστράτηγος (propraetor), ἐπεδίωξε τὴν ὑπατείαν τοῦ ἔτους 59. Τὸ συγκλητικὸν κόμμα ἀντέστη ἰσχυρῶς εἰς τοῦτο. "Οὐεν ἐπῆλθεν εὐκόλως ἔνωσις. Προσελήφθη ὡς τρίτος, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Καίσαρος, ὁ Μᾶρκος Κράσσος, λόγῳ μὲν διότι ὁ Κράσσος ἦτο ἀπαιφαίτητος ἐνεκα τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐπιφρονῆς του πρὸς διεξαγωγὴν τῶν κοινῶν σχεδίων, πράγματι δμως διότι ὁ Καῖσαρ ἦθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτὸν ὡς

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Kramer - Hofmann - Meusel (1906).

ἀντιστάθμισμα ἐναντίον τοῦ πανισχύου ἔτι Πομπηίου. Οὕτω συνεστάθη ἡ πρώτη τριανδρία (*triumvirātus*) ἐπὶ τῷ σκοπῷ νε quid ageretur in re publica, quod displicuissest ulli e tribus (=ὅπως μή τι ἐν τῇ πολιτείᾳ διαπραχθῇ ἀπαρέσκον τινὶ ἐκ τῶν τριῶν).

2. Καίπερ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τοῦ συνυπάτου του Μάρχου Βιβούλου κατώρθωσεν ὁ Καίσαρ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ δραστηριότητος πολλὰ καὶ ἴδια τὴν παραδοχὴν τοῦ Ἰουλίου ἀγροτικοῦ νόμου (*lex Iulia agraria*), δι' οὐ νόμου ἔξεπληροῦτο ὁ σκοπὸς τοῦ Πομπήιου πρὸς ἵκανοποίησιν τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν του. Ἐπειτα τῇ προτάσει τοῦ Καίσαρος ἐχαρίσθη ὑπὸ τοῦ δῆμου, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ἥδη ἀποκρούσει τὴν πρότασιν ταύτην, τὸ τρίτον τοῦ μισθώματος εἰς τοὺς μισθωτὰς (*publicanοs*) τῶν ἐν Ἀσίᾳ τελῶν ὁμιλίους ἵπτεῖς. Ὡσαύτως ὁ Πομπήιος κατώρθωσε διὰ τοῦ Καίσαρος νὰ ἐπικυρωθῶσιν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου, ἀρνούμενης μέχρι τότε, πᾶσαι αἱ ἀσιατικαὶ διατάξεις αὐτοῦ. Τέλος καὶ ὁ Καίσαρ, τῇ προτάσει τοῦ ὑπὸ αὐτοῦ προσελκυσμέντος δημάρχου Ποπλίου Βατινίου (*lex Vatinia*), ἔλαβε (τῷ 55 π. Χ.) ἐπὶ 5 ἔτη, παρὰ τὰ νενομισμένα, τὴν διοίκησιν τῆς ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίας (*Gallia cisalpīna*) καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ (*Illyricum*) καὶ εἰς ταύτας προσέθηκεν ἡ Σύγκλητος, ἵνα μὴ ἔξαναγκασθῇ εἰς τοῦτο, καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίας (*Gallia ulterior*), ἥτις καὶ ἀπλῶς *provincia* ἐκαλεῖτο. Τοιουτορόπως ὁ Καίσαρ ἐπέτυχε νὰ συντριβῇ ἡ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀπὸ τοῦ Σύλλα πυριαρχία καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸ δημοτικὸν κόμμα, οὗτονος αὐτὸς προΐστατο.

3. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Καίσαρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμάχετο ἐν Γαλατίᾳ νικηφόρως ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ρώμης, ἀναδειχθεὶς οὕτως εἰς τῶν πρώτων στρατηγῶν τοῦ κόσμου, τούναντίον ὁ Πομπήιος, ὁ ἐν Ρώμῃ ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων τῆς τριανδρίας, ἥτις διὰ τοῦ γάμου τούτου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καίσαρος Ἰουλίας ἔγινεν ἔτι στενωτέρα, διημέραι κατέπιπτε καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ δημοτικὸν κόμμα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἥρχισαν νὰ ἀναλαμβάνωσι θάρρος μεταστραφείσης τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸ μέρος τῆς Συγκλήτου. Τούτου ἔνεκα οἱ τρεῖς οὔτοι ἄνδρες ἐν ἔτει 55 π. Χ. συνεσκέψθησαν ἐν Λούχῃ (νῦν Lucca, ΒΑ τῆς Pisa) περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τῶν κορυφαίων ἐκ τῶν διπαδῶν του. Ἐλήγθησαν μεγάλαι ἀποφάσεις, ὡν ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἐκλεγῶσι διὰ τὸ ἔτος 55 ὕπατοι

δι Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος. Διὰ τοῦ Τρεβωνίου νόμου (*Iex Trebonia*) ἔλαβεν δι πρῶτος τὴν διοίκησιν τῶν δύο Ἰσπανιῶν καὶ δι δεύτερος ἐπὶ δι τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας μετ' ἀπεριορίστου ἔξουσίας. Διὰ νόμου ὡσαύτως τῶν ὑπάτων παρετάθη ἡ ἔξουσία (*imperium*) τοῦ Καίσαρος ἐπὶ δι εἰσέτι ἔτη. Ἡ ἀντιπολίτευσις πρὸς τὸ παρόν κατεπνίγη, ἀλλὰ μετ' διλύγον ἔλαβε νέαν δύναμιν, ὅτε πλέον δι δεσμὸς τῆς τριανδρίας βαθμηδὸν ἔξησθλένησε καὶ τέλος συνετρίβη.

4. Ὁ Πομπήιος συνεδέθη πρὸς τὸν Καίσαρα, ἵνα τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ καταβάλῃ τοὺς ἀνταγωνιστάς. Ἡδὴ τούτου ἐπιτεχθέντος, ἔγινεν δι πρῶτος ὑποτεταγμένος βοηθὸς τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του. Ἡ δῆξις ἦτο ἀναπόφευκτος. Ὁ ἐν ἔτει 53 συμβάτης θάνατος τῆς Ἰουλίας καὶ δι κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπικολουθήσας θάνατος τοῦ Κράσσου, μαχομένου κατὰ τῶν Πάρθων, ἐπετάχυναν αὐτήν. «Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Κράσσου καὶ τῆς Ἰουλίας», λέγει δι ώματος ἴστορικὸς Φλωρος, «διελύθησαν οἱ δεσμοὶ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπήιου καὶ ἡ ἀντιζηλία των εὐθὺς ἔξερράγη.» Ἡδὴ εἰς τὸν Πομπήιον ἐφαίνετο ὑποπτὸς ἡ δύναμις τοῦ Καίσαρος καὶ εἰς τὸν Καίσαρα τὸ ἀξιωματοῦ Πομπήιου βαρύ. Οὗτος δὲν ἦνείχετο ἵσον, οὐδὲ ἐκεῖνος ἀνώτερον. Ἐν τῇ ἐγκληματικῇ αὐτῶν ἀντιζηλίᾳ ἥριζον περὶ τῶν πρωτείων, ὧσεὶ ἡ τύχη τόσον ἀχανοῦς κράτους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπαρκέσῃ καὶ δι ἀμφοτέρους». Ὅποτε τοιαύτας περιστάσεις αὐτονόμητον ἦτο ὅτι δι Πομπήιος ἐπληγέσαιε τὸ Συγκλητικὸν κόμμα, θέλων νὰ χρησιμοποιήσῃ τοῦτο ἐναντίον τοῦ Καίσαρος. Ἀλλ᾽ ἀφ' ἐτέρους καὶ ἡ Σύγκλητος μόνον οὔτε θὰ ἀπηλλάσσετο ἀμφοτέρων, ἐὰν κατὰ πρῶτον ἔξεμηδένιζε τὸν ἐπικινδυνότερον τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐτέρου. Τὴν εὐκαιρίαν πρὸς συνδιαλλαγὴν παρέσχον αἱ πολύχοτοι ἔριδες τοῦ Κλωδίου καὶ τοῦ Μίλωνος, αἵτινες εἶχον ἐμβάλει τότε τὴν πολιτείαν εἰς μεγάλην ταραχήν. Μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν ξιφομάχων τοῦ Μίλωνος θάνατον τοῦ Κλωδίου ἔξελέγη κατὰ Φεβρουάριον τὸν 52 π. Χ., παρὰ πᾶν ἔθος, μόνος ὑπατος δι Πομπήιος καὶ ἔτυχε τῆς ἀδείας παρὰ τῆς Συγκλήτου νὰ στρατολογήσῃ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δι Καίσαρ καὶ δι Πομπήιος ἔχωρίσθησαν διὰ παντός.

5. Κατὰ τὴν τρίτην ὑπατείαν (τῷ 52) κατέστησεν δι Πομπήιος διὰ τῶν νόμων του de vi (περὶ βίας, βιαιοπραγιῶν) καὶ de ambitu (περὶ παρανόμου σπουδαρχίας) αὐστηροτέρας τὰς ὑπαρχούσας ποινὰς καὶ συνέτειμε τὴν διαδικασίαν. Ὁ δεύτερος τούλαχιστον νόμος ἦτο

δφθαλμοφανῶς τοιοῦτος, ὥστε ἡδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος. Ἐκτὸς τούτου παρέτεινεν δὲ αὐτὸς διὰ τῆς Συγκλήτου ἐπὶ πέντε ἀκόμη ἔτη τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ ἀρχῆν του, μολονότι ἐσκόπευε νὰ μείνῃ ἐν Ρώμῃ. Ἰνα δὲ περιβάλῃ ἡ Σύγκλητος διὰ τῶν τύπων τῆς νομιμότητος τὴν πρᾶξίν του ταύτην ἐψήφισε, τῇ προτάσει τούτου, ἄλλον νόμον (*lex Pompeia de provinciis*), δι' οὗ οἱ ὑπατοι καὶ οἱ στρατηγοι δὲν ἔφειλον, ὃς μέχρι τοῦδε ἐγίνετο, νὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας των εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς ἀρχῆς των, ἀλλὰ μόνον μετὰ παρέλευσιν δὲ ἐτῶν. Οὕτω πως τακτοποιήσας τὰ πράγματα ἥλπιζεν δὲν Πομπηῖος διὰ εἰχε, καθ' ὃν χρόνον θὰ ἐπέστρεφεν ὁ Καίσαρ ὃς ἵδιώτης πλέον (*sine imperio*) εἰς τὴν Ρώμην μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἀρχῆς του, κατὰ τοιοῦτον τρόπον συγκεντρώσει εἰς ἕαυτὸν σύμπασαν τὴν δύναμιν τῆς πολιτείας, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν καὶ εὐχερῶς νὰ μηνυθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ οὗτος, χωρὶς δῆμως καὶ νὰ γίνῃ ἵδιαιτέρα μνεία περὶ τούτου. Αἱ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Πομπηίου ἐνέβαλον τὸν Καίσαρα εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν, ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ ἐπανάστασις τοῦ Vercingetorix ἔθετεν ἐν ἀμφιβόλῳ πάσας τὰς ἐν Γαλατίᾳ ἐπιτυχίας αὐτοῦ, αἴτινες καὶ μόναι ἐπέτρεπον εἰς τὸν Καίσαρα μετὰ δυνάμεως νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὸ Συγκλητικὸν κόμμα. Εἶχεν δῆμως ὑπὲρ ἕαυτοῦ ὁ Καίσαρ νόμον κατὰ πρότασιν τῶν δέκα δημάρχων (*lex decem tribunorum*) παρακινηθέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πομπηίου φοβουμένου αὐτὸν *ut absenti sibi* (τῷ Καίσαρι), *quandoque imperii tempus expleri coepisset, petitio secundi consulatus daretur, ne ea causa matutinus et imperfecto adhuc bello decederet* (*Suet. Caes. 26*)*. Οἱ Πομπηιανοὶ διὰ λόγους σκοπιμότητος δὲν ἀντετάχθησαν εἰς τὸν νόμον τοῦτον. Τέλος ἐψήφισεν ἡ Σύγκλητος, τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου, ἔτερον νόμον (*de iure magistratum*), δι' οὗ ἀπηγορεύετο γενικῶς νὰ ληφθῶσιν ὑπὲρ ὅψιν κατὰ τὰς ὑπατικὰς ἐκλογὰς ἀνδρες ἀπόντες. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἥρθη τὸ προνόμιον (*privilegium*) τοῦ Καίσαρος. Καὶ ναὶ μὲν κατ' ἐπίμονον τῶν φίλων ἀπαίτησιν ἥθέλησε νὰ ἐπανορθώσῃ ἐν τῷ νόμῳ δὲ Πομπηῖος τὴν δῆθεν παράλειψιν, ἀλλ'

* Παρεσκεύασε (Πομπηῖος) διὰ τῶν δημάρχων ἐπιτραπῆναι καὶ ἀπόντι (Καίσαρι) τὴν ἀρχήν, ὅταν ἐκ τῶν νόμων καθήκῃ (=ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν νόμων ὀρισμένῳ χρόνῳ) αἰτησαι. Δίων Κάσσ. XI, 51.

ἐπραξε τοῦτο ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ δήμου, ἐξ ἄλλου διμως οὕτε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶχε τοιοῦτον δικαίωμα. Μόλις βραδύτερον κατέστη δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐν τῇ Συγκλήτῳ πρότασις (Suet. Caes. ἔ. ἀν.).

6. Ἐφοῦ ἡ κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐπίθεσις εἶχε κατὰ τοιοῦτον τρόπον παρασκευασθῆ, προέτεινε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ ὑπατος Μᾶρκος Μάρκελλος νὰ ἀνακληθῇ ὁ Καίσαρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς του πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ὠρισμένου χρόνου, ἐπειδὴ ὁ ἐν τῇ Γαλατίᾳ πόλεμος εἶχεν ἥδη περατωθῆ, καὶ νὰ μὴ ληφθῇ ὑπὲρ ὅψιν κατὰ τὰς ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας, ἀν ἦτο ἀπών, διότι τὸ χάριν αὐτοῦ πρότερον ψηφισθὲν *privilegium* ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε καταργηθῆ διὰ νεωτέρου γενικοῦ νόμου. Ἄλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους κατωρθώθη κατ' ἔκεινο τὸ ἔτος νὰ ψηφισθῇ παρὰ τῆς Συγκλήτου μόνον ἡ μία πρότασις, ν^ο ἀρχίσῃ δηλ. κατὰ τὴν 1 Μαρτίου τοῦ ἑπομένου ἔτους ἡ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν διάσκεψις καὶ νὰ μὴ διακοπῇ αὕτη πρὶν ληφθῇ περὶ αὐτῶν ἀπόφασις.

7. Διὰ τὸ ἔτος 50 π. Χ., ὅπερ κατὰ τὰ φαινόμενα προεμηνύετο κρίσιμον, εἶχεν ὁ Καίσαρ διὰ δεκασμοῦ προσελκύσει τὸν δήμαρχον Γάιον Σκριβώνιον Κουρίωνα. Ὁ ἀσυνείδητος οὗτος ἀλλ' εὐφυῆς ἀνὴρ διεξῆγαγε μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος τὸ ἀνατεθὲν ἔργον. Ἀρχίσας δηλονότι νὰ ὑποκρίνεται διὰ εἰναι ἐχθρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ διὰ πολλῶν ὑπέρ τοῦ δήμου προτάσεων ἀποκτήσας τὴν εὔνοιαν τούτου εὗρε κατάλληλον πρόφασιν, διποτέρην διαρρήξῃ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Σύγκλητον, τῆς ὅποιας ἔως τότε ἐνομίζετο ἐνθερμός δπαδός. Ὅτε λοιπὸν ἐπόρκειτο νὰ ἀρχίσωσι τὴν πρώτην Μαρτίου αἱ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν ὠρισμέναι διασκέψεις, κατώρθωσε, προφασιζόμενος ὅτι ἥθελε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ δήμου, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως μέχρι τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ὅπότε θὰ διεκόπτοντο αἱ ἐργασίαι τῆς συγκλήτου (*discessus senatus*). Ὅτε δὲ πάλιν ἐπανήρχισεν ἡ συζήτησις κατὰ μῆνα Μαΐου, προέτεινεν ὁ Κουρίων νὰ ἀνακληθῶσιν ἀμφότεροι ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν των, λέγων διὰ τοῦτο ἀπῆτε τὸ συμφέρον τοῦ δήμου. Ὁ δῆμος τόσον ἐνθουσιωδῶς ἡσπάσθη τὴν γνώμην ταύτην, ὥστε δὲ Πομπήιος, ἀσθενῆς τότε ὡν ἐν Καμπανίᾳ, ἐδίλωσεν εἰς τὴν Σύγκλητον διὰ πρόθυμος νὰ συμμορφωθῇ. Ὁ ὑπατος Γάιος Μάρκελλος θέτων τὴν πρότασιν εἰς Ψηφοφορίαν ἐξήτησεν οὐλὶ ἀνευ ὑπεροβουλίας διά τινος τῶν Συγκλητικῶν νὰ χωρισθῇ αὕτη. Οὕτως ὑπέρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Καίσαρος ἐψήφισαν πάντες, συμπεριλαμβανομένων καὶ αὐτῶν τῶν φίλων τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' ἡ πρό-

τασις ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Πομπηίου ἀπερρίφθη διὰ μεγάλης πλειονοψήφας.⁵ Ο Κουρίων τότε ἀντετάχθη εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς προτάσεως καὶ οὕτω ἡ πρότασις τῆς ἀνακλήσεως ἀμφοτέρων ἐτέθη ἥνωμένη εἰς ψηφοφορίαν.⁶ Υπὲρ τῆς προτάσεως ἐψήφισαν 370 Συγκλητικοί, κατὸ αὐτῆς δὲ μόνον 22. Φυσικῷ τῷ λόγῳ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔκαμεν ἔφεσιν ἄλλος δῆμαρχος καὶ οὕτως ἔλλησαν κατὰ μῆνα Ιούνιον αἱ μαρχαὶ καὶ ταφαχώδεις αὗται διασκέψεις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀποφασισθῇ τι δριστικὸν καὶ χωρὶς νὰ νικήσῃ οὐδὲν ἐκ τῶν δύο ἀντιμαχομένων κομμάτων.

8. Ἐν ἄλλῳ δημοσίᾳ ζητήματι, ὅπερ ἐκίνησαν ἐπιτηδείως οἱ Πομπηιανοί, οὐδαμῶς ἵσχυσε νὰ προφυλάξῃ τὸν Καίσαρα ἢ εὐφυΐα τοῦ Κουρίωνος. Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἤτείλουν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν οἱ Πάροθοι. Ἐπρεπεν, ὡς ἦτο ἀνάγκη, ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπιαρχίαις ταύταις νὰ ἐνισχυθῇ ὁ στρατός. Τοῦτο ἐκμεταλλευθεὶς ὁ ὑπατος Γάιος Μάρκελλος ἤθέλησε νὰ μειώσῃ σημαντικῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Καίσαρος. Ὅθεν ἀπήτησε παρ'⁷ ἐκατέρου, μετ' ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου, τὴν ἄμεσον ἀποστολὴν ἐνὸς λεγεωνος, ἵνα ἀμφότεροι ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ Πομπήιος, ἐπειδὴ εἶχε πρότερον (τῷ 55 π. Χ.) παραχωρήσει εἰς τὸν Καίσαρα ἔνα λεγεωνα, ἀπήτησε τὴν ἐπιστροφὴν τούτου, οὕτως ὥστε διατάσσει τὸν Καίσαρα ἥναγκάσθη νὰ στερηθῇ δύο λεγεωνῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δημοσίᾳ δὲ δυνάμεις τοῦ Πομπηίου ἥξανον, ἐπειδὴ οἱ δύο οὗτοι λεγεωνες ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν Πομπηιανῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθησαν ἐναντίον τοῦ Καίσαρος.

9. Ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔληξε προσωρινῶς ἡ ἔρις, ἔλαθον χώραν κατὰ μῆνα Κοϊντίλιον (Ἰούλιον), ὡς συνήθως, αἱ ἀρχαιοτεσσίαι τῶν ἀρχόντων, αἵτινες ἀπέλλησαν ὑπὲρ τῶν Πομπηιανῶν. Δύο σφοδροὶ ἔχθροι τοῦ Καίσαρος, ὁ Λεύκιος Λέντλος καὶ ὁ Γάϊος Μάρκελλος, ἔξελέγησαν ὑπατοὶ καὶ μεταξὺ δύλων τῶν ἀρχόντων μόνον δύο πραγματικοὶ δπαδοὶ τοῦ Καίσαρος εὑρέθησαν, οἱ δύο δῆμαρχοι Μᾶρκος Ἀντώνιος καὶ Κόιντος Κάσσιος Λογγίνος.

10. Ἰσως ἔνεκα τῆς τοιαύτης ἐκβάσεως τῶν ἐκλογῶν, ἐν πάσῃ δημοσίᾳ περιπτύσσει ἵνα παρασκευασθῇ διὰ τὸν ἀφευκτὸν ἀγῶνα, ἥλθεν διὰ Καίσαρος ὑπὸ τὸ πρόσχημα δτι ἥθελε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Ἀντώνιον διὰ τὸ ἀξιωμα τοῦ «ἐπ' οἰωνοῖς ἴερέως» (augur), παρὰ τὴν συνήθειάν του ἥδη περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Sextilis (Αὔγουστου) εἰς τὴν Ἀνω Ἰταλίαν καὶ κατέτριψεν ἐκεῖ δλον τὸν μῆνα Σεπτέμβριον.

βριον ἐπισκεπτόμενος τὰς πόλεις τῆς ἐντὸς τῶν "Αλπεων Γαλατίας (Gallia cisalpīna). Ἡ παραμονὴ αὕτη τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ "Ανω Ἰταλίᾳ προεκάλεσεν ἐν τῇ Ῥώμῃ μέγαν ἔρεθισμόν. Διεδίδετο ὅτι κατὰ τὰς εἰδοὺς τοῦ Ὀκτωβρίου θὰ συνηθοῖται ἐν Πλακεντίᾳ 4 λεγεῶνες, ὅτι οἱ λοιποὶ λεγεῶνες θὰ ἡκολούθουν καὶ ὅτι ἔκει θὰ διεξήγετο ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγών. Ἐπὶ τῶν διαδόσεων τούτων στηρίζομενος ὁ ὑπατος Γάιος Μάρκελλος προέτεινεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ νὰ μετακληθῶσιν εὐθὺς οἱ ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἀποσπασθέντες δύο λεγεῶνες πρὸς φύλαξιν τῆς Ῥώμης, νὰ γίνωσι στρατολογίαι καθ' ἄπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν Πομπήιον μετ' ἀπεριορίστου ἔξουσίας ἥ ἀρχηγία ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς πολιτείας. Οὐδὲν δῆμος ἀπεφαύσετο. Ἡ Συγκλητος ἐτακαντεύετο, ἐνισταμένου, ὡς πάντοτε, τοῦ δημάρχου Κουρίωνος, ὅστις διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐμιαταίωνε τὰς προτάσεις τοῦ παραφόρου ὑπάτου Μαρκέλλου. Ὁ ὑπατος οὗτος διὰ φινερᾶς ὑπερβάσεως τῆς ἀρμοδιότητός του ἐκάλεσεν ἄνευ τῆς γνώμης τῆς Συγκλήτου τὸν Πομπήιον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πολιτείας. Οὗτος ἐδέχθη τὴν ἐντολὴν καὶ ὁ Κουρίων ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀδυνατῶν πλέον νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Καίσαρος, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ φοβούμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀσφαλείας, ἦναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Καίσαρα.

11. Ὁ Καῖσαρ, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐκ νέου μεταβῆ εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ ἔκει εἶχεν ἐπιθεωρήσει τὸν στρατόν του καὶ εἶχε διατάξει τὸν δέκατον τρίτον λεγεῶνα νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἐντὸς τῶν "Αλπεων Γαλατίαν, ἐπέστρεψεν ὅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῶν ἐν Ῥώμῃ συμβάντων τάχιστα εἰς τὴν "Ανω Ἰταλίαν καὶ ἐφθασεν ἔκει περὶ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου. Εἶχε τὴν γιώμην ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ διακόψῃ τὰς διαποραγματεύσεις, ἐπειδὴ ἥθελε νὰ ἐπιδρίψῃ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ οὕτω νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην. Ὅθεν μετὰ πολλὰς καὶ ἀγόνους ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ Καίσαρος μεταξὺ τῶν κορυφαίων τῶν κομμάτων συζητήσεις ἀπέστειλεν οὗτος εἰς τὴν Συγκλήτον τὸν εἰς αὐτὸν καταφυγόντα Κουρίωνα μετ' ἐπιστολῆς τελεσιγράφου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεγνώσθη συνεδριαζούσης τῆς Συγκλήτου τῇ 1ῃ Ἱανουαρίου τοῦ 49 π.Χ., ἥτις, μετ' ἄλλας ταραχώδεις συνεδρίας γενομένας κατὰ τὰς ἐπομένας ἥμερας, κατέληξε τέλος τὴν 7ην Ἱανουαρίου εἰς τὸ *seipatus consultum ultimum*, δι' οὗ ἐσχάτου Συγκλητικοῦ δόγματος ἀνετίθετο ἥ φύλα-

ξεις τῆς πολιτείας εἰς τοὺς ὑπάτους, τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς δημάρχους. Ὁ Καῖσαρ τότε, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν ἔχθρὸν τῆς πατρίδος, ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν καὶ διῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμόν, ὅστις χωρίζει τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἰταλίας, ὑπειπὼν τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο «ἄνερριφθω κύβος» (Πλουτάρχ. β. Καίσ. 32, β. Πομπ. 60, Suet. Caes. 32: Eatur, quo deorum ostenta et inimicorum iniquitas vocat: **iacta alea est**).

Ἄπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχεται ὁ ἐμφύλιος πόλεμος (bellum civile) περὶ τοῦ ὀποίου πραγματεύονται τὰ ἀπομνημονεύματα.

IV. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

D E B E I L O C I V I I , I

- Βιβλ. I** Διαπραγματεύσεις τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν Σύγκλητον.
Ἐκρηκτικής τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ὅποταγὴ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ Ῥουβίκωνος μέχρι τοῦ Βρενδησίου. Ἐκδίωξις τῶν Ποιητηιανῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ κατανίκησις αὐτῶν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ.
- Βιβλ. II** Πολιορκία καὶ παράδοσις τῆς Μασσαλίας. Ὁριστικὴ ὑποταγὴ τῆς Ἰσπανίας. Ἀνακήρυξις τοῦ Καίσαρος ὑπὸ τοῦ ὁμαϊκοῦ δήμου ὡς δικτάτωρος καὶ εἴτα ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς ὑπάτου. Ἡττα καὶ θάνατος τοῦ Κουρδίωνος ἐν τῇ Ἀφρικῇ.
- Βιβλ. III** Ἐκστρατεία τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου, διαπεραιώθεντος εἰς Ἑλλάδα. Διαπεραιώσις τοῦ Καίσαρος εἰς Παλαιστὴν τῆς Ἡπείρου (5 Ἱαν. τοῦ 48). Μάχαι καὶ ἥπτα τοῦ Καίσαρος παρὰ τὸ Δυρράχιον (ἀπὸ τοῦ Ἀπολίου—6 Ἰουλίου τοῦ 48). ἀφιξις τούτου εἰς Αἰγαίον τῆς Θεσσαλίας (24 Ἰουλ. τοῦ 48). Ἡ περὶ τὴν Φάρσαλον μάχη (9 Αὐγ. τοῦ 48). Καταδίωξις τοῦ Πομπηίου καὶ ἀφιξις αὐτοῦ εἰς τὸ Πηλούσιον τῆς Αἰγαίου. Δολοφονία αὐτοῦ (28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48). Ἀφιξις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διλύγας ἡμέρας μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Πομπηίου (4 Ὀκτωβρ. τοῦ 48). Ἐναρρέις τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου (9 Νοεμβρ. τοῦ 48).

V. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΕΙΣ ΤΟ 82ΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΟΥ III ΒΙΒΛΙΟΥ

“Ο Καίσαρ μετὰ τὰς τελευταίας ἀτυχεῖς παρὰ τὸ Δυρράχιον μάχας ἐνόησεν διτὶ δὲν ἥδυνατο νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις του. Αἱ τροφαι ἥρχισαν καθ' ὅλοκληρίαν νὰ ἔκλείπωσι καὶ οἱ στρατιῶται ἡναγκάζοντο νὰ τρώγωσιν ἀντὶ ἀρτου ἡμέρην παρεσκευασμένην ἐκ δίκιν.

Ἐξ ἄλλου ἔτερος μέγας κίνδυνος ἦπείλει τὸν Καίσαρα ἐξ ἀνατολῶν. Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Πομπηίου ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεώνων ὁ πενθερὸς τούτου Σκιτίων, ἀνθύπατος τῆς Συρίας, διτὶς ἐστράφη εὐθύνε, ἀκολουθήσας ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης τὴν Ἑγνατίαν δόδον, κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Γναίου Δομιτίου Καλβίνου, διτὶς ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπὸ τῆς 6 Ἀποιλίου τοῦ 48 εἰς Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεώνων καὶ 500 ἵπτεων.

Τούτων οὕτως ἔχόντων, ὁ Καίσαρ, φρονῶν διτὶ, ἐὰν μετέιμετεν ἐκεῖθεν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου βαδίζων ἐναντίον τοῦ Σκιτίωνος, θὰ ἔξηγαγκάζε τὸν Πομπήιον νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν καὶ οὕτω θὰ παρείχετο εὐκαριότα πρὸς μάχην, ἔσπευσε νὰ συνενωθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δομιτίου.

“Οθεν κατ’ ἀρχὰς διητυθύνθη ὁ Καίσαρ εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν (7 Ἰουλίου τοῦ 48)· ἐκεῖθεν στραφεὶς πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀφού καὶ διὰ τοῦ ὄρους Λάκμονος (διαβάσεως Μετσόβου) ἔφθασεν εἰς τὴν στρατηγικωτάτην πόλιν Αλγίνιον (παρὰ τὴν σημερινὴν Καλαμπάκαν), ἔνθα συνηντήθη μετὰ τοῦ Δομιτίου. Ἐντεῦθεν ἤλθεν εἰς τὴν παραμεθόριον καὶ ἰσχυρὰν πόλιν Γόμφους (παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μουζάκι τῆς Πίνδου), ἦν μετὰ σύντομον πολιορκίαν ἐκυρίευσε καὶ ἐλεημάτησε (26 Ἰουλίου). Τὴν ἐπομένην ἐβάδισε κατὰ τῆς Μητροπόλεως (πόλεως παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Καρδίτσης), ήτις καὶ παρεδόθη ἀμαχητὶ (27 Ἰουλίου).

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πομπήιος, ἐννοήσας τὸ σχέδιον τοῦ Καίσαρος, ἥκολούθησε κατὰ πόδας τοῦτον ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου ὀδεύων πρὸς νότον μέχρι τῶν περὶ τὴν πόλιν Ἀσπαράγιον μερῶν (ἐπὶ τῆς Β. δυκτῆς τοῦ ποτ. Γενούσου [ν. Σκούμπη] τῆς Ἰλλυρίας). Ἐκεῖθεν διμως ἀποστὰς τῆς καταδιώξεως τοῦ Καίσαρος ἔφθασε διὰ τῆς Ἡρακλείας (νῦν Μοναστῆρι) μέχρι τῆς Κέλλης, ἐντεῦθεν δὲ νοτίως μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ ἐπειτα διὰ τῆς αὐτῆς δι’ ἣς καὶ ὁ Σκιτίων δόδον τὴν 1 Αὔγ. εἰς Αάρισαν, ἔνθα συνηνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σκιτίωνος.

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΑΡΣΑΛΟΝ ΜΑΧΗ

LXXXII.* Pompeius paucis post diebus in Thessalam per- 1
venit contionatusque apud cunctum exercitum suis agit gratias,
Scipionis milites cohortatur, ut parta iam victoria praedae ac
praemiorum velint esse participes, receptisque omnibus in una
castra legionibus suum cum Scipione honorem partitur classi-
cique apud eum cani et alterum illi iubet praetorium tendi-
Auctis copiis Pompei duobusque magnis exercitibus coniunctis 2
pristica omnium confirmatur opinio et spes victoriae augetur,
adeo ut, quicquid intercederet temporis, id morari redditum in
Italiam videretur, et, si quando quid Pompeius tardius aut 3
consideratius ficeret, unius esse negotium diei, sed illum delectari
imperio et consulares praetoriosque servorum habere numero di-
cerent. Iamque inter se palam de praemiis ac sacerdotiis con- 4
tendebant in annosque consulatum definiebant, alii domos bona-
que eorum, qui in castris erant Caesaris, petebant; magna que 5
inter eos in consilio fuit controversia, oporteretne Lucili Hirri,
quod is a Pompeio ad Parthos missus esset, proximis comitiis
praetoriis absentis rationem haberet, cum eius necessarii fidem
implorarent Pompei, praestaret, quod proficiscenti recepisset, ne
per eius auctoritatem deceptus videretur, reliqui, in labore pari
ac periculo ne unus omnes antecederet, recusarent.

LXXXIII. Iam de sacerdotio Caesaris Domitius, Scipio 1
Spintherque Lentulus cotidianis contentionibus ad gravissimas
verborum contumelias palam descenderunt, cum Lentulus aeta-
tis honorem ostentaret, Domitius urbanam gratiam dignitatem-
que iactaret, Scipio affinitate Pompei confideret. Postulavit etiam 2

* Κατά τὴν στερεότ. ἔκδοσιν τοῦ Bernardus Dinter.

L. Afranium prodictionis exercitus Acutius Rufus apud Pompeium,
 3 quod gestum in Hispania diceret. Et L. Domitius in consilio di-
 xit placere sibi, bello confecto ternas tabellas dari ad iudican-
 dum iis, qui ordinis essent senatorii belloque una cum ipsis in-
 terfuerint sententiasque de singulis ferrent, qui Romae reman-
 sissem quique intra praesidia Pompei fuissent neque operam in
 4 re militari praestitissent: unam fore tabellam, qui liberandos omni
 periculo censerent, alteram, qui capitis damnarent, tertiam, qui
 5 pecunia multarent. Postremo omnes aut de honoribus suis aut de
 praemissis pecuniae aut de persequendis inimiciis agebant nec,
 quibus rationibus superare possent, sed, quem ad modum uti
 victoria deberent, cogitabant.

I LXXXIIII. Re frumentaria praeparata confirmatisque mili-
 tibus et satis longo spatio temporis a Dyrrachinis proeliis inter-
 misso, quo satis perspectum habere militum animum videretur,
 temptandum Caesar existimavit, quidnam Pompeius propositi
 2 aut voluntatis ad dimicandum haberet. Itaque ex castris exerci-
 tum eduxit aciemque instruxit, primo suis locis pauloque a ca-
 stris Pompei longius, continentibus vero diebus, ut progrederetur
 a castris suis collibusque Pompeianis aciem subiceret. Quae res
 3 in dies confirmatiorem eius exercitum efficiebat. Superius tamen
 institutum in equitibus servabat, ut, quoniam numero multis
 partibus esset inferior, adulescentes atque expeditos ex antesignan-
 nis electos mutatis ad pernicitatem armis inter equites proe-
 liari iuberet, qui cotidiana consuetudine usum quoque eius gene-
 4 ris proeliorum perciperent. His erat rebus effectum, ut equitum
 mille etiam apertioribus locis VII milium Pompeianorum impe-
 tum, cum adesset usus, sustinere auderent neque magno opere
 5 eorum multitudine terrorentur. Namque etiam per eos dies proe-
 lium secundum equestre fecit atque unum Allobrogem ex duobus
 cum quibusdam interfecit.

I LXXXV. Pompeius, qui castra in colle habebat, ad infimas
 radices montis aciem instruebat, semper, ut videbatur, exspectans
 2 si inquis locis Caesar se subiceret. Caesar nulla ratio ad pug-

nam elici posse Pompeium existimans hanc sibi commodissimam belli rationem iudicavit, ut castra ex eo loco moveret semperque esset in itineribus, haec spectans, ut movendis castris pluribus que adeundis locis commodiore re frumentaria uteretur, simulque in itinere ut aliquam occasionem dimicandi nanciseretur et insolitum ad laborem Pompei exercitum cotidianis itineribus defatigaret. His constitutis rebus, signo iam profectionis dato tabernaculisque detensis animadversum est, paulo ante extra cotidianam consuetudinem longius a vallo esse aciem Pompei progressam, ut non iniquo loco posse dimicari videretur. Tunc Caesar apud suos, cum iam esset agmen in portis, Differendum est, inquit, iter in praesentia nobis et de proelio cogitandum, sicut semper depoposcimus. Animo simus ad dimicandum parati; non facile occasionem postea reperiemus, confestimque expeditas copias educit.

LXXXVI. Pompeius quoque, ut postea cognitum est, suorum omnium hortatu statuerat proelio decertare. Namque etiam in consilio superioribus diebus dixerat, prius quam concurrerent acies, fore uti exercitus Caesaris pelleretur. Id cum essent plerique admirati, Scio me, inquit, paene incredibilem rem polliceri: sed rationem consilii mei accipite, quo firmiore animo in proelium prodeatis. Persuasi equitibus nostris, idque mihi facturos confirmaverunt, ut, cum proprius sit accessum, dextrum Caesaris cornu ab latere aperto aggredierentur et circumventa ab tergo acie prius perturbatum exercitum pellerent, quam a nobis telum in hostem iaceretur. Ita sine periculo legionum et paene sine vulnere bellum conficiemus. Id autem difficile non est, cum tantum equitatu valeamus. Simul denuntiavit, ut essent animo parati in posterum et, quoniam fieret dimicandi potestas, ut saepe cogitavissent, ne usu manuque reliquorum opinionem fallerent.

ΤΕΛΟΣ Β. Σαράντη.
LXXXVII. Hunc Labienus exceptit et, cum Caesaris copias despiceret, Pompei consilium summis laudibus efferret. Noli, inquit, existimare, Pompei, hunc esse exercitum, qui Galliam Germaniamque devicerit. Omnibus interfui proeliis, neque temere

3 incognitam rem pronuntio. Perexigua pars illius exercitus superest; magna pars deperiit, quod accidere tot proeliis fuit necesse, multos autumni pestilentia in Italia consumpsit, multi domum
 4 discesserunt, multi sunt relicti in continenti. An non audistis ex iis, qui per causam valetudinis remanserunt, cohortes esse Brun-
 disii factas? Hae copiae, quas videtis, ex dilectibus horum anno-
 rum in citeriore Gallia sunt refectae, et plerique sunt ex colo-
 niis Transpadanis. Ac tamen, quod fuit roboris, duobus proeliis
 5 Dyrrachinis interiit. Haec cum dixisset, iuravit, se nisi victorem
 in castra non reversurum, reliquosque, ut idem facerent, horta-
 6 tus est. Hoc laudans Pompeius idem iuravit; nec vero ex reli-
 7 quis fuit quisquam, qui iurare dubitaret. Haec cum facta sunt in
 consilio, magna spe et laetitia omnium discessum est; ac iam
 animo victoriam praecipiebant, quod de re tanta et a tam perito
 imperatore nihil frustra confirmari videbatur.

~~8-67 AMH-N~~

I LXXXVIII. **Caesar**, cum Pompei castris appropinquasset,
 2 ad hunc modum aciem eius instructam animadvertit. Erant in
 sinistro cornu legiones duas traditae a Caesare initio dissensiō-
 nis ex senatus consūlto, quārum una prima, altera tertia appellā-
 batur; in eo loco ipse erat Pompeius. Medium aciem Scipio cum
 legionibus Syriacis tenebat. Ciliciensis legio coniuncta cum co-
 4 hortibus Hispanis in dextro cornu erant collocatae. Has firmis-
 simas se habere Pompeius existimabat. Reliquas inter aciem me-
 diam cornuaque interiecerat numeroque cohortes CX expleverat.
 5 Haec erant milia XLV, evocatorum circiter duo, quae ex bene-
 ficiariis superiorum exercitū ad eum convenierant; quae tota
 acie disperserat. Reliquas cohōrtis VII in castris propinquisque
 6 castellis praesidio disposuerat. Dextrum cornu eius rīsus quidam
 impeditis ripis muniebat; quam ob causam cunctum equitatum,
 sagittarios funditoresque omnes sinistro cornu obiecerat.

I LXXXVIII. Caesar superius institutum servans X. legio-
 nem in dextro cornu, nonam in sinistro collocauerat, tametsi erat
 Dyrrachinis proeliis vehementer attenuata, et huic sic adiunxit
 octavam, ut paene unam ex duabus efficeret, atque alteram al-

teri praesidio esse iusserat. Cohortes in acie LXXX constitutas habebat, qua summa erat milium XXII; cohortes duas castris praesidio reliquerat. Sinistro cornu Antonium, dextro P. Sullam, media acie Cn. Domitium preeposuerat. Ipse contra Pompeium constituit. Simul his rebus animadversis, quas demonstravimus, timens, ne a multitudine equitum dextrum cornu circumveniretur, celeriter ex tertia acie singulas cohortes detraxit atque ex his quartam instituit equitatuique opposuit et, quid fieri vellet, ostendit monuitque, eius diei victoriam in earum cohortium virtute constare. Simul tertiae aciei totique exercitui imperavit, ne iniussu suo concurreret; se, cum id fieri vellet, vexillo signum daturum.

LXXXX Exercitum cum militari more ad pugnam cohortaretur suaque in eum perpetui temporis officia praedicaret, imprimis commemoravit, testibus se militibus uti posse, quanto studio pacem petisset, quae per Vatinium in colloquiis, quae per Aulum Clodium cum Scipione egisset, quibus modis ad Oricum cum Libone de mittendis legatis contendisset. Neque se umquam abuti militum sanguine neque rempublicam alterutro exercitu privare voluisse. Hac habita oratione exposcentibus militibus et studio pugnae ardentibus tuba signum dedit.

LXXXXI. Erat Crastinus evocatus in exercitu Caesaris, qui superiore anno apud eum primum pilum in legione X. duxerat, vir singulari virtute. Hic signo dato, Sequimini me, inquit, manipulares mei qui fuistis, et vestro imperatori, quam constituitis, operam date. Unum hoc proelium superest; quo confecto et ille suam dignitatem et nos nostram libertatem recuperabimus. Simul respiciens Caesarem, Faciam, inquit, hodie, imperator, ut aut vivo mihi aut mortuo gratias agas. Haec cum dixisset, primus ex dextro cornu procurvrrit, atque eum electi milites circiter CXX voluntarii eiusdem centuriae sunt prosecuti.

LXXXXII. Inter duas acies tantum relictum spatii, ut satis esset ad concursum utriusque exercitus. Sed Pompeius

suis praedixerat, ut Caesaris impetum exciperent neve se loco
 moverent aciemque eius distrahi paterentur; idque admonitu
 C. Triarii fecisse dicebatur, ut primus excursus visque militum in-
 fringeretur aciesque distenderetur, atque in suis ordinibus dispo-
 siti dispersos adorirentur; leviusque casura pila sperabat in loco
 retentis militibus, quam si ipsi immissis telis occucurrisserent, si-
 mul fore, ut duplicato cursu Caesaris milites exanimarentur et
 lassitudine conficerentur. Quod nobis quidem nulla ratione fac-
 tum a Pompeio videtur, propterea quod est quaedam animi incitatio
 atque alacritas naturaliter innata omnibus, quae studio
 pugnae incenditur. Hanc non reprimere, sed augere imperatores
 debent; neque frustra antiquitus institutum est, ut signa undique
 concinherent clamoremque universi tollerent; quibus rebus et
 hostes terreri et suos incitari existimaverunt.

LXXXIII. Sed nostri milites dato signo cum infestis pilis procucurrisserent atque animadvertisserent, non concurri a Pompeianis, usu periti ac superioribus pugnis exercitati sua sponte cursum represserunt et ad medium fere spatum constiterunt, ne consumptis viribus appropinquarent, parvoque intermisso temporis spatio ac rursus renovato cursu pila miserunt celeriterque,
 ut erat praeceptum a Caesare, gladios strinxerunt. Neque vero Pompeiani huic rei desuerunt. Nam et tela missa exceperunt et impetum legionum tulerunt et ordines conservarunt pilisque missis ad gladios redierunt. Eodem tempore equites ab sinistro Pompei cornu, ut erat imperatum, universi procucurrerunt, omnisque multitudo sagittariorum se profudit. Quorum impetum noster equitatus non tulit, sed paulatim loco motus cessit, equitesque Pompei hoc acrius instare et se turmatim explicare aciemque nostram a latere aperto circumire coeperunt. Quod ubi Caesar animadvertisit, quartae aciei, quam instituerat sex cohortium, dedicit signum. Illi celeriter procucurrerunt infestisque signis tanta vi in Pompei equites impetum fecerunt, ut eorum nemo consisteret omnesque conversi non solum loco excederent, sed protinus incitati fuga montes altissimos peterent. Quibus summotis omnes sagittarii funditoresque destituti inermes sine praesidio

interfecti sunt. Eodem impetu cohortes sinistrum cornū pugnantibus etiam tum ac resistantibus in acie Pompeianis circumierunt eoque a tergo sunt adortae.

LXXXVIIII. Eodem tempore tertiam aciem Caesar, quae
quieta fuerat et se ad id tempus loco tenuerat, procurrere iussit.
Ita cum recentes atque integri defessis successissent, alii autem
a tergo adorirentur, sustinere Pompeiani non potuerunt atque
universi terga verterunt. Neque vero Caesarem fefellit, quin ab
iis cohortibus, quae contra equitatum in quarta acie collocatae
essent, initium victoriae orioretur, ut ipse in cohortandis mi-
litibus pronuntiaverat. Ab his enim primum equitatus est
pulsus, ab isdem factae caedes sagittariorum ac funditorum, ab
isdem acies Pompeiana, a sinistra parte [erat] circumita atque
initium fugae factum. Sed Pompeius, ut equitatum suum pulsum
vidit atque eam partem cui maxime confidebat, perterritam ani-
madvertit, aliis quoque diffisus acie excessit protinusque se in
castra equo contulit et iis centurionibus, quos in statione ad praetoriam
portam posuerat, clare, ut milites exaudirent. Uemini,
inquit, castra et defendite diligenter, si quid durius acciderit.
Ego reliquas portas circumeo, et castrorum praesidia confirmo.
Haec cum dixisset, se in praetorium contulit, summae rei dif-
fidens et tamen eventum exspectans.

LXXXV. Caesar Pompeianis ex fuga intra vallum com-
pulsis nullum spatium perterritis dare oportere existimans mili-
tes cohortatus est, ut beneficio fortunae uterentur castraque op-
pugnarent. Qui, etsi magno aestu (nam ad meridiem res erat
perducta), tamen ad omnem laborem animo parati imperio paru-
erunt. Castra a cohortibus, quae ibi praesidio erant relictae, in-
dustrie defendebantur, multo etiam acrius a Thracibus barbaris-
que auxiliis. Nam, qui ex acie refugerent milites, et animo per-
territi et lassitudine confecti missis plerique armis signisque mi-
litaribus magis de reliqua fuga quam de castorum defensione
cogitabant. Neque vero diutius, qui in vallo constiterant, mul-
titudinem telorum sustinere potuerunt, sed confecti vulneribus

locum reliquerunt, protinusque omnes ducibus usi centurionibus tribunisque militum in altissimos montes, qui ad castra pertinebant, confugerunt.

- 1 LXXXVI. In castris Pompei videre licuit trichilas structas, magnum argenti pondus expositum, recentibus caespitibus tabernacula constrata, Lucii etiam Lentuli et non nullorum tabernacula protecta edera, multaque praeterea, quae nimiam luxuriam et victoriae fiduciam designarent, ut facile existimari posset, nihil eos de eventu eius diei timuisse, qui non necessarias conquererent voluptates. At hi miserrimo ac patientissimo exercitu Caesaris luxuriem obiciebant, qui semper omnia ad necessarium usum defuisserent. Pompeius, iam cum intra vallum nostri versarentur, equum nactus detractis insignibus imperatoriis decumana porta se ex castris eiecit protinusque equo citato 4 Larisam contendit. Neque ibi constitit, sed eadem celeritate paucos suos ex fuga nactus, nocturno itinere non intermisso, comitatu equitum XXX ad mare pervenit naveisque frumentarium concendit, saepe, ut dicebatur, querens, tantum se opinionem fecellisse, ut a quo genere hominum victoriam sperasset, ab eo initio fugae facto paene proditus videretur.

- 1 LXXXVII. Caesar castris potitus a militibus contendit, ne in praeda occupati reliqui negotii gerendi facultatem dimitterent. Qua re impetrata montem opere circummunire instituit. Pompeiani, quod is mons erat sine aqua, diffisi ei loco relicto monte universi iugis eius Larisam versus se recipere coeperunt. 3 Qua re animadversa Caesar copias suas divisit partemque legionum in castris Pompei remanere iussit, partem in sua castra remisit, IIII secum legiones duxit commodioreque itinere Pompeianis occurrere coepit et progressus milia passuum VI aciem instruxit. Qua re animadversa Pompeiani in quodam monte constiterunt. Hunc montem flumen subluebat. Caesar milites cohortatus [est], etsi totius diei continentि labore erant confecti noxae que iam suberat, tamen munitione flumen a monte seclusit, ne 5 noctu aquari Pompeiani possent. Quo perfecto opere illi de de-

ditione missis legatis agere coeperunt. Pauci ordinis senatorii, qui se cum iis coniunxerant, nocte fuga salutem petiverunt.

LXXXVIII. Caesar prima luce omnes eos, qui in monte ¹ conserderant, ex superioribus locis in planitiem descendere atque arma proicere iussit. Quod ubi sine recusatione fecerunt passis- ² que palmis projecti ad terram flentes ab eo salutem petiverunt, consolatus consurgere iussit et pauca apud eos de lenitate sua locutus, quo minore essent timore, omnes conservavit, militibus- que suis commendavit, ne qui eorum violaretur, neu quid sui desiderarent. Hac adhibita diligentia ex castris sibi legiones alias ³ occurrere et eas, quas secum duxerat, in vicem requiescere atque in castra reverti iussit eodemque die Larisam pervenit.

LXXXVIII. In eo proelio non amplius CC milites desi- ¹ deravit, sed centuriones, fortes viros, circiter XXX amisit. Inter- ² fectus est etiam fortissime pugnans Crastinus, cuius mentionem supra fecimus, gladio in os adversum coniecto. Neque id fuit ³ falsum, quod ille in pugnam proficiscens dixerat. Sic enim Cae- ⁴ sar existimabat, eo proelio excellentissimam virtutem Crastini fuisse, optimeque eum de se meritum iudicabat. Ex Pompeiano exercitu circiter milia XV cecidisse videbantur, sed in ditionem ⁵ venerunt amplius milia XXIIII (namque etiam cohortes, quae praesidio in castellis fuerant, sese Sullae dediderunt), multi prae- terea in finitimas civitates refugerunt, signaque militaria ex proelio ad Caesarem sunt relata CLXXX et aquilae VIII. L. Do- mitius ex castris in montem refugiens, cum vires eum lassitu- ⁵ dine defecissent, ab equitibus est interfactus.

C. **Eodem** tempore D. Laelius cum classe ad Brundisium ¹ venit eademque ratione, qua factum a Libone antea demonstra- ² vimus, insulam obiectam portui Brundisino tenuit. Similiter Va- ² tinius, qui Brundisio praeerat, tectis instructisque scaphis eli- ³ euit naves Laelianas atque ex his longius productam unam qui- ³ queremem et minores duas in angustiis portus cepit. itemque per equites dispositos aqua prohibere classiarios instituit. Sed ³

4 Laelius tempore anni commodiore usus ad navigandum onera-
riis navibus Corcyra Dyrrachioque aquam suis supportabat neque
a proposito deterrebatur, neque ante proelium in Thessalia fac-
tum cognitum aut ignominia amissarum navium aut necessari-
arum rerum inopia ex portu insulaque expelli potuit.

1 CI. Isdem fere temporibus Cassius cum classe Syrorum et
Phoenicum et Cilicum in Siciliam venit, et cum esset Caesaris
classis divisa in duas partes, dimidiae parti praeesset P. Sulpicius
praetor Vibone ad fretum, dimidiae M. Pomponius ad Messanam,
prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam
2 Pomponius de eius adventu cognosceret, perturbatumque eum
nactus nullis custodis neque ordinibus certis, magno vento et se-
cundo completas onerarias naves taeda et pice et stupa reliquis-
que rebus, quae sunt ad incendia, in Pomponiam classem im-
misit atque omnes naves incendit XXXV, e quibus erant XX
3 constratae. Tantusque eo facto timor incessit, ut, cum esset legio
praesidio Messanae, vix oppidum defenderetur, et nisi eo ipso
tempore quidam nuntii de Caesaris victoria per dispositos equi-
tes essent allati, existimabant plerique futurum fuisse, uti amit-
4 teretur. Sed oportunissime nuntiis allatis oppidum est defensum;
Cassiusque ad Sulpicianam inde classem profectus est Vibonem,
applicatisque nostris ad terram navibus circiter XL, propter
eundem timorem pari atque antea ratione [egerunt] secundum
nactus ventum onerarias naves praeparatas ad incendium im-
misit, et flamma ab utroque cornu comprensa naves sunt com-
5 bustae quinque. Cumque ignis magnitudine venti latius serperet,
milites, qui ex veteribus legionibus erant relicti praesidio navibus
6 ex numero aegrorum, ignominiam non tulerunt, sed sua sponte
naves condescenderunt et a terra solverunt, impetuque facto in Cas-
sianam classem quinqueremis duas, in quarum altera erat Cassius,
ceperunt, sed Cassius exceptus scapha refugit; praeterea
7 duae sunt depressae triremes. Neque multo post de proelio facto
in Thessalia cognitum est, ut ipsis Pompeianis fides fieret: nam
ante id tempus fingi a legatis amicisque Caesaris arbitrabantur.
Quibus rebus cognitis ex his locis Cassius cum classe discessit.

CII. **Caesar** omnibus rebus relictis persequendum sibi Pompeium existimavit, quascumque in partes se ex fuga recepisset, ne rursus copias comparare alias et bellum renovare posset, et, quantumcumque itineris equitatu efficere poterat, cotidie progre-
diebatur legionemque unam minoribus itineribus subsequi iussit.
Erat edictum Pompei nomine Amphipoli propositum, ut omnes
eius provinciae iuniores, Graeci civesque Romani, iurandi causa
convenirent. Sed, utrum avertendae suspicionis causa Pompeius
proposuisset, ut quam diutissime longioris fugae consilium oc-
cultaret, an novis delectibus, si nemo premeret, Macedoniam te-
nere conaretur, existimari non poterat. Ipse ad ancoram una nocte
constitit et vocatis ad se Amphipoli hospitibus et pecunia
ad necessarios sumptus corrogata cognito Caesaris adventu ex
eo loco discessit et Mytilenas paucis diebus venit. Biduum tem-
pestate retentus navibusque aliis additis actuariis in Ciliciam
atque inde Cyprum pervenit. Ibi cognoscit, consensu omnium
Antiochensium civiumque Romanorum, qui illic negotiarentur,
arcem captam esse excludenti sui causa nuntiosque dimisso ad
eos, qui se ex fuga in finitimas civitates recepisse dicerentur, ne
Antiochiam adirent: id si fecissent, magno eorum capitinis peri-
culo futurum. Idem hoc L. Lentulo, qui superiore anno consul
fuerat, et P. Lentulo consulari ac non nullis aliis acciderat Rhodi;
qui cum ex fuga Pompeium sequerentur atque in insulam venis-
sent, oppido ac portu recepti non erant missisque ad eos nuntiis,
ut ex his locis discederent, contra voluntatem suam naves solve-
runt. Iamque de Caesaris adventu fama ad civitates perferebatur.

CIII. Quibus cognitis rebus Pompeius deposito adeundae
Syriae consilio pecunia societatis sublata et a quibusdam priva-
tis sumpta et aeris magno pondere ad militarem usum in naves
imposito duobusque milibus hominum armatis, partim quos ex
familiis societatum delegerat, partim quos a negotiatoribus co-
egerat, quos[que] ex suis quisque ad hanc rem idoneos existima-
bat, Pelusium pervenit. Ibi casu rex erat Ptolomaeus, puer ae-
tate, magnis copiis cum sorore Cleopatra bellum gerens, quam
paucis ante mensibus per suos propinquos atque amicos regno

expulerat; castraque Cleopatrae non longo spatio ab eius castris
 3 distabant. Ad eum Pompeius misit, ut pro hospitio atque amici-
 tia patris Alexandria reciparetur atque illius opibus in calamiti-
 4 tate tegeretur. Sed qui ab eo missi erant, confecto legationis of-
 ficio liberius cum militibus regis colloqui cooperunt eosque hor-
 tari, ut suum officium Pompeio praestarent neve eius fortunam
 5 despicerent. In hoc erant numero complures Pompei milites,
 quos ex eius exercitu acceptos in Syria Gabinius Alexandriam
 traduxerat belloque confecto apud Ptolomaeum, patrem pueri,
 reliquerat.

1 CIIII. His tunc cognitis rebus amici regis, qui propter aeta-
 tem eius in curatione erant regni, sive timore adducti, ut pos-
 te praedicabant, sollicitato exercitu regio, ne Pompeius Ale-
 xandriam Aegyptumque occuparet, sive despecta eius fortuna,
 ut plerumque in calamitate ex amicis inimici exsistunt, his, qui
 erant ab eo missi, palam liberaliter responderunt eumque ad re-
 2 gem venire iusserunt; ipsi clam consilio inito Achillam praefec-
 tum regium, singulari hominem audacia, et L. Septimium tri-
 3 bunum militum ad interficiendum Pompeium miserunt. Ab his
 liberaliter ipse appellatus et quadam notitia Septimii productus,
 quod bello praedonum apud eum ordinem duxerat, naviculam
 parvulam concendit cum paucis suis: ibi ab Achilla et Septimio
 interficitur. Item L. Lentulus comprehenditur ab rege et in cus-
 todia necatur.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

1. Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

I. E x e r c i t u s (στρατός). Ο στρατός τοῦ Καίσαρος συνέκειτο: I. 1 ἐκ πεζῶν (pedites), II. ἐξ ἵππων (equites), III. ἐκ τεχνιτῶν (fabri) καὶ IV. ἐξ ἀποσκευῶν (impedimenta).

Οἱ πεζοὶ ἡσαν: A) milites legionarii καὶ B) milites levis armatura.

A. Οἱ legionarii ἡσαν ὁμαλοί πολῖται τῶν κατωτέρων τάξεων ὑπηρετούντες ἐν τῷ στρατῷ ἐπὶ μισθῷ καὶ προαγωγῇ. Οὗτοι ἡσαν κατανεμημένοι εἰς τοὺς λεγεῶνας (legio).

Σημεῖωσις. Κατὰ τοὺς γαλατικοὺς πολέμους ὁ ἑτήσιος μισθὸς ἀνήρχετο περίπου εἰς 128 προπολεμικάς δοσμάς, βραδύτερον ὅμως ὁ Καῖσαρ ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς 240 περίπου καταβαλλομένας κατὰ τοιμηρίαν. Ὁ μισθὸς προσηγχάνετο διὰ τῆς διαρομῆς τῶν λαφύρων (praeda 82, 1. 97, 1*) ἢ διὰ χρημάτων, ἐκ λειῶν προεοχομένων. Ἐκτὸς τῶν χρηματικῶν τούτων ἀμοιβῶν ὑπῆρχε καὶ ἡθική, ἡτοι ἔπαινος γιρόμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ.

* Ο ἀριθμὸς τῆς δυνάμεως ἐκάστου λεγεῶνος ἀνήρχετο εἰς 4000 - 6000 ἄνδρας.

Ο λεγεών ύποδιηρεύτῳ ὡς ἐξῆς:

1 legio=10 cohortes (89, 2.4.93, 5. 8. κοόρτεις, τάγματα).

1 cohors (400 περ. ἄνδρ.)=3 manipuli (91, 2. σπεῖραι).

1 manipulus=2 centuriae (91, 3.

λόχοι) ἢ ordines (104, 3).

Σημεῖωσις. Οἱ ἄρδες τοῦ λεγεῶνος ἐκαλοῦντο legionarii, οἱ δὲ τοῦ manipulus ἐλέγοντο manipulares (91, 2). Οἱ ἄρδες ἐκάστου manipulus παρετάσσοντο κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν: 1) ἀστάτοι (hastati), νεώτεροι τὴν ἡλικίαν, 2) πολύχιτρες (principes), ἀκμαιότατοι τὴν ἡλικίαν καὶ 3) τριάριοι (triarii ἢ pilani ἢ veterani), οἱ προειδύτεροι τὸν στρατιωτῶν, οἱ καὶ λόγῳ τῆς πολεμικῆς αὐτῶν πείρας σπουδαιότατοι.

Συνήθως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τῆς πρώτης κοόρτεως, ὡς καὶ τῶν ὑποδιαιρέσεων ταύτης, ἦτο πέρα τοῦ κανονικοῦ ηὔημένου, διότι αὕτη ἀπετέλει τὰ νεῦρα τοῦ λεγεῶνος (91, 3). *Οὐεν ἢ πρώτη κοόρτης συνέκειτο ἐξ ἀνδρῶν ἀποτελούντων τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ.

*Ἐκτὸς τῶν στρατιωτῶν τούτων ὑπῆρχον ἐν τῷ λεγεῶνι καὶ οἱ λεγόμενοι

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ κειμένου (σοὶ. 17 - 28): π. χ. 82, 1=κεφ. 82, § 1.

evocati (ἀνάκλητοι 88, 5. 91, 1). Οὗτοι ἡσαν παλαιίμαχοι στρατιῶται (veterani), ἀψυητήσαντές ποτε τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, οἱ δοποῖοι, εἴτε αὐτεπαγγέλτως (ὅθεν καὶ voluntarii ἐκαλοῦντο 91, 3), εἴτε τῇ προσκλήσει τοῦ στρατηγοῦ, προσέφερον ἐκ νέου τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἐφ' ὅσον διήρκει ἡ δύνη ἐκλήθησαν στρατεία. Οἱ τοιοῦτοι ἐτιμῶντο ἔξαιρετικῶς ἐν τῷ στρατῷ ἔχοντες οὐχὶ μόνον ἵππον ἐν τῇ πορείᾳ, ἀλλὰ καὶ βαθμὸν καὶ μισθὸν ἐκατοντάρχου, προσέτι δὲ ἡσαν ἀπλλαγμένοι τῶν ταπεινοτέρων τοῦ στρατοπέδου ὑπηρεσιῶν.

8   Ἀπλλαγμένοι ωσαύτως, ἔξι εὐεργετήματος (beneficio) στρατηγοῦ ἡ ἀλλού ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, τῶν ταπεινοτέρων τοῦ στρατοπέδου ὑπηρεσιῶν (προβλ. τοὺς σημειεύοντας ὑπάξιωματικοὺς) ἡσαν καὶ οἱ πεζοὶ στρατιῶται, οἱ καλούμενοι beneficiarii (88, 5), οἰνινες ἀπετέλουν τὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μημονευομένην cohors praetoria, ἀπολαύνυσαν τῆς ἔξαιρετικῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ εὐεργετήσαντος στρατηγοῦ, δὲν καὶ συνώδευσον εἰς πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐπιχειρησιν.

9   Ἐνδυμασία. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ χιτῶνος μαλλίνου (tunica) μετά ζώνης (cingulum), ἱματίου (sagum) φθάνοντος μέχρι τῶν γονάτων καὶ ὑποδημάτων (caligae) μέχρι σχεδόν τοῦ μέσου τοῦ ἀντικυνημάτου.

‘Οπλισμός. Οὗτος συνέκειτο ἔξι ὄπλων ἀμυντικῶν (arma 95, 4) καὶ ἐπιθετικῶν (tela 92, 3. 93, 2).

Τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα ἡσαν: 1) κράνος (galea). Τὸ κράνος τῶν ἵππων ἐλέγετο cassis, φερόμενον μὲν κατὰ τὴν μάχην, ἀναρτώμενον δὲ ἀπὸ τοῦ στήθους κατὰ τὴν πορείαν. 2) θώραξ (lorica). 3) θυρεός (scutum, ἀσπὶς τετράγωνος 1.25×0.78, ἀλλὰ καὶ κυλινδρική, σαμνιτικῆς προελεύσεως) συγκείμενος ἐκ ξύλου, ἐνισχυμένου διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων (ἰδὲ κεφ. 93, 2: excepereunt).

10   Τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα ἡσαν: 1) pilum, ἀκόντιον, ὑσδος (92, 3. 93, 1. 2. 5), ἐτρουσκικῆς προελεύσεως, πάχονς 25-32 χλμ. καὶ μήκους 1.70-2 μ. Τούτο ἡδύνατο νὰ ἔξακοντισθῇ ἀποτελεσματικῶς ἀπὸ ἀποστάσεως 80-35 μέτρων. 2) gladius, ξίφος ἀμφίστομον μετὰ αἰχμῆς ὁξυτάτης (93, 1. 2), ἴσπανικῆς προελεύσεως, μήκους ἐν συνόλῳ μέχρις 60 ἑκ. μ. Τούτο ἀνηρτάτε δι' ἀρρηφοροῦς (baltetus) ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὕμου ἐντὸς κολεοῦ (vagīna), ἐκ ξύλου ἐπενδεδυμένου διὰ χαλκοῦ. Οἱ στρατιῶται, ἔξι αἰτίας τῆς ἀσπίδος, ἦν ἐκράτουν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐφερον τὸ ξίφος ἐπὶ τοῦ δεξειοῦ λιχίου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ δὲ οἱ ἀξιωματικοί.

11   Ἐκτὸς τῶν ἀμυντικῶν καὶ ἐπιθετικῶν ὄπλων ἔκαστος στρατιωτης ἐκράτει ἐν ταῖς πορείαις ἀποσκευὴν (sarcinæ), ἥτοι κοντάριον, ἐφ' οὗ προσεδένοντο ἐντὸς σακκιδίων διάφορα στρατιωτικὰ σκεύη, χρήσιμα εἰς αὐτόν, καὶ κυρίως ἡ δύναμις τοῦ ὠρισμένον χρόνον (ἔως 15 ἡμερῶν) τροφή. Οἱ ἀνευ τοιούτων ἀποσκευῶν καὶ βαρέος δηλισμοῦ στρατιῶται ἐλέγοντο ἐλαφροί, ψιλοί (expediti 84, 3), τούναντίον δὲ οἱ ἀλλοι ἐκαλοῦντο impediti ἢ sub sarcinis.

12   Διοίκησις. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πεζικοῦ (καὶ τοῦ ναυτικοῦ) ἡσαν 1) ἀνάτεροι καὶ 2) κατάτεροι. Κατάτεροι ἡσαν οἱ λεγόμενοι centuriones (ἐκατόνταρχοι, 94, δ. 95, 5. 99, 1). Οὗτοι προήγοντο κατ' ἐκλογὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον καὶ μόνον εἰς αὐτόν, μολονότι μεγάλως διὰ τὴν ἀνδρείαν αἰτήσαντες ἐτιμῶντο καὶ εὐφήμως ἀνεφέροντο. ‘Ο πρῶτος μεταξὺ

τῶν ἔκαποντάρχων, ὁ καὶ ἀρχηγὸς τῆς πρώτης centuria τοῦ πρώτου μανιποῦ λιτοῦ τῆς πρώτης κοόρτεως τοῦ λεγεᾶνος, ἐκαλεῖτο centurio primi pili (ἢ ordinis) ἢ primus pilus ἢ τέλος primipilus (91,1). Οὗτος ἦτο ὁ φύλαξ τῆς σημαίας τοῦ λεγεᾶνος, ἵσως δὲ καὶ ὁ σημαιοφόρος αὐτοῦ, κατὰ προνόμιον δὲ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτούμενα πολεμικὰ συμβούλια (consilium 82, 3. 83, 3. 86, 1. 88, 7. Ἰδὲ καὶ ἀρ. 63), οἱ λοιποὶ δὲ centuriopes μόνον ἔὰν προσεκαλοῦντο. Σύμβολον τοῦ ἄξιώματος αὐτῶν ἦτο ἀμπελίνη ὁρίδος (vitis). Ἀνάτεροι δὲ ἥσαν : 1) tribuni militum (χιλίαρχοι 95,5. 104,2), 18 τοῦλάχιστον ἐκ τῆς ἵππαδος τάξεως. Οὗτοι, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τούτου ποιοῦντες ἔναρξιν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν σταδίου, ἥσαν τὸν ἀριθμὸν 6 εἰς ἔκαστον λεγεᾶνα, διοικοῦντες ἀνὰ δύο ἐκ περιτροπῆς ἐπὶ 2 μῆνας. 2) legati (ὑπαρχοι 14 ἢ ἀντιστράτηγοι 101, 7) ἐκ τῆς συγκλητικῆς τάξεως, προσκολλώμενοι, ἀνάγκης οὔσης, ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τῷ στρατηγῷ. Οὗτοι, οὐχὶ σπανίως, ἔχοντιμο-ποιοῦντος ὡς διοικηταὶ σώματος στρατοῦ δρῶντος εἴτε πλησίον εἴτε μακρὰν τῷ ἀρχιστρατήγου, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀναλόγως consul ἢ dux ἢ καὶ imperator (87,7. 15 91, 2. 3. 92, 5. 96, 3). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο τιμητικάτατος τίτλος ἀπονεμόμενος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς τροπαιούχους καὶ δαφνηφόρους στρατηλάτας. 3) quaestor (στρατιωτικὸς ταμίας) ἐκ τῆς συγκλητικῆς τάξεως, ὅστις ὠσπερ καὶ οἱ legati, ἀνελάμβανε καὶ πραγματικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀντικαθιστῶν ἐνίστε καὶ αὐτὸν τὸν στρατηγόν.

Σημεῖωσις. Οἱ ἐντελμένοι ὑπηρεσίαν τιὰ στρατιωτικὴν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τιθέμενοι στρατιωτῶν ἢ σώματος στρατοῦ ἐλέγοντο, ἀσχέτως πρὸς τὸν βαθμὸν ὃν εἶχον, praefecti ἢ praepositi, ἐπίσης δὲ οἱ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἢ ἄλλους μετ' ἐπισήμου ἐντολῆς χάριν διαπραγματεύοντες ἀποστελλόμενοι ἐκαλοῦντο, ἐνίστε μάλιστα ἀσχέτως πρὸς τὸν βαθμὸν ὃν εἶχον, legati (61, 1. 97, 5. 103, 4.).

Σύμβολα στρατηγικὰ (insignia imperatoria 93,3). Ὁ στρατηγὸς ἐν πολέμῳ ἐμψυχόρει ἀντὶ τῆς περιπορφύρου τηβέννου (praetexta), ἥτοι ἐσθῆτος λευκῆς μετὰ πορφυροβαφοῦς παρυφῆς (γύρου), ἥν είχεν ἐν τῇ πόλει, χλαμύδα (paludamentum), ἥτοι ἐσαῦτα συνήθως πορφυρᾶν. Ἐπίσης ἔφερεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχίου ἔιρος (pugio) ἀνητημένον εἴτε ἐκ τοῦ δεξιοῦ ὅμου εἴτε ἐκ τῆς ζώνης.

Σημεῖωσις. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς στρατηγὸς ἀνελάμβανεν οὐχὶ μόνον τὴν διοικησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων μετ' ἀπολήτου δικαιοφατος (δικαιοδοσίας) ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν διπλωματικὴν διαπραγμάτευσιν περὶ συνάφεως ἀνακαλῆς, συνθήκης καὶ ὅν γένει πᾶσαν ἐνέργειαν ἀφορῶσαν εἰς τὰς διοικήσις τῶν ἐπαρχιῶν διὰ ζητήματα στρατολογικά, οἰκονομικά καὶ φορολογικά. Ἡ διοικητικὴ αὐτὴ ἐξουσία δι’ ἕνδες ὀνόματος ἐκαλεῖτο imperium (82,3) καὶ ἐπανεν τοῖχόνουσα ἄμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὴν Πρόμην.

B. Οἱ milites levis armaturae (στρατιῶται ἐλαφροῦ ὀπλισμοῦ). Οὗτοι δὲν 17 ἥσαν ὁμοίως πολιτικοὶ, ἀλλὰ πολιτικοὶ συμμάχων πόλεων (socii) καὶ ἐκαλοῦντο αὐ-

- 18 xilia (95, 3). ἐστρατολογοῦντο δὲ διὰ διατάγματος τοῦ στρατηγοῦ (edictum proponere 102, 2) καὶ ὑπηρέτουν ἐπὶ μισθῷ. Οἱ ἀρχηγοὶ δῆμως αὐτῶν ἔκαλοῦντο praefecti socium καὶ ἥσαν ὁμαλοῖ. 'Ο δόπλισμὸς ἀπετελεῖτο κατὰ κανόνα ἐκ μικρᾶς ἀσπίδος, ἐλαφροῦ καὶ μικροῦ κράνους, ἔιφεδίον καὶ βραχέος ἀκοντίου. Εἰς τούτους ἀνήκον καὶ οἱ σφενδονῆται (funditores 93, 7. 94, 4) καὶ οἱ τοξόται (sagittarii 93, 3. 7. 94, 4. Ιδὲ καὶ ἀρ. 21). Τμῆμα τῶν ἐπικουριῶν ἥσαν καὶ οἱ alarii [ala=πτέρον, κέρας τῆς παρατάξεως] ἐκ ὁμαλῶν ἐπαρχιῶν στρατολογούμενοι, κληθέντες οὕτω διότι πάλαι παρετάσσοντο ἔκατέρωθεν τοῦ λεγεωνος.
- 19 'Ἐκαλοῦντο praefecti regis ἢ regii (104, 2) οἱ ἐκτὸς τῆς 'Ρώμης ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ βασιλέως.
- 20 II. E q u i t e s. Τὸ ἵππικὸν (equites, equitatus καὶ σπανιώτατα Romani equites 84, 3. 89, 4. 93, 4. 94, 3. 4. 5) ἀπετελεῖτο ἐπὶ Καίσαρος οὐχὶ ἐκ ὁμιλιῶν ἵππεων (equites Romani) οὐδὲ ἐκ ὁμιλιῶν πολιτῶν (cives Romani) *, ἀλλ' ἐκ πολιτῶν στρατολογούμενων ἐκ τῶν συμμάχων ὑπὸ ἵππαρχους δῆμως ὁμιλιῶν (praefecti equitum). Οἱ ἵππεῖς κατενέμοντο εἰς 10 ἥλας (turmae ἢ συνήθεστερον turmae equitum· πρβλ. καὶ τὴν φράσιν (tummatim se explicare 93, 3) ὑπὸ ἥλαρχας καλούμενους decuriones (ἢ qui equitatui praeerant). 'Ἐκάστη ἥλη, συγκειμένη ἐκ 30 ἵππεων ὑπὸ 3 ἥλαρχας, διῃρεῖτο εἰς 3 ἥλαρχιας ἢ δεκανείας (decuriae), πλείονες δὲ τῆς μιᾶς ἥλαι ἀπετέλουν τὴν πτέρυγα (ala τάγμα ἵππικον). Οἱ οὐραγοὶ τοῦ ἵππικον ἐκαλοῦντο optiones.
- 21 Πολλάκις πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἵππικον, μάλιστα ἀριθμητικῶς ὑποδεεστέον, ἐγκατεμειγνύοντο πεζοὶ (inter equites proeliari 84, 3), ἀλλὰ μετὰ ἐλαφροτέρου δόπλισμοῦ (mutatis armis 84, 3), ἐπίσης δὲ sagittarii καὶ funditores 93, 3. 7. 94, 4. Ιδὲ καὶ ἀρ. 18). Οἱ ἵπποκόμοι (calones) ὡς καὶ οἱ ἡμιονηγοὶ (muliopes Ιδὲ ἀρ. 23) διὰ κοινοῦ ὄντος ἐκαλοῦντο servi. 'Ο δόπλισμὸς τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἵππικον ἐξηρτάτο ἐκάστοτε ἀπὸ τῆς χώρας τῆς πφοελεύσεως αὐτῶν.
- 22 III. F a b r i. Οὗτοι ἥσαν τεγνῦται (δόπλοποι, χαλκεῖς, σιδηρεῖς, τέκτονες) ἐντεταλμένοι τὴν συντηρησιν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑλικοῦ πολέμου. 'Ο ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐκαλεῖτο praefectus fabrum. 'Ἐπὶ Καίσαρος δῆμως οὗτος μόνον τὸ ὄνομα είχε κοινὸν πρὸς τοὺς praefecti, ἐχρησίμευε δὲ ὡς βοηθὸς τοῦ στρατηγοῦ ἔχων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τὰς πολεμικὰς μηχανάς. Οἱ fabri ἐπὶ Καίσαρος ἀπετελοῦντο ἐκ στρατιωτῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν λεγεωνα (legionarii), ίδιᾳ μάλιστα προκειμένου περὶ κατασκευῆς γεφυρῶν καὶ νεῶν.
- 23 IV. I m p e d i m e n t a. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐδήλωντο γενικῶς αἱ βαρεῖαι στρατιωτικαὶ ἀποσκευαί, ἦτοι σκηναί, πολεμικαὶ μηχαναί, μεταφερόμεναι ἐπὶ ζώνων καὶ ἀμάξῶν, ὡς καὶ αἱ sarcinae (Ιδὲ ἀρ. 11). Εἰς τὰ impedimenta συμπεριελαμβάνοντο καὶ οἱ σχετικοὶ ὁδηγοὶ τῶν ζώνων.

* Τὸ πεζικὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καλεῖται καὶ nostri (=οἱ ἡμέτεροι) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἵππεῖς, οἵτινες ἥσαν ξένοι (Γαλάται κ. ἄ.).

Σημείωσις. Αἱ πολεμικαὶ μηχαναὶ ἥσαν:

α') **βλητικαὶ** (tormenta). Αὗται ἔχονται μενον πρὸς ἀμυναν, ἐπίθεσιν καὶ πολιορκίαν, ώσατως δὲ ἐποπθετοῦντο καὶ ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων τῶν νεῶν πρὸς ὑποστρεψιν ἀποβιβάσεως στρατοῦ, ἦτοι 1) scorpio βαλλιστρίς, ἐκτοξεύοντα μεγάλα βέλη καὶ βαρεῖς νόσον (pila muralia)· 2) fundae libriles σφρυνόνται ἐκσφρενδονίζονται λιτριαῖς λίθους ἢ καὶ ἄλλους μικροτέρους· 3) catapultae καταπέλται, ἐκτοξεύοντες βέλη καὶ μεγάλους λίθους καὶ 4) ballistae πετροβόλοι.

β') **πολιορκητικαὶ**, ἦτοι 1) plutei προπετάσματα, γερροχελῶναι· 2) turris ambulatoria κινητὸς πύργος· 3) vinea ἄμπελος· 4) testudo ρελώνη· 5) aries κριός· 6) fistuca ἢ festuca δργανον, εἰδος κοπάνου, πρὸς ἔμπηξιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μεγάλων δοκῶν.

Υγειονομικὴ ὑπηρεσία. Σπουδαία ἐλαμβάνετο ἐν τῷ στρατῷ μέριμνα 24 περὶ τῆς ὑγείας τῶν στρατιωτῶν. 'Ο Καίσαρ λ. χ. μετεκίνει ἐνίστε τὸ στρατόπεδον μεταστρατοπεδεύοντας ἀλλαχοῦ, ἵνα οὕτῳ ἀποφύγῃ τὸ νοσηρὸν τοῦ κλίματος. Παρὰ ταῦτα, ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν, ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ἀσθενεῖς (87,4). 'Ἐν γένει οἱ πλεῖστοι τούτων ἀπεθνησκον (87,3) ἐνεκα τῆς εἰς νηπιώδη κατάστασιν εὑδικομένης τότε λατρικῆς τέχνης. Οἱ τραυματίαι στρατιῶται μεν ἐκάστην μάχην μετεφέροντο εἰς τὸ στρατόπεδον ἢ εἰς φιλίαν γειτονικὴν πόλιν ἐφ' ὅμαξῶν ἢ ἐπὶ ζώνων, οἱ δὲ τραυματίαι ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπὶ φορείων, ἵνα τύχωσιν λατρικῆς περιθάλψεως.

Σημαῖαι (signa militaria 95,4. 99,4). Στρατιωτικὴ σημαία τοῦ λεγεωνος 25 ἦτο, ἥδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μαρίου, ἀετὸς ἐξ ἀργύρου (aqua 99,4) ἐπικαθήμενος μετὰ ἀνοικτῶν πτερούγων ἐπὶ κορυφῆς κονταρίου. 'Ο σημαιοφόρος τοῦ λεγεωνος ἐλέγετο aquilifer.

'Η ἀρχικὴ σημαία τοῦ manipulus (ιδ. ἀρ. 5 καὶ 13), ἡτις ἐλέγετο ἀπλῶς 26 signum, ἀπετελεῖτο ἐκ κονταρίου ἀπολήγοντος εἰς κεῖσθαι ἀνοικτήν, ὑφ' ἥν κατὰ σειρὰν ὑπῆρχεν ἀνάλογος πρὸς τὰς ὑπηρεσίας ἐνὸς ἐκάστου manipulus ἀριθμὸς δίσκων μεταλλίνων (phaleræ), ἵσως ἀργυρῶν, καὶ δακτυλίων ἐν τοῖς παρασήμιων. 'Η σημαία τοῦ πρώτου manipulus ἔχονται μενει καὶ ὡς σημαία τῆς κοόρτεως. 'Ο σημαιοφόρος τοῦ manipulus ἐκαλεῖτο signifer.

Σημείωσις. Κατὰ τὰς πορείας τὸ signum manipuli προηγεῖτο, ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην ἤκολούθει, ἦτοι εὐρίσκετο διπλῶν τῶν principes (ιδ. ἀρ. 5). Οἱ στρατιῶται ἄρα, οἱ μαχόμενοι πρὸ τῆς σημαίας ταύτης, δηλ. οἱ hastati καὶ οἱ principes ἐκαλοῦντο antesignani. Οὐχ' ἡτον διμος ἐπὶ Καίσαρος διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐδηλοῦτο σῶμα στρατοῦ ἐπίλεκτον καὶ ψυλὸν (expediti), μαχόμενον πρὸ τῆς πρώτης γραμμῆς τῆς παρατάξεως (83,3), δυνάμενον δὲ νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς στήριγμα τοῦ ἵππου.

'Η φράσις infestis signis impetum facere (93, 6· πρβλ. καὶ infestis 27 pilis 93. 1) δηλοῖ ἐφορμᾶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ σημαῖῶν ἐστραμμένων πρὸς αὐτόν, ἐπομένως σημαῖνει προσβάλλειν ἐπὶ τοῦ ἐναντίου, κατὰ μέτωπον.

Σημαία κυρίως τοῦ ἵππου ἦτο τὸ vexillum (89, 5. 93, 5). Αὕτη συνί- 28

πτατο ἐκ τετραγώνου τεμαχίου ὀθόνης ἐρυθρᾶς ἢ πορφυρᾶς ἢ καὶ λευκῆς, κροσσωτῆς πρὸς τὰ κάτω, ἡτις ἀνηρτάτο ἐκ τῆς κορυφῆς κονταρίου διὰ διαένθου (κοινῶς μπροίντα). Διὰ τῆς σημαίας ταύτης ἐδίδετο καὶ τὸ σημεῖον τῆς μάχης εἰς μεμονωμένα τμήματα στρατοῦ (89, 5. 93, 5).

- 29   Σήματα (signa). Ταῦτα ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ κεραταύλου (cornūcen) ἢ τοῦ σαλπιγκτοῦ (bucinator) διὰ κέρατος (cornu 92, 5) μετ' ἀργυροῦ ἐπιστομίου ἢ διὰ σάλπιγγος (tuba 85, 4. 91, 2. 92, 5. 93, 1), ὁσάκις ἔπειτε νὰ δοθῇ σημεῖον πρὸς συνάθροισιν, πορείαν (profectio 85, 4), προσβολὴν (Ιδὲ σημ. κατωτ.). ἢ ὅπισθιοχώρησιν (receptui canere). Ἐπίσης εἰς τμήματα μικρὰ τὸ πρὸς μάχην σημεῖον ἐδίδετο καὶ διὰ τοῦ vexillum (89, 5), ὅπερ ἐκαλεῖτο καὶ ἀπλῶς signum (95, 5. Ιδὲ καὶ ἀρ. 28 καὶ 55).

Σὴματα exposcere signum proelii ἢ proelii committendi ἢ ἀπλῶς exposcere (90, 3) δηλοῖ ἀπαιτῶ νὰ σημάνῃ τὸ πολεμικόν, ἢ δὲ φράσις signum dare (91, 2. 93, 1) ἢ signa (=tubae ἢ tubae et cornua) concinunt δηλοῖ σημαίνειν τὸ πολεμικόν, δίδω τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως (92, 5).

- 30   Ίδιαίτερον σῆμα ἦτο τὸ classicum (82, 1), ὅπερ ἐσημαίνετο διὰ τῆς tubae ὑπὸ τοῦ bucinator, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ στρατηγοῦ, πρὸς συνάθροισιν τοῦ στρατοῦ (82, 1) ἵνα ἀνακοινωθῇ διαταγὴ ἐπιθέσευς ἢ ὅπισθιοχώρησεως ἢ ἵνα διὰ στρατηγὸς ἀγορεύῃ πρὸς ἐνθάρρυνσιν, κυρίως ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ βήματος (suggestus), ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν. Εάν ἐν τῷ στρατῷ διὰ τινα λόγον παρίστατο καὶ ἔτερος στρατηγός, πᾶσα διαταγὴ ἐδίδετο διὰ τοῦ αὐτοῦ σαλπίσματος (πρβλ. 82, 1: honorem partitur).

- 31   Παράταξις (acies 89, 2. 3. 4. 93, 5. 94, 1. 3. 93, 8). Τοῦ λεγεώνος συγκειμένου ἐκ 10 κοόρτεων ἡ παράταξις ἐγίνετο ἐν ἀβακοειδεῖ διατάξει ἢ εἰς δύο γραμμὰς ἀνὰ πέντε κοόρτεις (acies duplex) ἢ συνηθέστερον εἰς τρεῖς (acies triplex 89, 92, 1).

- 32   Ἐν τῇ τριπλῇ παρατάξει ἡ πρώτη γραμμὴ ἀπετελεῖτο ἐκ 4 κοόρτεων, ἡ δὲ δευτέρα (acies secunda) καὶ ἡ τρίτη (acies tertia 89, 4. 94, 1) ἐκ τοῶν ἐκάστη κοόρτεων.

- 33   Μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν κατελείποντο διαστήματα (intervalla relinqueret), δῶν ἡ ἀπόστασις ἐκνιμαίνετο ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἔδαφικῶν συνθηκῶν, πάντως ὥμως ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μικροτέρα τῶν 100 passus (=150 περίπου μέτρων).

- 34   Τὸ ἴππικὸν παρετάσσετο κατὰ κανόνα ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ πτέρυγι (ala) τῆς δλῆς παρατάξεως καὶ τοῦτο, ἵνα ἀναπτυσσόμενον ὑπερφαλαγγίζῃ τὰ κέρατα τῶν πολεμίων (89, 4. 93. 3. 4. 6), ἐκτὸς ἐάν ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους ἀπῆται τὴν παρουσίαν δλοκλήρου τοῦ ἴππικοῦ ἐν τῷ ἔτερῳ κέρατι (88, 6).

Aries γενικῶς ἐλέγετο καὶ ὁ παρατεταγμένος σιρατὸς (84, 2. 85, 1. 3. 92, 1 κλπ. Ιδ. Λεξιλόγιον), καθὼς καὶ ἡ μάχη (93, 8. 94, 5. 95, 4).

- 35   Τὸ παρετάσσειν τὸν στρατὸν πρὸς μάχην ἐλέγετο aciem instruere (84, 2. 88, 1. 97, 3) ἢ legiones (cohortes, aciem) constitueret (89, 2).

- 36   Ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ ἐσχηματίζετο καὶ τετάρτη γραμμὴ (quarta acies 89, 4.

93, 5) δι' ἀποσπάσεως ἀνδρῶν ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ κυρίου σώματος (de-trahere 89, 4).

‘Η τετάρτη γραμμὴ ἔχοντι μενεν τὸν ὑποστήριγμα μικροτέρου ἀριθμητοῦ· 37 κῶς ἵππικοῦ (84, 3: numero multis partibus esse inferiorem) καὶ ἡμιπόδιζε τὴν ὑπερφαλάγγισιν τοῦ κέρατος (89, 4: cornu a multitudine equitum circumveniri) ἢ τῆς παρατάξεως (93, 4: aciem circumire).

‘Η θεσις, ἔνθα ἐτάσσεται ἔκαστος στρατιώτης ἢ ἐκάστη ναῦς, ἐλέγετο 38 ordo (92, 2. 93, 2. 101, 2). Ὁδιν ἡ φράσις incertis ordinibus ἢ nullis ordinibus certis δηλοῖ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὴν μὴ δρισμένην (καλὴν) τάξιν, τὴν ἀταξίαν (101, 2).

Τὰ ἄκρα τῆς ὄλης τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ ναυτικοῦ παρατάξεως ἢ καὶ σώματος στρατοῦ ἐκαλοῦντο κέρατα (cornua 104,4), ἀριστερὸν κέρας (sinistrum cornu 88, 2. 89, 1. 3. 93, 3. 8) καὶ δεξιὸν κέρας (dextrum cornu 89, 1. 3. 4). Τὸ δὲ κέντρον ἐλέγετο media acies (89, 3).

‘Ἄλλου εἴδους σχηματισμοὶ ἥσαν: 1) cuneus (σφηνοειδῆς σχηματισμὸς 40 παρατάξεως)· 2) testudo (χελώνη, σκέπη διὰ συμφαττομένων ἀσπίδων)· 3) orbis (κύκλος στρατιωτῶν ἐχόντων μέτωπον πρὸς τὰ ἔξω, γινόμενος ἐν ἐσχάτῳ ἀνάγκη πρὸς ἀποφυγὴν κυκλώσεως).

Τάξις πορείας (agmen legionum, ordo agminis). ‘Ο ἐν πορείᾳ στρατὸς ἐκαλεῖτο agmen (πρόβλ. καὶ 85, 4). Τούτου προηγοῦντο μεμονωμένει κατάσκοποι (speculatores) ἢ ἐφοδεῖται συνηθέστερον ἔφιπποι (exploratores ἢ antecursores ἀνιχνευταί, πρόδρομοι). ‘Ο στρατὸς ἐπορεύετο διῃρημένος εἰς 3 τμήματα: 1) agmen primum ἢ priores (προφυλακή) κυρίως ἐξ ἵππων καὶ ὑποστηρίγματος ἐπικούρων πεζῶν· 2) agmen ἢ exercitus ἢ agmen legionum (κύριον σῶμα); 3) agmen extrellum ἢ novissimum ἢ ἀπλῶς novissimi (διπισθοφυλακή, διπισθοφύλακες).

Τὸ κύριον σῶμα ἐβάδιζε κατὰ τρεῖς τρόπους: α') κατὰ φάλαγγα, ἐκάστου λεγεωνος ἔχοντος διπισθεντὸν αὐτοῦ τὰς ἀποσκευάς (longissimo agmine), β') κατὰ φάλαγγα, ἀλλὰ τῶν ἀποσκευῶν ενρισκομένων ἐν τέλει τοῦ ὄλου σώματος καὶ γ') ἢ κατὰ τριπλᾶς φάλαγγας (acie triplici instructa ἢ instituta) ἢ ἐν τετραγώνῳ (agmine quadrato) περιπλείοντι τὰς βαρείας ἀποσκευάς. Τὸ ἵππικον κατὰ κανόνα προεπορεύετο τοῦ πεζικοῦ.

Σὴμεῖοι. ‘Οσάκις παρίστατο ἀνάγκη ταχίστης πορείας, αἱ ἀποσκευαὶ κατελείποντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἐν φιλικῇ πόλει.

‘Η κανονικὴ πορεία τῶν στρατιωτῶν (iustum iter ἢ ἀπλῶς iter) ἦτο ἔξαω- 42 ρος, διανυσμένης οὕτω ἀποστάσεως 20 - 25 χλμ. ‘Ἐν ἐκτάκτῳ πορείᾳ (magnum iter) διηγούντο ἐπὶ 8 - 9 ὥρας 30 περίπου χλμ., ἀλλὰ καὶ πλείονα (maximum iter, περ. 45 χλμ.). ‘Ο Καίσαρ ἐν ἀνάγκῃ διήνυε καὶ πολὺ περισσότερα. Εἰς τὰς πορείας ταύτας ὑπήγοντο καὶ αἱ μικρότεραι ποιῶνται (minora itinera 102, 1). Πορεία ἐγίνετο ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατὰ τὴν νύκτα (nocturnum iter 96, 4).

Τὸ ὁώμ. μίλλιον (mille passus [πληθ. ἀριθ.] ἢ ἀπλῶς mille) συνέκειτο 43 ἐν 1000 βημάτων (passus=διπλοῦν] βῆμα=5 pedes· ἔκαστος ποὺς=0,2963 μ.).

καὶ ισοδυνάμει περίπου πρὸς $1\frac{1}{2}$ χλμ., ἥτοι ἀκριβέστερον πρὸς 1,481 μ. 50).
Ἐπομένως milia passuum VI=περίπου 9 χλμ. (97, 3).

- 44 Στρατόπεδον (castra 82, 1. 88, 1. 96, 1. 97, 1. 3. 98, 3). Τὸ χειμερινὸν στρατόπεδον κατασκευαζόμενον πλησίον πόλεων πρὸς διαφορὰν στρατοπέδευσιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκαλεῖτο χειμάδια (hiberna) καὶ ἀπῆται ἔργα ὀχυρώσεως σοβαρὰ πρὸς συνεχὴ διαμονὴν (opus hibernorum). Τὸ διαχειμάζειν ἐλέγετο hibernare ἢ hiemare καὶ τὸ δῆμος τὸν στρατὸν εἰς τὰ χειμάδια ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ exercitum ἢ milites in hiberna deducere (ἢ in hibernis collocare), τὸ δὲ ἀντίθετον διὰ τοῦ legiones ex hibernis educere (ἢ evocare).

Οἱ ὁρμὲς στρατός, ὁσάκις κατελαμβάνετο ὑπὸ τῆς νυκτός, ὥφειλε μετὰ τὴν πορείαν νὰ στρατοπεδεύῃ (castra facere ἢ ponere). Οἱ τόπος (ὧς καὶ αὐτὴ ἡ ἡμερησία πορεία) ἐσημαίνετο διὰ τῆς λ. castra. Διὰ νὰ χαραχθῇ καὶ ἔτιμασθῇ στρατόπεδον ἐπρεπε πρῶτον νὰ ἐκλεγῇ δότος (castris idoneum locum deligere), δοτις, διὰ νὰ ὑεωρηθῇ κατάλληλος (locus idoneus ἢ opertunus), ἐπρεπε νὰ είναι ἐπὶ ὑψώματος (in colle 85, 1) κυρίως μὲν διὰ λόγους στρατηγικοὺς ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὔκολοτέραν ἀποχέτευσιν τῶν ὑδάτων, προσέστι δὲ καὶ πρὸς ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας φυορᾶς τῶν ἐφορμώντων στρατιωτῶν. Τὸ σχῆμα * τοῦ στρατοπέδου ἥτο σχεδὸν τετράγωνον (c. quadrata π. χ. 658×655 μ.) ἢ καὶ ὅρθιογώνιον (oblonga π. χ. 630×560 ἢ 680×290), ἀναλόγως καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν, μετὰ γωνιῶν ἐστρογγυλευμένων καὶ τεσσάρων κατ' ἐλάχιστον ὅρον πυλῶν (portae) ἀνά μίαν ἐφ' ἐκάστης πλευρᾶς (85, 5. 94, 5).

- 45 'Η πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐστραμμένη πύλη (πλάτους περίπου 12 μ.), δι' ἣς κυρίως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἑτέρας τῶν πλαγίων πυλῶν (85, 4 : in portis), ἐξήρχετο ὁ στρατὸς πρὸς ἔφοδον, ἐκαλεῖτο porta praetoria (94, 5), ἢ δ' ἐπὶ τῆς παραλλήλου πλευρᾶς, ἥτοι ἡ ἀκριβῶς ἀπέναντι πύλη, ἐκαλεῖτο porta decumana (94, 5) καὶ ἐχρησίμευε κυρίως πρὸς εἴσοδον, ἔχουσα πλάτος περίπου 9,50 μ. (ιδ. 96, 3).

- 46 Τὸ στρατηγεῖον ἢ καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ στρατηγοῦ ἐκαλεῖτο praetorium (82, 1. 94, 7) ἐν τοῦ παλαιοῦ ὄντιματος τοῦ πραίτωρος. Τοῦτο ἔκειτο σχεδὸν ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ στρατοπέδου παρὰ τὸ βῆμα (suggestus), ὅποθεν ὁ στρατηγὸς ἥδυνατο νὰ ἀγορεύῃ πρὸς τοὺς στρατιώτας (82, 1).

- 47 'Ἐὰν ἐν τῷ στρατοπέδῳ συννηπήρχον δύο ἰσότιμοι στρατηγοί, ἐστήνετο καὶ δευτέρα στρατηγικὴ σκηνὴ (alterum praetorium tendi 82, 1. 1δὲ καὶ ἀρ. 30).

- 48 Τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ σκηνῶν (tabernacula 85, 4. 96, 1) αἱ μὲν θεοιναι ἦσαν ἐκ δέρματος χωρητικότητος περίπου 11 ἀνδρῶν, αἱ δὲ χειμεριναι

* Εἰνίοις διὰ λόγους στρατηγικούς, μοιλονότι ἐπέτεσπε τὸ ἔδαφος, ἥλατιών τῶν τὰς διαστάσεις τοῦ στρατοπέδου (castra contrahere), διπερ ἔργον ἦγετο εἰς πέρας συνήθως ἐντὸς 3-4 ὠρῶν, ἀναλόγως τῶν ἀπασχολουμένων πρὸς τοῦτο ἀνδρῶν, εἰς οὓς κατεμετρεῖτο ἡ ἀνάλογος ἔργασία (opere dimenso) ὀχυρώσεων καὶ δοποιησεως.

(casae) ήσαν συνήθως ξύλιναι καὶ ἡδύναντο νὰ περιλάβωσι περισσοτέρους ἄνδρας.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος κατεσκεύαζον ἐνίστε οἱ 49 ἀξιωματικοὶ σκιάδας ἐκ κλάδων, εἰδος κρεβατίνας (trichiliae 96, 1).

Αἱ μεταστρατοπεδεύσεις (castra promovere ἢ mouere 85, 2) ἔπειτε νὰ 50 γίνωνται ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ καὶ τάξει. Τὸ προχωρεῖν μετὰ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ πρόσω τοῦ στρατοπέδου ἐλέγετο a castris progredi (84, 2).

Οχυρωματικὰ ἔργα (munitiones, opus, 97, 2). Ταῦτα κατασκευαζόμενα 51 πυρίως ἐν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ ἀλλὰ καὶ ἀλλαγοῦ (88, 5. 94, 4. 97, 2), συνίσταντο : 1) ἐκ χαρακωμάτων μετὰ σκολόπων ἢ ἄνευ σκολόπων, τὰ δποῖα περιέβαλλον αὐτὸν (vallum 95, 1. 5. 96, 3 πρβλ. circumvallare)· 2) ἐκ τάφρων (fossae, πλάτους κατ' ἀνώτατον δρον 5 μέτρ. καὶ βάθους 2,70 μέτρ.)· 3) ἐκ σωρῶν χώματος ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀλλων ὑλῶν (agger)· 4) ἐξ ἐπάλξεων (lorica) καὶ 5) ἐκ φρουρίων (castella).

Τὰ φρούρια ἡδύναντο νὰ κατασκευασθῶσι καὶ ἐπὶ δεσποζόντων πλη- 52 σιοχώρων στρατηγικῶν σημείων (propinquā castella 88, 4. 99, 4).

Τόποι ὁρμοί, καταλαμβάνομενοι καὶ φυλαττόμενοι ὑπὸ στρατιωτικῶν 53 ἀποστασμάτων, ἐλέγοντο praesidia (83, 3).

Φρουραί. Πρὸ ἐκάστης τῶν πυλῶν τοῦ στρατοπέδου ὑπῆρχεν ἀνάλογον 54 πρὸς τὰς περιστάσεις ἀπόσπασμα ἐκ πεζῶν ἢ καὶ ἐφίππων πρὸς φύλαξιν αὐτῶν. Ἡ θέσις αὐτή, ὡς καὶ οἱ φυλάκτοντες, ἐκαλεῖτο statio (94, 5). Οἱ εἰς διάφορα δὲ μέρη εὐάριθμοι (3 - 4 ἄνδρες) σκοποὶ σώματος πεζικοῦ ἢ ναυτικοῦ ἐλέγοντο custodes ἢ custodiae (101, 2).

Ἐφοδοι. Ἐάν πρὸ τῆς μάχης ὁ στρατός εὑρίσκετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, 55 συνέβαινον τὰ ἔξης κατὰ σειρὰν γεγονότα. Ὁ στρατηγὸς ἦρεν ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς σημαίαν (vexillum proponere, ἰδὲ καὶ ἀρ. 28), ἵνα οἱ ἐντὸς 56 τοῦ στρατοπέδου ενθυσιάσμενοι στρατιῶται δράμωσιν εἰς τὰ ὅπλα (ad arma concurreti) εἴτα ἔδιε διὰ τῆς σάλπιγγος τὸ σημεῖον πρὸς παράταξιν signum dare ἢ signum tubā dare 85, 4, 91, 2. 92, 5. 93, 1) ἢ πρὸς ἀνάκλησιν τῶν τυχὸν ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἀπασχολουμένων εἰς ἔργα ὁχυρωματικῆς, μετὰ ταῦτα δὲ ἔξηγε τὸν στρατὸν (exercitum ἢ copias ex castris ἢ ἀπλῶς 57 castris educere 84, 2. 85, 5) καὶ παρέτασσεν αὐτὸν (aciem instruere 84, 2. 85, 1. 88, 1. 97, 3)· τέλος δὲ ἔδιε τὸ πρὸς μάχην σημεῖον διὰ τῆς σάλπιγγος (dare signum ἢ dare signum proelii ἢ dare signum proelii committendi 85, 4. 91, 2. 93, 1) ἢ καὶ διὰ τοῦ vexillum, ὅπερ ἀναπεταννύετο, ὡς ἐλέχθη. ἄνωθεν τῆς στρατηγικῆς σημαίας.

Πρὸ τῆς μάχης, εἴτε ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου εἴτε καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἢ 58 καὶ κατ' αὐτὴν τὴν μάχην ὁ στρατηγὸς ἀνεπτέρων τὸ φρόνημα τῶν ἀνδρῶν διὰ προτρεπτικῶν λόγων (praesidia confirmare 94, 6. milites ἢ exercitum cohortari 85, 4, 90, 1. 94, 3. 97, 4). Ἐπηκολούθει τροχάδην καὶ ἀλληλοιδιάδο- 59 χως (89, 4. 94, 1) ἔφοδος (procurrere 93, 1. 6. excursus 92, 2. concurri 93, 1) καὶ ἄμα τῇ προσεγγίσει πρὸς τὸν ἔχθρον ἐν μέσῳ λαχῶν (clamor 92, 5) ἐξεσφενδονίζοντο οἱ ὑσσοί, τὰ ἀκόντια pila ἢ tela immittere 92, 3. 93, 1. 2)

- καὶ τέλος κατέφευγον εἰς τὰ ἀγχέμαχα δπλα (gladium educere ή stringere ή destringere 93, 1. ad gladios redire 93, 2 gladiis ή gladio comminus rem gerere).
- 60 Διὰ τῶν σαλπίγγων ἐσημαίνετο ἡ προέλασις (progressus), ὅμοιος δὲ μετὰ τῶν σαλπίγγων, ὅτε τὰ ἀντιμέτωπα στρατεύματα ἤσαν πολὺ πλησίον, συνήκουν καὶ τὰ κέρατα· ἵδη ἀρ. 29.
- 61 'Η γενικὴ ἔφοδος ὡς καὶ αἱ ἐπὶ μέρους μικρότεραι τοιαῦται (excursus 92, 2) ἐκαλούντο impetus (92, 2. 95, 3. 6).
- 62 Κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενικῆς ἔφοδου κατελείποντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ (84, 4) ἡ ἐν ἄλλοις ὀχυροῖς τόποις (castella) 88, 4. 99, 4) φρουραὶ (praesidium 94. 5. 95, 3. 99, 4).
- 63 Πολεμικὰ συμβούλια. Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον (consilium 82, 5. 83, 3-86, 1. 87, 7) συνεκροτεῖτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, εἰς δὲ ἐλάμβανον μέρος οἱ legati, tribuni militum, centuriones primi ordinis, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ centuriones ἐν ἔξαιρετικαῖς περιστάσεσι. Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον παρόντος τοῦ Καίσαρος ἐλαχίστην εἶχε πολεμικὴν σημασίαν καὶ συνεκαλεῖτο ὑπὸ αὐτοῦ μόνον πρὸς ἐπιβολὴν ἐπιπλήξεως, πρὸς ἐμψύχωσιν ἢ πρὸς ἀνάπτυξιν στρατηγικοῦ σχεδίου (πρβλ. 86, 1, ἔνθα πρόκειται περὶ τοῦ Πομπηίου).
- 64 Στόλος (classis). Οὗτος περιελάμβανε πολεμικὰς ναῦς, αἵτινες διὰ τὸ μῆκος αὐτῶν (πρβλ. σχέσιν μήκους πρὸς πλάτος 1:7 ή 1:8) ἐκαλούντο. naves longae μακραὶ νῆες κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἑλληνικῆς τριήρους. Αἱ νῆες αὗται ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν σειρῶν τῶν κωπῶν (remi) ἤσαν: 1) birēmes διήρεις ή δίκροτοι, ἐν αἷς καταλέγονται καὶ αἱ Λιβυρνίδες νῆες (Liburnae), ὧσαύτως δὲ καὶ αἱ actuariae naves (ιοι, 6. 102, 5), οὓσαι κατὰ τὸ μῆκος μεταξὺ τῶν naves longae καὶ naves onerariae. Αἱ naves actuariae εἰχον μίαν σειρὰν κωπῶν, μεγάλην ταχύτητα καὶ ἤσαν ἀκάλυπτοι (apertae). 2) trirēmes, τριήρεις, (ιοι, 6). 3) quadrirēmes τετρήρεις καὶ 4) quinquerēmes πεντήρεις (100, 2. 101, 6).
- 65 Κατὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς διεκρίνοντο αἱ νῆες: 1) εἰς apertae (αἵτινες ἤσαν ἐσκεπασμέναι διὰ καταστρώματος μόνον κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον καὶ ὅπισθιον μέρος πρὸς τοποθέτησιν οὐχὶ μόνον τῶν κωπῶν ἀλλὰ καὶ δπως οἱ classiarii (ιδ. ἀρ. 67) ἵστανται ἐπ' αὐτοῦ καὶ 2) εἰς tectae ή constrātae (αἵτινες ἤσαν κατάφρακτοι, ἦτοι εἰχον κατάστρωμα πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐρετῶν 100, 2). Ἐπίσης ὑπῆρχον ἐν τῷ στόλῳ φροτηγίδες νῆες ή μεταγωγικαὶ ἄνευ κωπῶν, δυνάμεναι νὰ περιλάβωσι 30 περίπου ἵππους καὶ 100 - 180 ἄνδρας (naves onerariae 100, 3. 101, 2. 4, πρβλ. καὶ naves frumentariae 96, 4), αἵτινες ἐναντιγούντο πλατύτεραι καὶ βραχύτεραι (1:3 ή 1:4· ἵδε ἀρ. 64). Αἱ πρόσκοποι νῆες ὠνομάζοντο speculatoria navigia, τὰ δὲ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν νεῶν ἀκάτια ἐκαλούντο scaphaea (ιοι, 6 ἵδε καὶ 100, 2) καὶ naviculae parvulae (λεμβίσκοι 104, 3). Οἱ κωπηλάται ἤσαν δούλοι καὶ οἱ ναῦται ἀνήκον εἰς τὸν ἐπικουρικὸν στρατόν (socii navales).

Πλήρωμα. Τὸ πλήρωμα τῆς νεώς ἀπετέλουν οἱ καλούμενοι ναυτικοὶ στρατιῶται (classiarii 102, 2 ἡ defensores ἢ καὶ propugnatores προβλ. τοὺς «έπιβάτας» τῶν ἀρχαίων), ἐκλεγόμενοι ἐξ τῶν milites legionarii. οἱ ολακισταὶ ἡ πρωρεῖς (gubernatores), οἱ ναῦται (nautae, μοῦτσοι) καὶ οἱ ἔρεται (remiges). Ἀπαν τὸ πλήρωμα ἥτο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ magister navis.

Διοικησις. Οἱ διοικηταὶ τῶν νεῶν τοῦ στόλου ἦσαν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυάρχου (qui classi praeerat 101, 1), δοτις ἐπρεπε νὰ ἔχῃ βαθμὸν legatus. Διοικητὴς νεώς ἡδύνατο νὰ γίνῃ καὶ ὁ centurio, ὁ tribunus militum, ὁ legatus, ὁ quaestor καὶ ὁ praefectus, ἐάν ὁ τελευταῖος οὗτος ἥτο ἐπὶ κεφαλῆς ἐπικουριῶν στρατευμάτων, τὰ διοῖτα μετεφέροντο χάριν στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ ἔξοπλίζειν ναῦν δι' ὅλων τῶν σκευῶν (armamenta τ. ἔ. rostrum 69 copulae, falces, ancora, funus, antemnae, vela κ. τ. τ.) ἐλέγετο naves instruere (100, 2) ἡ armare, τὸ δὲ ἀγνοοβολεῖν ancoram iacēre (περὶ τοῦ in ancoris ἡ ad ancoram ἡ ad ancoras consistere 102, 4 ἰδ. Λεξιλ.). Τὸ ἀπαίρειν ἐδηλοῦτο διὰ τῆς φράσεως ancoras tollere ἡ naves solvere (101, 6. 102, 7), τὸ δὲ ἐπιβαίνειν τῶν νεῶν διὰ τοῦ naves descendere (96, 4. 104, 3). Ἐπίσης τὸ ἀνελκύειν τὰς ναῦς εἰς τὴν ξηρὰν ἐλέγετο naves subducere ἡ naves in aridum subducere.

Σπουδαιότατον ἔργον κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἥτο: α') ἡ συντριβὴ (ξεχασθάλωμα) τῶν κωπῶν τῆς ἔχθρικῆς νεώς (remos transcurrentem detergere) β') ἡ δι' ἐλιγμῶν ἀποφυγὴ τῶν συγκρούσεων (eludere = eludendo vitare impetus) καὶ γ') ἡ καταβύθισις νεώς (naves deprimere 101, 6).

Πολιτικαὶ τάξεις. Οἱ ὁμαλοὶ πολίται διεκρίνοντο εἰς τρεῖς τάξεις: τὴν συγκλητικὴν (ordo senatorius 97, 5), τὴν ἵππαδα (ordo equester) καὶ τὴν λοιπῶν, ἥτις τάξις (καταχρηστικῶς πολλάκις) καλεῖται plebs.

Ο διατελέσας ὑπατος ἐλέγετο consularis (82, 3. 102, 7). ὁ δὲ διατελέσας στρατηγὸς ἐκαλεῖτο praetorius (82, 3).

Ἐκλογαὶ (comitia 82, 5). Κατὰ ταύτας ἐλάμβανε μέρος σύμπας ὁ ἄνωμαῖκὸς λαὸς ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεως (in campo Martio).

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑποβάλωσιν ὑποψηφιότητα (petitio), ἀνευ κινδύνου ἀκριδωσεως τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, ἐπρεπε νὰ αἰτήσωσι τοῦτο αὐτοπροσώπως παρὰ τοῦ διοικήσοντος τὰς ἀρχαιρεσίας ἀρχοντος 17 ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν, δοτις κατέγραφε τὰ δινόματα τῶν ὑποψηφίων ἐν τινὶ καταλόγῳ καὶ μόνον τὰς εἰς τούτους διδομένας ψήφους ἐθεώρει ἐγκύρους (rationem eorum comitiis habere 82, 5) καὶ τούτων μόνον τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τοῦ κήρυκος ἀνεφέρετο.

Ἡ ἔγκυρος ἐκλογικὴ δῆλωσις καθίστατο ἀδύνατος, ἐάν ὁ ὑποψήφιος ἀπεδήμει χάριν δημοσίας τινὸς ὑπηρεσίας (abesse 82, 5).

Δελτία. Προκειμένου περὶ λήψεως δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐλαμβάνοντο τοία δελτία (tabellae πινάκια 83, 3). Ταῦτα ξύλινα ὅντα ἐκ ξύλου πύξου (πυξάρι, τιμοσίρι) ἔφερον ἐγκεχαραγμένα εἴτε τὰ γράμματα Α. ἡ L. (absolvo

= ἀθωῶ, liberο = ἀπολύω· διθεν τὰ δύο ταῦτα γράμματα ἐκαλοῦντο καὶ litterae salutares, σωτήρια γράμματα) εἴτε τὰ C. ἢ D. (condemno, damno = καταδικάζω· διθεν τὸ C. ἢ τὸ D. littera tristis ἐλέγετο). 'Ο μέλλων νὰ ψηφίσῃ, γιννόντων ἔχων τὸν βραχίονα (aperto braccio), ἔρριπτε τὸ δελτίον εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ ὑδρίαν (sitella). 'Επὶ ἀμφιβολίας δὲ ψηφίζων ἢ ἀπήλειφεν ἀμφότερα τὰ γράμματα N. L. (non liquet = δὲν είναι σαφές· ἦτοι ἀμφιβάλλω, δίδω λευκὴν ψηφον).

---

2. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

“Ο Πομπήιος ἀφικόμενος εἰς Θεσσαλίαν ἐνοῦται μετὰ τοῦ 82
Σκιπίωνος.

paucis post diebus] μετ' ὅλιγας ἡμέρας. **in Thessaliam]*** ‘Ο Καῖσαρ ἥδη τὴν 8 Αὐγούστου ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν ποτ. Ἐνιπέα (νῦν Τσιναράλη) πλησίον τῆς Φαρσάλου. **ut velint]** νὰ θελήσωσι (νὰ λάβωσι τὴν καλωσύνην). Ἐν τούτῳ καὶ τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ὁς καὶ ἐν κεφ. 96 παριστᾶ ὁ Καῖσαρ τὴν ἄμετον ἔπαρσιν τῶν ἀντιπάλων. **suis]** (ἐνν. militibus). **Scipionis milites]** ἐπιμερισμὸς εἰς τὸ cunctum. **victoria]** ὁ Καῖσαρ ἥττήθη παρὰ τὸ Δυρράχιον. **praedae]** ἀρ. 4 ** **castra]** ἀρ. 44. **honorem — classicum]** ἀρ. 30. **praetorium]** ἀρ. 46 κ. 47.

auctis - coniunctis] κυρίως πρῶτον coniunctis καὶ ἔπειτα auctis. **omnium]** σύναψιν πρὸς τὸ opinio. **quicquid intercederet temporis]** ὁ παρεμπίπτων, ὁ παρεμβαλλόμενος χρόνος.

tardius-consideratius] ὑπον. β' ὅρος συγκρ. necessario ἢ quam necesse esset=τοῦ ἀναγκαίου. **unius diei]** ὑπον. ὑποκείμ. id, ὅπερ συγκεφαλαιοῦ τὴν προηγουμένην πρότασιν. **delectari]** ὁ Πομπήιος διὰ τὴν ὑπεροψίαν ἀπεκαλεῖτο «Ἀγαμέμνων καὶ βασιλεὺς βασιλέων». **numero]=locō=** ἐν μοίρᾳ, ἐν θέσει. **dicerent]** ἔξαρτάται ἐκ τοῦ adeo ut ὅστε νὰ λέγωσι.

in annos] (ἐκ τῶν προτέρων καὶ) ἐπὶ ἔτη. **alii]** ἄλλοι (ἐκ τῶν λογομαχούντων).

in consilio] ἐν τῷ (ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτηθέντι) συμβουλίῳ ἀρ. 63. **oporteretne]** ἀν ἐποεπε. **absentis]** (καίπερ) ἀπόντος. **rationem haberet]** ἀρ. 73. **necessarii]** οἱ φίλοι. **praestarent]** ἔξαρτησον ἐκ τοῦ fidem implorarent διὰ τοῦ ὑπον. ut. **recepisset]** τὸ πλῆρες θὰ ἦτο = (ei) proficiscenti recepisset (in se). **reliqui]** κατ' ἀντίθεσιν

* Πάσας τὰς ἴστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς λέξεις ἰδὲ εἰς Πίνακα ἴστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν μετὰ τὰς Ἐρμηνευτικὰς Σημειώσεις.

** Τὰς παραπομπὰς ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1 - 75 ἰδὲ εἰς σελ. 31 - 42.

1

2

3

4

5

πρὸς τὸ necessarii. Σύνταξις: controversia .. fuit... cum... necessarii... implorarent (ut)... praestaret quod... (cum) reliqui... recusarent... ne antecederet. **in labore-periculo]**= καίπερ ὅμοιῶν δυτῶν τῶν μόχθων (κακουχιῶν)—τῶν κινδύνων. **unus-omnes]** ἀντίθεσις=εἷς μόνος—πάντας.

- 83 Οἱ Πομπηῖανοὶ φιλονικοῦσι περὶ τῆς διανομῆς τῶν περιουσιῶν τῶν ὄπαδῶν τοῦ Καίσαρος.
- 1 **iam]** (ἥδη), πρὸς τούτοις, ἐπὶ πλέον. **sacerdotio]** πρόκειται περὶ τοῦ pontificatus maximus. Ὁ Καίσαρ διετέλει ἀπὸ τοῦ 63 π. Χ. ὁ μέγιστος τῶν Ἱεροφαντῶν (pontifex maximus). **cotidianis contentionibus]** (ἀφαὶ τῆς αἰτίας)=cum cotidie contenderent. **verborum]** περιωρίσθησαν μόνον εἰς ἀντεγκλήσεις, ἄλλως θὰ ἔλεγε τεργοῦ ἀντὶ verborum.
  - 2 **postulavit]** τοῦτο ἐγένετο ἵνα παρεμποδισθῇ ἡ ἐκ δευτέρου ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ὑπάτου. **exercitus]** γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ proditionis. **quod]** ἐνν. facinus (=proditionem). **diceret...]**= dicebat ἢ quod, ut dicebat, gestum esset.
  - 3 **consilio]** ἀρ. 63. **sibi]** ἔαντῷ (τῷ Δομ.) σύναψον τῷ placere. **confecto]** μτχ. ἀπόλυτος χρον. **ternas tabellas]** ἀρ. 75. **dari-ferrent]** ἀλλαγὴ συντάξεως=dari-ferre. **ad iudicandum]** ἀπολύτως=πρὸς ψήφισιν, πρὸς ἀπόφασιν. **iis qui... essent... interfuerint]**=εἰς τοὺς δῆτας καὶ λαβόντας μέρος. **sententiasque... ferrent]** καὶ (ἐπειτα, τοῦ πολέμου πλέον περιωθέντος) νά... **Romae]**=ἐν Ῥώμῃ. **inter praesidia]** ἐν τοῖς δύχυροις μέρεσι τοῖς κατεχομένοις ὑπὸ φρουρᾶς τοῦ Πομπείου (ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Πομπ.) ἀρ. 53. **neque praestitissent]**= neque dedissent. Μετάφρ.: χωρὶς νά δώσωσιν ἐνεργὸν βοήθειαν.
  - 4 **qui]** = (eorum) qui. **liberandos]** δηλοῖ τὸν σκοπόν. **pecunia]** ἐνταῦθα προτείνει ὁ Δομίτιος ἀντὶ τῆς λευκῆς, οὕτως εἰπεῖν, ψήφου τὸ χρηματικὸν πρόστιμον.
  - 5 **postremo]**=denique, τέλος. **de praemiis pecuniae]**=de praemii rei pecuniariae περὶ χρηματικῶν ἀμοιβῶν. **de persequendis inimicitiis]** (γερουσιαστὴ ἐλξις)=de persequendo inimicitias (ἀντὶ inimicos). Σύνταξις: nec cogitabat quibus... possent (ἥδυναντο), sed quem ad modum deberent (ῶφειλον) uti victoria (ἀφ.). **superare]** ἀπολύτως=vincere. **uti]** ἀπαραμφ. τοῦ ἀποθετικοῦ ὁ. utor.

‘Ο Καῖσαρ, πρὸς ἔξιχνίασιν τῶν προθέσεων τοῦ Πομπείου,
παρατάσσει πολλάκις τοὺς στρατιώτας εἰς τάξιν μάχης.

84

praeparata] ἐτέθη ἡ πρόθεσις prae ἀντὶ τῆς cum (com —) διὰ τὸ
ἐπόμενον cum τοῦ confirmatis militibus (militibus κυρίως = animis
militum). Τὸ ἀντίθετον τοῦ confirmare εἶναι τὸ debilitare. **satis**

1

longo] = tam longo. Εἶχε παρέλθει περὶ ποντοῦ μήν. **satis perspec-**

tum habere] ἐντονώτερον τοῦ satis perspexisse. Τὸ satis ἐπιτεί-

νει ἔτι μᾶλλον τὸ perspectum habere animum. “Ἐπρεπε νὰ τεθῇ
animos, διότι πρόκειται περὶ πολλῶν = τὰ πνεύματα, τὸ φρόνημα. **quo**

— videretur...] = ut eo (δηλ. longo spatio) videretur sibi καθ' ὅ
ἐνόμιζε... **temptandum]** ἐνν. esse. **haberet]** πλάγια ἔρωτ. **ad]**

2

ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ propositi καὶ voluntatis. ‘Η ad δηλοῖ τὸν σκοπόν.

eduxit τὴν 6 Αὐγ. id. ἀρ. 56. **instruxit]** ἀρ. 56. **primo]** = κατ'

ἀρχάς· ἀντιτίθεται πρὸς τὸ continentibus. **suis locis]** = oportunis
locis εἰς μέρη προνομοῦχα. **pauloque a castris longius]** τὸ στρα-

τόπεδον τοῦ Πομπείου ἀπεῖχε τοῦ στρατοπέδου τοῦ Καίσαρος 30 στα-
δίους, ἥτοι 5 1/2 χλμ. **continentibus... diebus]** (sequentibus, conti-
nuis d.) τ. ἔ. τὴν 7 καὶ 8 Αὐγ. **ut progrederetur]** = ita instruxit ut
progrederetur ἀρ. 50. **collibus]** (δοτ.). **Pompeianis]** δηλ. ἐννοοῦν-
ται οἱ λόφοι, τοὺς διοίους δὲ Πομπ. διχρωσάς εἶχε καταλάβει. **aciem]**

ἀρ. 34. **quae res]** = quod δπερ. **confirmatiorem]** διότι ἐνόμιζεν δ
στρατὸς τοῦ Καίσαρος ὅτι οἱ Πομπειανοὶ δὲν ἔτολμων νὰ πολεμήσωσι.

3

superius] = pristinum. **ut]** σύναψον πρὸς τὸ iuberet. **multis parti-**

bis] multo = πολλῷ, κατὰ πολὺ id. ἀρ. 37. **esset]** ὑποκ. τὸ equi-

tatus, δπερ ὑπονοεῖται ἐκ τοῦ προηγουμένου equitibus. ‘Η ὑποτακτικὴ
δηλοῖ τὸ ὑποκειμενικὸν αἴτιον. **expeditos** ἀρ. II. **antesignanis]**

ἰδὲ σημ. ἀρ. 26. **in]** ὡς πρός. **mutatis]** ἀρ. 21. **proeliari]** = pugnare
ἀρ. 21. **consuetudine]** ἀφαιρετ. τοῦ αἵτιον. **quoque eius gene-**

4

ris] ἀντὶ eius quoque generis. **his rebus]** = quibus... rebus διὰ
τούτων δέ, οὕτω δέ. **mille]** οὖσ. χιλιάς. **etiam]** καὶ. **neque...**

terrerentur] καὶ νὰ μή... (=χωρὶς νά...). **namque]** = παραδείγμα-
τος χάριν. **per eos dies]** κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς.

5

‘Ο Καῖσαρ ἀπὸ σκοποῦ συχνάκις μεταστρατοπεδεύει.

85

in colle] ἐπὶ τινος λόφου τῶν διακλαδώσεων τοῦ δροντοῦ τοῦ νῦν καλου-
μένου Καρατζᾶ-Αχμέτ id. ἀρ. 44. **instruebat]** ἀρ. 44. **iniquis locis]**

1

- (δοτ.) = εἰς τόπους χαμηλοτέρους (διαφόρου ὑψομέτρου). ἐπομένως ὑπὸ δυσμενεῖς διὰ τὸν Καίσαρα τοπικὰς συνθήκας· ἵδ. ἀρ. 50. **se]** ἔαυτόν.
- 2 **existimans]** τὴν παραμονὴν τῆς μάχης τῆς Φαρσάλου. **belli rationem]** = bellandi rationem τρόπον (σχέδιον) τοῦ μάχεσθαι (τῆς μάχης). **ut... moveret... esset]** ἐπεξήγησις τοῦ bellī rationēm. **moveret]** ἀρ. 50. **in itineribus]** ἐν διαρκεῖ πορείᾳ.
- 3 **haec spectans ut]** = eo consilio... ut. **movendis castris]** (γε-
ωνδ. ἔλξις) = movendo castra (πρβλ. 83,5). **id. ἀρ. 50. in itinere]**
ἢ πρόθ. in δηλοῖ τὸ αἴτιον.
- 4 **rebus]** μέτρων. **signo dato]** ἀρ. 55. **profectionis]** δηλ. πρὸς τὴν πόλιν Σκοτούσσαν παρὰ τὸ χωρίον Σουτλί (μετονομασθὲν νῦν Ἀγία Τριάδα). **id. ἀρ. 29. tabernaculis]** ἀρ. 48. **detensis]** πρὸς περαι-
τέων πορείαν. **paulo ante]** πρὸς μικροῦ, διάγον δηλ. πρὸ τῆς διαλύ-
σεως τῶν σκηνῶν. **extra]**=praeter. **esse... progressam]** progre-
di=loco se mouere. **non iniquo loco]** οὐχὶ ὑπὸ ἀνίσους ἐδαφικὰς
συνθήκας. **dimicari]** (ἀποσώπως) = νὰ γίνῃ μάχη.
- 5 **apud suos]** σύναψον πρὸς τὸ inquit· **id. ἀρ. 53. agmen]** ἀρ. 41. **in portis]**=in ipsis prope portis ἀρ. 44 καὶ 45. **in praesentia]** τό γε νῦν. **nobis]** εἶναι τὸ λογικὸν ὑποκείμ. τοῦ differendum καὶ cogi-
tandum. **sicut]** ἴσοδυναμεῖ πρὸς τὸ quod (δηλ. proelium). **animo]**
ἀφαιρ. Ἡδύνατο νὰ τεθῇ καὶ ἀφαιρ. πληθ. animis (**id. 84, 1.**) **ad dimicandum].** Ἐντονώτερον τοῦ dimicare. **comfestimque].** Το
que συνδέει τὸ educit μετὰ τοῦ inquit. **expeditas]** δηλ. ἀφοῦ ἀπέ-
βαλον τὰς sarcinas (**id. ἀρ. 11.**). **educit]** ἀρ. 56.
- 86 **Ο Πομπίος ἐνδαρρύνει τὸν στρατὸν πρὸς μάχην.**
- 1 **ut]** καθώς. **suorum]** γεν. ὑποκείμ. εἰς τὸ hortatu (=hortantibus suis). **proelio]** (ἀφαιρ. δργαν.). **decertare]** ἐνν. cum hoste. **con-
silio]** ἀρ. 63. **dixerat].** Ἡ σύνταξις: dixerat fore uti prius quam
(πρὶν ἦ)... acies (πληθυντ.) concurrerent exercitus Caesaris pellere-
tur. **fore uti... pelleretur].** Περίφρασις τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ πα-
θητικοῦ μέλλοντος. **cum essent... admirati]**=ἐπειδὴ τὸ εὔρον πα-
ράξενον (ἀλλόκοτον), παρεξενεύθησαν. **rationem]**=τὴν δικαιολογίαν.
consilii]=τοῦ (πολεμικοῦ) σχεδίου. **accipite]**=ἀκούσαντες μά-
θετε. Τὸ ὅημα accipio δηλοῖ κατανοῶ δ, τι ἀκούω, ἀναγινώσκω ἦ
βλέπω. Ἐνταῦθα ἴσοδυναμεῖ πρὸς τὸ cognoscere, discere. **quo...
prodeatis]** quo (σύνδ.=ut eo) prodeatis ἵνα βαδίσητε.

equitibus] (δοτ.). **mihil** σύναψιν πρὸς τὸ confirmaverunt=polliciti sunt. **facturos]** ἐνν. se (ἢ sese) esse. **ut—aggred. et... pellerent]** Τὸ ut ἔξαρτ. ἐκ τοῦ persuasi. **cum proprius sit accessum]=** δταν πλησιέστερον γένωνται, δταν πλησιάσωσι περισσότερον. **ab latere aperto]** ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς. Τὸ ἀριστερὸν τοῦ Καίσαρος ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ Ἐνιπέως, ἀλλὰ τὸ δεξιὸν παρέμενεν ἀκάλυπτον, δηλ. οὔτε διὰ τοῦ Ἀπιδανοῦ (νῦν Φερσαλίτικου) προησπίζετο οὔτε διὰ τῶν μακρὰν πρὸς νότον ὑψομένων λόφων. **acie]** ὑποκείμ. τοῦ circumventa. **prius... quam.. iaceretur]** πρίν... ἢ... βληθῇ. **telum]** = pilum. **in]** (ἐπὶ ἔχθρικῆς ἐννοίας)= ἐναντίον.

legionum] τῶν λεγεώνων, διὰ τοὺς λεγεώνας. **paene]** τὸ ἐπίρρ. κολάζει τὴν ἔννοιαν τοῦ sine vulnere. **sine vulnere]**=sine vulneribus ἀναιμωτί, ἀναιματί. **cum]** ἐπειδὴ (ἀφοῦ). **equitatu]** ἀφαιρ. τοῦ κατὰ τι (ἰδὲ κεφ. 83,3 : multis partibus).

denuntiavit ut...] ἔδωκε τὸ παράγγελμα νά.. Τὸ δ. τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲν πρὸς τὸ impero (=κελεύω), ἀλλ' εἶναι ἐπισημότερον τούτου. Ἡ σύνταξις denuntiavit ut essent... et ne... fallerent. **parati]** δηλ. ad dimicandum. **quoniam fieret]** ἐπειδὴ παρουσιάζετο, προσεφέρετο. **ut—cogitavissent]**=sicut=cog.=ώς εἴχον σκεφθῆ· ἕδε κέφ. 84,4 : sicut... depoposcimus. **reliquorum]** γενικὴ ὑποκειμενικὴ εἰς τὸ opinionem=τῶν λοιπῶν (οἵτινες δὲν παρενοίσκοντο ἐν τῷ συμβούλῳ).

Ἡ μάχη ἀποφασίζεται διὰ τῶν παροτρύνσεων τοῦ Λαβιηνοῦ. 87

excepit] (δηλ. oratione). **cum]** ἐν ᾧ. **consilium]=** τὸ (πολεμικὸν) σχέδιον. **hunc]** τόνδε, τοῦτον ἔδω. **qui..,devicerit]**= δικήσας.

Galliam Germaniamque] τοῦτο ἐλέχθη μετὰ σκοπίμου ὑπερβολῆς, καὶ θότι ἀπασαν μὲν τὴν Γαλατίαν δὲν ἐνίκησε, τῆς δὲ Γερμανίας μόνον ἐλάχιστον μέρος ὑπέταξε. Τὸ que=καὶ αὐτήν. Ἡ ἔννοια: Δὲν πρέπει νὰ φοβῆσθε, διότι δι στρατὸς αὐτὸς δὲν εἶναι δικήσας...

omnibus interfui proeliis] (δοτ.). Τοῦτο ἐλέχθη μετὰ σκοπίμου ὑπερβολῆς, δπως οἱ λόγοι αὐτοῦ προσλάβωσι τὸ πρέπον κῦρος καὶ τὴν ἀνάλογον ἐπισημότητα. **illius]** τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου (στρατοῦ).

an non] ἢ δέν. Ἐτέθη τὸ αι πον χωρὶς νὰ προηγήται ἐρώτησις. **ex iis, qui... remanserunt]** τοῦτο εἶναι συμπλήρωμα τοῦ esse... factas, δπερ ἀπομφ. ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ audistis. **valetudinis]**=morbi. ἀρ. 24. **copiae... quas videtis]** τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι, ὡς γνωστόν,

3

4

5

87

1

2

3

4

ἐν Φαρσάλῳ ἐπολέμησαν σχεδὸν μόνον veterani τοῦ Καισαρος. **horum annorum**] τῶν δύο τούτων τελευταίων ἐτῶν. **in citeriore Gallia]** Τοῦτο ἀληθεύει ἐν μέρει, καθότι ἐστρατολογήθησαν καὶ ἔξ ἄλλων μερῶν. **plerique]** ἐνν. milites harum copiarum. **ex coloniis]** τὰς ἀποικίας ταύτας (coloniae civium Romanorum) ὡκυζεν αὐτὴ ἡ τῶν Ἡρωματών πόλις ἔξ Ἰδίων πολιτῶν. **Transpadanis]** τ. ἔ. ἐκ τῶν πόλεων τῆς Gallia Transpadana. **ac tamen]** τὸ tamen ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν τῇ δευτερευούσῃ προτάσει ἐνυπάρχουσαν ἔννοιαν: καὶ εἶχεν ἀκόμη ἐπίλεκτον στρατόν, ἀλλ' ὅμως... **quod... roboris]** quantum... roboris. Εἴται ὑποκείμ. τοῦ interit. **se]** ὑποκ. τοῦ non reversurum.

- 5 **nisi]** εἰμή. **ut]** ἔξαρταται ἐκ τοῦ hortatus est.
 6 **hoc laudans]** τοῦτο ἐπαινῶν, **vero]** τῇ ἀληθείᾳ, ἀληθῶς. **nec vero**
     — **qui... dubitaret]** = καὶ οὐδεὶς ὑπῆρξε πράγματι — διστάξων.
 7 **cum]** ἀφοῦ. **in consilio]** ἀρ. 63. **omnium]** πάντων τῶν παρόντων,
     γενικῶς. **praecipiebant]** ἐνεκα τῶν λόγων τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ
     Λαβιηνοῦ. **quod... videbatur]** (ἔδοκει αὐτοῖς) = διότι ἐνόμιζον δτὶ
     δὲν ἦτο δυνατόν... **de re tanta]** περὶ τόσον σπουδαίας ὑποθέσεως.
imperatore] ἀρ. 15.

88 Ἡ Πομπηιανὴ παράταξις.

- 1 **castris]** (δοτ.) = ad castra ἀρ. 44. Ὁ Πομπηίος δὲν εἶχε πολὺ ἀπομακρυνθῆ τοῦ στρατοπέδου του. **ad hunc modum]** = hoc modo.
instructam] ἐνν. esse ἀρ. 56.
 2 **cornu]** ἀρ. 39. **duae]** Ἡ Σύγκλητος ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀνανεώσεως τοῦ Παρθικοῦ πολέμου ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ Καισαρος δύο λεγεῶνας (κυρίως ἔνα, διότι ὁ ἔτερος εἶχε δοθῆ τῷ Καισαρι ὑπὸ τοῦ Πομπηίου τῷ 55 π. Χ.), οὓς ὅμως αὕτη δεετήρησεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιπάλου του Πομπηίου. **ex]** ἐνεκα, ἔξ αἰτίας. **prima — tertia]** Ὁ πρῶτος λεγεών τοῦ Πομπηίου ἦτο ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καισαρος ἡ legio VI καὶ ὁ τρίτος λεγεών ἡ legio XV. **in eo loco]** Ὁ Πομπηίος εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸν Δομίτιον Ἀηνόβαρθον.
 3 **mediam aciem]** ἀρ. 39. **legio — erant collocatae]** σύνταξις κατὰ σύνεσιν (ἰδ. κατωτ). **traductas]** ἐνν. esse. **in dextro cornu]** ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λέντλου. **collocatae]** ὑποκείμ. = Ciliciensis legio et cohortes Hispanae (Ciliciensis legio coniuncta cum cohortibus).
 4 **has]** τὰς ἐν § 1 καὶ 2. **firmissimas]** (=fidelissimas, certissimas),

ώς τὰς ἀρίστας (καθὸ δὲ ἐπιλέκτων ἀποτελουμένας) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς reliquias, αἵτινες συνέκειντο ἐκ νεοσυλλέκτων. **numeroque]** καὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐν συνόλῳ. **cohortes].** Οἱ Πομπήιοι εἶχεν 9 λεγεῶντας καὶ ὁ Σκιπίων 2 (ἰδ. 82, 1), ἐνδεκα ἀρά ἐν συνόλῳ (110 κούροτες). Ἐὰν ληφθῶσιν ὑπὸ δψιν αἱ κούροτες τοῦ Ἀντωνίου καὶ αἱ ἐλθοῦσαι τοῦ (;) ὑπὸ τὸν Ἀφράνιον, συμποσοῦνται ἐν δῷλῳ εἰς 132. Ἐκ τούτων παρευρίσκοντο ἐν μὲν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης 110, ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ καὶ τοῖς μεμονωμένοις φρουρίοις 7, ἐν δὲ τῷ Δυορχίῳ ὑπὸ τὸν Κάτωνα 15. Ἐπομένως ὁ δῆλος ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν τοῦ Πομπήιου ἀνήρχετο εἰς 45,000 ἄνδρας. Ἐπὶ πλέον δὲ πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσι 2000 ἀνάκλητοι καὶ ἀριθμός τις τοξιτῶν, σφενδονητῶν καὶ ἄλλων ἐπικουρικῶν. **CX] = centum et decem.**

XLV] = quadraginta quinque. evocatorum] ἀρ. 7. **beneficiariis]** ἀρ. 8. **superiorum exercituum]** = suorum superiorum exercituum. **tota acie]** ἀφαιρ. πρὸς δίλωσιν τοῦ τόπου. Διότι ἥθελε νὰ χοηστεί μεύωσιν ὡς παράδειγμα τῶν νεωτέρων στρατιωτῶν. **in castris]** ἀρ. 62. **castellis]** ἀρ. 52. **praesidio]** (δοτ. τοῦ σκοποῦ). ἰδ. καὶ ἀρ. 62. **rivus quidam]** ἰδ. 86, 3. Οἱ Καίσαρι οὔτε ἀναφέρει ὀνομαστικῶς τὸν τόπον τῆς μάχης οὔτε τὸν περὶ οὐδὲ λόγος ποταμόν. Πρόκειται ἐνταῦθα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, περὶ τοῦ ποτ. Ἐνιπέως (σήμερον Τσιναράλη) ἰδ. 82, 1. **impeditis ripis]** (ἀφαιρ. τῆς Ἰδιότητος). Τὸ impeditus ἐνταῦθα ἴσοδυναμεῖ πρὸς τὸ difficultis, διότι τὸ ὑψος τῶν διχθῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου δὲν ὑπερέβαντε τὰ 6 μέτρα. **cunctum]** (=coniunctum. ἰδ. 82, 1). Ἐν τούτοις ἴστορεῖται ὅτι εἶχε 500 ἢ 600 ἵππεις ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἀρ. 34. **sagittarios funditoresque]** ἀρ. 18.

Ἡ Καισαριανὴ παράταξις.

5

superius institutum] ἰδ. 48, 3. Ἐν Δυορχίῳ δὲ X. λεγεών ἥτο παρατεταγμένος ἐν τῷ δεξιῷ ὀσαύτως κέρατι, δὲ IX. ἐν τῷ ἀριστερῷ ἀρ. 39. **legionem]** ἀρ. 5. **attenuata]** = numero militum deminuta = ἡλιατωμένος κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν (ἰδ. 93, 5 : sex cohortium).

6

cohortes]. Οἱ στρατὸς τοῦ Καίσαρος, δὲ κατὰ τὴν μάχην παραταχθείς, συνέκειτο ἐξ 8 λεγεώνων (80 κούροτεων, ἑκάστης τούτων ἀριθμούσῃς 275 περίπου ἄνδρας), ἥτοι ἐξ 22,000 ἀνδρῶν, μὴ συνυπολογιζομένων τῶν ἐπικουρικῶν. **in acie]** ἐν τῇ παρατάξει. **constitutas habebat]**

89

1

2

- δχι constituerat. Ἡ περίφρασις αὕτη δηλοῖ τὴν διάρκειαν· ἀρ. 35. **quae summa**]=quorum summa (ἔλξις τῆς ἀναφορ. ἀντωνυμίας πρὸς τὴν ἐπομένην λέξιν). **XXII**]=viginti duorum. **presidio**] ἵδ. 88, 5. 3 **cornu**] (πτώσεως δοτικῆς=cornui)· ἵδ. 96, 2 : exercitu. **acie**]=in acie· ἀρ. 39. **praeposuerat**]=praefererat. **contra Pompeium**] Ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι μετὰ τοῦ δοδεκιμασμένου κατὰ τοὺς γαλατικοὺς πολέμους X. λεγεῶνος.
- 4 **simul**] σύναψον πρὸς τὸ detraxit. **demonstravimus**] ἵδ. 86, 3 : persuasi...**circumveniretur**] ἀρ. 34. **tertia acie**] ἀρ. 32. **singulas cohortes**] ἐν ὅλῳ ἔξ (ἵδ. 93, 5)· ἵδ. ἀρ. 52. **detraxit**] ἀρ. 36. **quartam**] ἐνν. aciem ἀρ. 36. Ταύτην ἔταξεν ὅπισθεν τοῦ X. λεγεῶνος, ὅστις εἶχεν ἀπέναντι τὸ ἵππικὸν τοῦ Πομπήιου. **instituit**]=effecit ἐσχημάτισε. **equitatui**] τῷ (ἔχθρικῷ) ἵππικῷ· ἀρ. 37. **quid fieri vellet ostendit**] (προκμ.)=ostendit (=edocuit) ei (=acie) ή iis (=cohortibus) quid... = ἔδωκε τὴν δέουσαν διαταγὴν (καθώρισε τὰς δεούσας ὅδηγίας). Ἡ διαταγὴ αὕτη ἦτο νὰ μὴ δίπτωσι τοὺς ὑσσοὺς ἀπὸ μακρὰν ἀλλά, ἀφοῦ πλησιάσωσι, νὰ βάλλωσι τὸν ἔχθρὸν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς μηροὺς καὶ τὰς κνήμας (*Πλοντ. β. Καίσαρ. 45, β. Πομπ. 69*). **monuitque**]=καὶ σὺν τῇ ὑπομνήσει ὅτι... **constare in**]=consistere κεῖσθαι, ἔξαρτᾶσθαι ἐκ...
- 5 **tertiae aciei**] κυρίως καὶ εἰδικῶς διέταξε τὴν τρίτην γραμμήν· ἵδ. ἀρ. 36. **totique**]. Τὸ que=καὶ γενικῶς (ἀνεκοίνωσε). **suo**] (Caesaris). **concurreret** ἀρ. 59· (ἵδ. 86, 1). **se**] σύναψον πρὸς τὸ daturum (esse). **id fieri**]=concurri. **vexillo**] ἀρ. 28, 29 κ. 57. Ἐνταῦθα ἐννοεῖται ὅτι δὲ Καίσαρ εἶχε πλησίον αὐτοῦ vexillum.
- 90 **Ο Καίσαρ ἐνδαρρύνων τοὺς στρατιώτας διατάσσει τὴν ἐναρξιν τῆς μάχης.**
- 1 **cum**] σύνδ. χρον. **militari more**] ἀρ. 58. **in**]=erga πρός. **perpetui temporis**]=omnium temporum. **officia**]= (ὑπονομγίας), ἐνδείξεις εὔνοίας, εὐμενείας. **imprimis**] ἐν πρώτοις. **se**] ὑποκείμενον τοῦ ἀπαραγμφ. posse καὶ uti, δπερ τελευταῖον ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ posse. **militibus**] (ἀφαιρ.). Ἀντικείμενον τοῦ ἀπρομφ. uti. **testibus** (ἀφαιρ.) κατηγορ. **petisset**] εἶχεν ἐπιζητήσει. **de mittendis legatis** (γερουνδιακὴ ἔλξις)=de mittendo legatos· ἵδ. 83, 3 : de persequendis. Οὗτοι θὰ ἐπέμποντο πρὸς τὸν Πομπήιον· ἵδ. ἀρ. 15.

se] ὑποκ. τοῦ voluisse, ἐξ οὐ ἔξαρτάται τὸ abūti καὶ τὸ privare.
exposcentibus] (ἐνν. signum) μετχ. αἰτιολ. τιθεμένη ἀπολύτως.
Σημ. ἀρ. 29. **ardentibus]** μετχ. ἀπόλ. αἰτιολ. **studio]** (=cupiditate) ἀφαιρ. δργαν. δηλοῦσα τὴν αἰτίαν. **pugnae]** (=pugnandi) γεν. ἀντικειμενική. **tuba]** ἀφαιρ. τοῦ δργάνου. **signum dedit]** ἀρ. 29. καὶ Σημ. ἀρ. 29. Τὴν 9 Αύγ. τοῦ 48 π. Χ.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Κραστίνου ἔξυψοι τὸ ἡθικὸν τῶν στρα- 91
τιωτῶν τοῦ Καίσαρος.

evocatus] ἀρ. 7. **primum pilum duxerat]**=primi pili centurio (ἢ primipilus) fuerat ἀρ. 12. **singulari virtute]** (ἀφαιρ. τῆς ἰδιότ.) μεταφράζεται διὰ γενικῆς.

signo] Σημ. ἀρ. 29 καὶ ἀρ. 55. **sequimini... et date]** (προσταχτ.). **ma-**
nipulares] (οὖσ.) ἀρ. 5 καὶ Σημ. ἀρ. 5. **imperatori]** ἀρ. 15. **con-**
stituistis] ἐνν. dare. **unum... hoc]** μία... αὐτη, μόνον... αὐτη. **ille...**
nos] μετ' ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς. **ille]** (Caesar) ἐνν. recuperabit.

nostram libertatem] τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν (τ.ξ. ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως μετὰ τὴν ἐπιτυχῇ λῃξιν τῆς στρατείας).

faciam... ut]=efficiam (ἢ impetrabo) ut. **cum dixisset]**=ἀφοῦ εἰ-
πεν, εἰπών. **primus]** (μεταξὺ τῶν πρώτων) πρῶτος. **electi... voluntar-**
rii] Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κειμένου οὖσια-
στικοῦ. Ἐλέγοντο electi ἀτε ἀνήκοντες εἰς τοὺς evocati καὶ σχηματί-
ζοντες μίαν voluntaria centuria. Ἰδ. ἀρ. 7. **CXX]**=centum viginti.

Ο Πομπήιος διατάσσει ἐπίθεσιν.

92

inter duas acies]=ἐν τῷ μεταξιμώφ. ἀρ. 31. **spatii]** ἀρ. 33. **satis]**
ἴκανὸν (οὔτε πολὺ οὔτε δλίγον). **concursum]** ἀρ. 59. **utriusque]** δηλ.
τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου. **exercitus]** (πτώσεως ἐνικῆς γενικῆς).

ut exciperent neve... se loco moverent] (ἔξαρτ. ἐκ τοῦ praedi-
xerat)=νὰ ἀναμείνωσιν (ἐν στάσει ἀμύνης) καὶ νὰ μὴ (=χωρὶς νὰ) με-
τακινηθῶσι. Τὸ neve... moverent παρέχει ἀνάπτυξιν τοῦ exciperent.

impetum] ἀρ. 61. **distrahi]**=distendi (δὲ ιδὲ κατωτέρω). **paterentur]**
Τὸ δ. ἔξαρτάται ἐκ τοῦ ut, ὡς β' μέλος, ἐπακολουθεῖ δὲ ὡς τοίτον μέ-
λος τὸ atque adorirentur. Τὰ ἀπὸ τοῦ idque admonitu μέχρι τοῦ
distenderetur (=distraheretur Ἰδ. ἀνωτέρω) λεγόμενα εἶναι ὡς πα-
ρένθετα. **admonitu]**=hortātu. **excursus visque]**=ἢ σφοδρὰ σύγ-

χρουσις, ή ὁξύτης τῆς συγκρούσεως· ἀρ. 38. **militum**] ἐνν. Caesaris. **in suis ordinibus**]=ἐν πυκνῇ τάξει· ἀρ. 38. **dispositi**] δηλ. οἱ τοῦ Πομπηίου. **dispersos**] (=distractos ή aciem distentam) δηλ. τοὺς στρατιώτας τοῦ Καίσαρος ἐν διεσπασμένῃ τάξει. **adorirentur**] ἐνν. eos (δηλ. adversarios).

- 3 **levius... quam si...**]=ἔλαφορότερον (μετ' ὀλιγωτέρας φορᾶς καὶ ἐπομένως μετὰ μικροτέρας ζημίας) ή ἔάν... **casura**] ἐνν. esse. **pila**] ὑποκ. τοῦ casura· ἀρ. 10. **retentis**] μτχ. ὑποθ.=ἔὰν διετηροῦντο. **immissis telis**] (δοτ.)=εἰς τὰς πρώτας ἔξακοντίσεις τῶν ὑσσόνων· ἀρ. 59. **tela**]=pila· ἀρ. 59. **fore ut exanimarentur et conficerentur**] id. 86, 1. **duplicato cursu**]. Διότι οὕτω εἶχον νὰ διατρέξωσι μόνοι ὅλην τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματος (τοῦ μεταιχμίου). **lassitudine**] id. 90, 3: studio.
- 4 **quidem**]=«γε». **factum**] ἐνν. esse. **nulla ratione**] (sine prudenter, inconsulte) ἀπερισκέπτως, ἀνευ ὁρθοῦ ὑπολογισμοῦ (χωρὶς δηλ. νὰ λάβῃ ὥπτιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν). **incitatio atque alacritas**]=«ἐνθουσιασμὸς καὶ φορά», ἐνθουσιασμὸς καὶ δρμὴ (προθυμία). **naturaliter**]=naturā φύσει. **naturaliter innata**]. Τὸ naturaliter κατὰ πλεονασμόν.
- 5 **studio pugnae** id. 90, 3. **imperatores**] ἀρ. 15. **imperatores debent**]=ἴδιον τῶν imperatorum εἶναι. **frustra**] id. 87, 7. **ut**] ίνα δηλ. **signa**] (δόνομαστ.). ἀρ. 29 καὶ Σημ. **clamorem**] ἀρ. 59. **rebus**] ἀφαρο. δργαν. **incitari**]=inflammari (προβλ. §4: incitatio). **existimaverunt**] 'Ως ὑποκείμ. θὰ ὑπονοηθῇ ή λ. antiqui ἐκ τοῦ προηγουμένου antiquitus.

- 93 'Η σύγκρουσις ἄρχεται μετὰ μεγάλης ἐντάσεως.
- 1 **signo**] Σημ. ἀρ. 29 κ. ἀρ. 55. **cum**] σύνδ. χρον. ὅτε. **infestis pilis**] ἀρ. 27. **procucurrissent-concurri**] ἀρ. 59. **usu periti**] (=usu docti) ἐκ πείρας διδαχθέντες, ἐμπειρότατοι. **pugnis**] (ἀφαιρ.). **sua sponte**] χωρὶς δηλ. νὰ ἀναμείνωσι τὴν διαταγὴν τοῦ Καίσαρος. **cursum**] ἐνν. suum· id. ἀρ. 52. **ne**] σύναψον πρὸς τὸ appropinquarent. **consumptis**] id. 92, 3: exanimarentur. **strinxerunt**] (συνηθέστερον λέγεται destrinxerunt) ἀριθ. 59.
- 2 **vero**] "Ἐχει ἐνταῦθα βεβαιωτικὴν καὶ οὐχὶ ἀντιθετικὴν σημασίαν. **neque defuerunt**=έκαμαν τὸ χρέος των. **tela**]=pila· ἀρ. 59, β'. **ordines**] id. 92, 2 καὶ ἀρ. 38. **exceperunt**] ἐνν. obiecti armis (=scutis)

προφυλαττόμενοι διὰ τῶν ἀσπίδων. **redierunt**] ἀρ. 59. **equites**] ἀρ. 20. **cornu**] ἀρ. 39. **universi**] ἀπαξάπαντες, ὁμοθυμαδόν. Οὗτοι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λαβιηνοῦ. **procucurrerunt**] ἀρ. 34 κ. 59. **sagittariorum**] ἀρ. 18 καὶ 21. **se profudit**] διεξεχύθη.

quorum] δηλ. ἵππεων καὶ τοξοτῶν. **paulatim**] κατὰ μικρόν, οὕτως ὅστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιέσῃ ἡ τετάρτη γραμμὴ ἢ ὅπισθεν τοῦ ἵππικου τεταγμένη· ἰδ. 89, 4. **loco**] (ἀφαιρ.). Ἡ λέξις αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ ποτοῦ. **hoc**] (=eo) ἀφαιρ. τοῦ αἰτίου. **se turmatim explicare**] ἀρ. 20. **a latere aperto**] ἐκ δεξῶν· ἰδ. 86, 3. **circumire**] ἀρ. 37.

quartae] ἰδ. 89, 4. **aciei**] (δοτ.). **sex cohortium**] (γεν. τῆς Ἰδιότητος). Φαίνεται ὅτι ὁ Καῖσαρ δὲν ἡθέλλησε νὰ ἀποσπάσῃ ἄνδρας ἐκ τοῦ IX. καὶ VIII. λεγενῶνος, διὸ οὓς λόγους ἀναφέρει ἐν 89, 1. **signum**] ἀρ. 29. **illi**] = milites cohortium. **procucurrerunt**] ἀρ. 59. **infestis signis**] ἀρ. 27. **conversi**] τραπέντες εἰς (φυγήν). **loco**] ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. **incitati fuga**] = incitati cursū διὰ κατεσπενσιμένης πορείας (φυγῆς). **montes altissimos**. Τὸ ὄνος τοῦ ὅρους Καρατζᾶ Ἀχιλλεῖναι περίπου 338 μ. (ἰδ. 95, 5). Ἡλλα νῦν ώματα νοοῦσι.

funditoresque] ἰδ. 18 κ. 21. **inermes**] (ἐπακολούθημα τοῦ destituti) = μὴ ἔχοντες πλέον ὅπλα ἐπιθετικὰ ἀλλ᾽ οὔτε καὶ ἀμυντικὰ (διότι εἰ-χον ἀφεθῆ ἢ τὰ κρύα τοῦ λοντροῦ = destituti). **sine praesidio**] (δις ἐπιθ. προσδιορ.) = «δύντες» ἀνευ δυνατότητος προστασίας καὶ στηρίγματος. Τοῦτο ἥτο ἐπακολούθημα τοῦ inermes καὶ τοῦ destituti.

eodem impetu] = eodem cursū, χωρὶς δηλ. νὰ σταματήσωσι. **cohortes**] Αἱ 6 τῆς δ' γραμμῆς (ἰδὲ § 5). **cornu**] (τοῦ Πομπηίου) ἀρ. 39. **in acie**] ἐν τῇ παρατάξει. **eosque**] δηλ. Pompeianos.

Ο Πομπήιος μετὰ τὴν ὄπισθιώρησιν καὶ διασπορὰν τοῦ ἵππικοῦ ὑποχωρεῖ εἰς τὸ στρατόπεδον.

eodem tempore] τῆς κυκλώσεως δηλ. τοῦ πεζικοῦ. **tertiam**] ἀρ. 32. Πότε καὶ πῶς διετάχθη νὰ προελάσῃ ἡ δευτέρα γραμμὴ δὲν μνημονεύεται. **quieta**] ἰδ. 89, 4. **loco**] ἀφαιρ. **tenuerat**] ἀντίθ. moverat. **procurrere**. Δὲν ἥτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις, διότι κατελείπετο μεταξὺ τῶν γραμμῶν ἀνάλογον διάστημα· ἀρ. 32 καὶ 59.

recentes atque integri] μὴ λαβόντες μέρος καὶ (έπομένως) ἄθικτοι (ἀκέραιοι), ἀνευ δηλ. τραυμάτων. **defessis**] (δοτ.) δηλ. τὴν πρώτην (καὶ τὴν δευτέραν) γραμμήν. **alii**] αἱ 6 κούροτεις τῆς δ' γραμμῆς (ἰδ. 93, 5 κ.

3

4

5

6

7

8

1

2

94

- 3   89, 1]. **sustinere]** ἀπολύτως ἄνευ τῆς λέξεως **imperum**=ἀντέχω, βαστῶ. **neque fefellit... quin]** (ἀποσώπως)=καὶ δὲν ἔλαθεν (καὶ δὲν ἤπατήθη) ὅτι..., καὶ δὲν ἔμεινεν αὐτῷ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι... Ἐτέθη τὸ **quin**, διότι ἡ κυρία πρότασις εἶναι ἀρνητική. **vero**] τῇ ἀληθείᾳ. **essent]** ὑποτακτ. καθ' ἔλξιν πρὸς τὸ oriretur. **initium oriretur]** (συνηθέστ. oreretur) πλεονασμός. **in cohortandis militibus]** (γερουνδιακὴ ἔλξις)=*in cohortando milites* ιδ. καὶ ἀρ. 58. **ut...** **pronuntiaverat]** ιδ. 89, 4: **ut=sicut.**
- 4   **his]**=cohortibus. **isdem]** ἀφαιρ. (ἐκ συναιρ. τοῦ iisdem). **a sinistra parte]** ὡς πρὸς τὴν παράταξιν δηλαδὴ τοῦ Πομπέου. **initium fugae]** (γενν)=initium fugandi. **factum]** δηλ. Pompeianis. Τὸ δὲ factū ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ effectū (=effectum est, ut fugerent Pompeiani).
- 5   **pulsum—perterritam]** ἐνν. esse, **atque]** καὶ ἔνεκα τούτου. **partem]** δηλ. exercitū (τοὺς ἵππεις δηλονότι). **cui]** δηλ. parti. Ἐτέθη δοτ. (ἀντὶ ἀφαιρ.), διότι τὸ cui ἀναφέρεται πράγματι εἰς πρόσωπα. **vidit—animadvertisit]** πλεονασμός. **aliis]** συμπλ. partibus exercitūs. **diffisus]** μετοχ. πορκμ. μετὰ σημασίας ἔνεστ.=δυσπιστῶν, οὐδὲν (γενναῖον) ἀναμένων. **acie]**=proelio, pugnā ιδ. ἀρ. 34. **centurionibus]** ἀρ. 12. **in statione]** ἀρ. 54. **praetoriam]** ἀρ. 45. **castra]** κοινὸν ἀντικείμ. τῶν δ. tuemini καὶ defendite. **si quid durius acciderit]** (εὐφημισμὸς)=ἐν περιπτώσει μείζονος κινδύνου. **durius]** θὰ ἔννοηθῇ τὸ solito (=τοῦ συνήθους) ὡς β' ὅρος τῆς συγκρίσεως. **reliquas portas]** ἀρ. 44. **circumeo]** ἔνεστῶς ἀντὶ μέλλοντος, πρὸς ζωηροτέραν δήλωσιν τῆς ἀμέσου ἔκτελέσεως. **praesidia]** τὰς κορότεις (ιδ. 88, 5 καὶ ἀρ. 53 καὶ 62). **cum dixisset]** εἰπών· ιδ. 91, 3. **praetorium** «ἐπὶ τὴν σκηνὴν» ἀρ. 46. **summae rei diffidens]** (δυνομαστ. summa res)=μὴ ἐλπίζων ὅτι τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἥδη εὑρίσκετο ἐν κοισίμῳ σταδίῳ, θὰ ἐλάμβανε καλὴν τροπήν, (δυσπιστῶν εἰς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν). **eventum]**=exitum τὴν ἔκβασιν, «τὸ μέλλον». **expectans]** (=ἀνυπομόνως) ἀναμένων, «καραδοκῶν».
- 6   95   ‘Ο Καῖσαρ κυριεύει τὸ στρατόπεδον τοῦ Πομπείου.
- 1   **ex fuga]** μετὰ τὴν φυγὴν. **vallum]** ἀρ. 51. **spatium]** ἐνν. temporis (τὸ spatium εἶναι ἀντικείμενον τοῦ dare, ὅπερ πάλιν εἶναι ὑποκείμενον τοῦ oportere) διάστημα χρόνου, ἀνάπτασιν, ἀναπνοήν. **beneficio]** (ἀφαιρ.). Εἶναι ἀντικείμενον τοῦ utegetur.

etsi magno aestu] (δηλ. solis)=καίπερ μεγάλου καύσωνος (όντος).

² Ἡτο δὲ 9 Αὔγουστου (κατὰ τὸ προϊούλιαν δὲν τίθεται δὲν ἐλλείπουσα μετοχὴ τοῦ sum. **ad meridiem]**=usque ad meridiem. Ἡ μάχη ἥρχισεν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. **res]**=pugna. **erat perducta]** (=extensa) εἶχε παραταθῆ, εἶχε διαρκέσει. **imperio]** (δοτ.).

erant relictae] ἵδε 84, 4 καὶ ἀρ. 62. **industrie]**=cum industria.

barbarisque]=et aliis ἦ reliquis barbaris καὶ ἄλλων βαρβάρων (διότι οἱ Θρᾳκες ἦσαν καὶ αὐτοὶ barbara auxilia).

qui... milites] οἱ στρατιῶται, οἵτινες... **ex acie]**=ex pugnā, ex proelio. **animo perterriti et lassitudine confecti]**=ἐν ἡθικῇ καταπτώσει καὶ σωματικῇ ἔξαντλήσει. **lassitudine]** ἵδε 92,3. **missis]**

(=abiectis)=ἀπορρίψαντες. **plerique]** (δηλ. eorum qui ex acie refugerant)=οἱ πλεῖστοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (=plerumque). **armis]** ἀρ. 9. **signisque militaribus]** ἀρ. 25 καὶ 26. **de reliqua fuga]** (ἵδε § 1 : ex fuga)=περὶ ἔξακολουθήσεως τῆς φυγῆς.

in vallo] (ἵδ. § 1). **locum]**=vallum. **usi]** Ἡ σύνταξις: omnes usi centurionibus tribunisque militum (ἀντικείμενα τοῦ usi). ἀρ. 12 καὶ 13. **ducibus]** κατηγορ.=ὡς ἀρχηγούς (ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν...).

montes] ἵδ. 93, 6. **pertinebant]** ἔξετείνοντο, ἦσαν γειτονικά.

Πολυτέλεια τοῦ Πομπηιανοῦ στρατοπέδου. Φυγὴ τοῦ Πομπίου.

96

castris] ἀρ.44. **licuit]**=potuit ἡδυνήθη τις (=ἦτο δυνατόν). **trichillas]** ἀρ.49. **magnum]** μέγαν ἀριθμόν. **argenti pondus]** βαρυτίμων ἀργυρῶν (ἐπιτραπεζίων σκευῶν). **expositum].** Ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ ἐκθέσεως τοιούτων σκευῶν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν πλούσιων εἰς ἡμέρας ἕορτῆς καὶ ὑποδοχῆς. Τοῦτο φανερώνει πόσον οἱ Πομπηιανοὶ ἤλπιζον εἰς τὴν νίκην (ἵδ. 82, 1). **recentibus caespitibus]** (ἀφαιρ.) διὰ νεοδρεποῦς χλόντς, «στρωμαῖς ἀνθιταῖς», μὲ πρασινάδα. **tabernacula** ἀρ. 48.

etiam] μάλιστα. **non nullorum]** ἐνν. aliorum. **protecta]** πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος. **edera]** (ἀφαιρ.). **quae...designarent]** (ἀναφορ. συμπερασματ. πρότ. ἀπαιτοῦσα ὑποτακτ.)=δηλωτικὰ τῆς... **ut]**=talia ut ἢ ita ut. **existimari]** (ἀποσώπως)=intellegi.

nihil] αἰτιατ. ἐπιρρηματική. **nihil de eventu timuisse]**=non timuisse eventum. **qui...conquirerent]** (ἀναφορικὴ αἰτιολογικὴ πρότασις ἀπαιτοῦσα ὑποτακτ.) = διότι (ἀφοῦ) οὗτοι ἐπεδίωκον. Τὸ con-

quirere ἐνταῦθα=requirere.— **non necessarias**] μὴ ἀναγκαιούσας, ὑπερβολικάς.

- 2 **hi...**] αὐτοί... (οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπήιου). **miserrimo ac patientissimo**] (δοτ.). Ταῦτα λέγων δὲ Καῖσαρ θὰ εἰχεν ἵσως ὑπ' ὅψιν τὰ πρόσφατα παρὰ τὸ Δυνούμενον ἀτυχῆ γεγονότα. **exercitu**]=exercitui. **obiciebant**]. Ἡρόσκοντο οἱ Πομπηιανοὶ νὰ ἐπιρρίπτωσι μομφὴν διά...-**cui defuisse**nt] (ἀναφορικὴ ἐναντιωματικὴ πρότασις ἀπατοῦσα ὑποτακτικήν)=cum ei defuisse, ἐνῷ ἀπ' αὐτοῦ εἶχον λείψει... **semper**]. Εἶναι ὑπερβολή· ὅτεν ἐνταῦθα τὸ semper λαμβάνει τὴν σημασίαν τοῦ saepe (=πολλάκις). **ad necessarium usum**] πρὸς τὰς πρώτας ἀνάγκας, τ. ἔ. πρὸς ίκανοπόλησιν τῶν ἀναποφεύκτων ἀναγκῶν.
- 3 **iam cum**] ἐνῷ ἡδη. **nostri**] οἱ ἡμέτεροι (δηλ. οἱ τοῦ Καίσαρος...). **vallum**] ἀρ. 51. **nactus**]. Τὸ ρ. nanciscor δηλοὶ ἐνταῦθα ὅτι δὲ Πομπήιος ἵπτευσεν ἐπὶ τοῦ πρώτου τυχόντος ἵπτου. **insignibus**] δηλ. τὸ paludamentum (ἀρ. 16), τὴν tunica καὶ τὴν toga. **decumana**] ἀρ. 45 καὶ 44. **porta**] (ἀφαιρετ. ὁργανικὴ δηλοῦσα τὴν ἀφετηρίαν)=a porta. **equo citato**] ἐν καλπασμῷ (=admissis equis) : admitto equum=«ἀνήμη τὸν ἵπτον, ἐῶ τρέχειν». **Larisam**] εἰς Λάρισαν. Ἡ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἀπόστασις ἦτο περίπου 40 χιλιομέτρων.
- 4 **neque ibi**] sed ne ibi qui id est=ἄλλο ὄυδ' ἔκει (ἐν Λαρ.). **eadem celeritate**] σύναψον πρὸς τὸ pervenit. **paucos suos.. nactus**]=paucos suorum (γεν. διαιρ.) nactus (μτχ. χρον.). **ex fuga**] δηλ. φεύγοντας, φυγάδας. **nocturno**]. Ἡ καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐξακολούθησις τῆς ἐφίπτου πορείας τοῦ Πομπήιου δηλοὶ τὴν σπουδὴν τούτου, ὅπως φθάσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν θάλασσαν^{ίδ. ἀρ. 42.} **non intermisso**]=μὴ διακοπέσσης, χωρὶς νὰ διακόψῃ. **comitatu equitum XXX**] (ἀφαιρ. ὁργαν. δηλοῦσα συνοδίαν)=cum equitibus triginta. Ἡ ἐξ ἵπτεων ἀκολουθία φαίνεται ὅτι ἀνήκειν εἰς τὴν ἐν Λαρίσῃ φρουράν. **ad mare**]. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ, εἰς τὰ Τέμπη. Ἡ ἀπὸ Λαρίσης ἀπόστασις, νοούμενη κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, εἶναι περίπου 40 χλμ. **frumentariam**] εἶδος navis oneraria^{· ἀρ. 65.} **conscendit**] ἀρ. 69. **ut dicebatur**] δηλ. postea (=μετὰ ταῦτα). **tantum**] (αἰτ. ἐπιρρηματική)=τοσοῦτον πολύ. **opinionem**] (ὑποκ. τοῦ fefellisse) ἐνν. suam (δηλαδὴ τοῦ Πομπήιου) de equitibus^{· id. κεφ. 94, 5.} **se**] (ἀντικείμ. τοῦ fefellisse)=τὸν Πομπήιον. **ut.., videretur**] ὥστε... ἐφαίνετο. Τὸ videretur δύναται νὰ μεταφρασθῇ καὶ ἐνεργητικῶς=ώστε ἐνόμιζεν. **a quo genere**]

hominum]=ἀφ' ἡς ταξιδεως ἀνθρώπων. **ab eo**] (ἐνν. genere). Σύναψον πρὸς τὸ paene proditus (ἐνν. esse). Ὁννοεῖ τὸ ἵππικὸν (ἰδ. κεφ. 94,5). **initio**] (ὑποκείμενον τοῦ facto)=ἀρχῆς γενομένης, δοθέντος τοῦ σημείου (τῆς ἐνάρξεως) τῆς φυγῆς.

'Ο. Καῖσαρ καταδιώκει τοὺς Πομπηιανούς.

97

castris] (ἀφαιρ.). Σύναψον πρὸς τὸ potitus. **in praeda**] ἐνν. iacenda=in praedando (τοῦ ὁ. praedor). ἰδ. ἀρ. 4. Ὡ πρόθεσις in ἀναγκαίᾳ ἐνταῦθα, διότι δηλοὶ τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας, ἐντὸς τοῦ ὅποιου τὸ ὑποκείμενον δῷ. **ne... dimitterent**] ἵνα μή... (ἀπολέσωσι). **reliqui negotii gerendi**] (γεροντὸς. ἔλξις)=gerendi reliquum negotium. **facultatem**] (ἀντικείμενον)=occasione.

1

qua re impetrata=τούτον δὲ τοῦ πράγματος ἐπιτευχθέντος (δηλ. τῆς παρορμήσεως πρὸς ἔξακολούθησιν τοῦ ἔργου τῆς ἐντελοῦς κατατροπώσεως τῶν Παμπηιανῶν). **opere**] ἀρ. 51. (=operibus). **mons**] τὸ ὅρος Καρατζᾶ-Ἄχμετ (ἰδ. 93,5). **sine aqua**] ἀνευ ὕδατος. **ei loco**] (δοτ.). **iugis**] (ἀφαιρ. δργαν. δηλοῦσα τὸ μέσον)=per iuga ἀπὸ ὁάχεως εἰς ὁάχιν.

2

qua re animadversa] (ἀφαιρ. ἀπόλ.). =quod ubi conspexit (ὅ Καῖσαρ). **partemque... partem**] καὶ (διέταξεν) ἐν μέρος... ἄλλο μέρος. **III**] (=quattuor). **legiones**] τὸ ὑπόλοιπον μέρος, δηλαδὴ τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ. ἰδ. 89, 2: cohortes. **duxit**] Ὡδήγησε τούτους ἔχων πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν ὅχμην τοῦ Ἐνιπέως (9 περίπον χλμτῷ, ὡς λέγει, ἀνὰ τὸν ὁῖον, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἔχθροῦ εἰς Λάρισαν). **commodiore**]. Ἀνερχόμενος τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐνιπέως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πορείαν τῶν Πομπηιανῶν, οἵτινες ὑπεχώρουν διὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ ὅρους (ἰδ. § 2). **milia passuum VI**] ἀρ. 4,3. Ὡ ἀπόστασις αὕτη τῶν 9 περίπον χλμτῷ. δὲν εἶναι τόσον ἀκριβής. **instruxit**] ἀρ. 35.

3

qua re animadversa] (ἀφαιρ. ἀπόλ. ἰδ. § 3)=quod ubi conspexerunt (οἱ Πομπηιανοί). **flumen**]. ὜ν τοῖς προηγουμένοις (κεφ. 88, 5) ὁ ποταμὸς (Ἐνιπεὺς) λέγεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τίνυς ἐξ αἰτίας, φαίνεται, τῆς ἐλλείψεως ὕδατος κατὰ τὸ θέρος, ἥδη δὲ λέγεται flumen κατὰ γενικὴν ἵσως ἔκφρασιν ὑπονοοῦσαν ὕδατος ὅποιον ἐπόθουν οἱ Πομπηιανοί. **in quodam monte**]=in quodam cacumine (ἢ

4

vertice ἥ capite) montis=ἐπί τινος τῶν κορυφῶν τοῦ δρους Καρατζᾶ-Αχμέτ. **aquari**] ἵδ. § 2: sine aqua.

- 5 **quo perfecto... opere**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.)=τούτου δέ... τοῦ ἔργου. **opere**=munitione (§ 4 καὶ 2) ἀρ. 51. **de deditione**] σύναψιν πρὸς τὸ agere. **missis legatis**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.)=πεμφθέντων πρέσβεων, πέμψαντες πρόσβεις (=per legatos) ἀρ. 15. **ordinis senatorii**] ἀρ. 17. **fuga**] (ἀφαιρ. δργανική).

- 98 Οἱ Πομπηιανοὶ ἔξαναγκάζονται εἰς παράδοσιν.

- 1 **prima luce**] τὴν χαραυγὴν τῆς 10 Αὔγούστου. **omnes**] (κεῖται κατηγορηματικῶς)=γενικῶς πάντας. **eos**] τοὺς Πομπηιανούς. **planitem**] δηλ. τοῦ ποταμοῦ ('Εντιέως).

- 2 **quod**] τοῦτο δέ. **ubi**] ὡς. **passisque palmis**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.)=patentibus et extensis palmis, ἦτοι ἔχοντες τὰς χεῖρας ἀνοικτὰς καὶ διατεταμένας. Ἡ τοιαύτη στάσις τῶν χειρῶν ἐδίλουν σημεῖον ὑποταγῆς. Ἡ λέξις palma (παλάμη) ἐτέθη κατὰ τὸ σχῆμα ἐκεῖνο, δπερ λέγεται τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου (pars pro toto). **projecti**=ὅψαντες ἔστιν. **ad terram** humi. **consolatus... locutus**] παραμυθήσας... διαλεχθείς. **consolatus... iussit**] ἀνευ ἀντικειμ. **quo**] σύνδ. (ἵδ. Λεξιλόγιον). **quo minore essent timore**] (=quo minus timērent). **minore... timore**] (ἀφαιρ. τῆς ἴδιότ.) ἐλάσσονος φόβου (πρὸς μεγαλυτέραν αὐτῷ ν ἡσυχίαν). **commendavit**] ἡπιώτερον τοῦ imperavit. **ne... neū**] ἵνα μή... μηδέ. **qui**] τίς (ἀντων. ἀρ.). **sui**] (γεν. διαιρ.) τῶν ἔστιν πραγμάτων = quod suum esset, δπερ ἀνῆκεν εἰς αὐτούς. **desiderarent**] (ἔνν. Pompeiani) ποθήσωσι, στερηθῶσι.

- 3 **adhibita**] ἀφαιρ. ἀπόλ. χρον. **sibi**] (= Caesari). Σύναψιν πρὸς τὸ occurrere. **secum**] ἵδ. 97, 3. **in vicem**] (ἵδ. Λεξιλόγ. λ. vicis)=ἐν τῷ μέρει, καὶ αὐταὶ (μὲ τὴν σειράν των). **atque**] καὶ ἐπομένως. **eodemque die**] καὶ αὐθημερόν.

- 99 Ἀπώλειαι καὶ λάφυρα.

- 1 **amplius CC**]=amplius ducentos (ἀλλὰ καὶ ducentis [ἀφαιρ. συγκρ.]. ἥ quam ducentos). **centuriones**] ἀρ. 12. **XXX**]=triginta.

- 2 **supra**] ἵδ. 91, 1. **gladio in os adversum**] (=in os Crastini versum ad hostes). **coniecto**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.), ἦτοι πληγείς διὰ ξίφους ἀκριβῶς εἰς τὸ πρόσωπον.

neque id fuit falsum] (λιτότης) = καὶ ἐπηλήθευσεν ἐκεῖνο. **quod...**
dixerat] *id.* 91, 3. **sic**]. Τὸ sic προαναγγέλλει τὸ περιεχόμενον τῶν δύο ἀπαρεμφατικῶν προτάσεων. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ τὸ sic εἰς τὴν ἑλληνικήν. **existimabat**] = ὥφειλε νὰ ἀνομολογήσῃ. **meritum**] ἔνν. esse. **iudicabat**]. Τὸ ὅημα τοῦτο δύναται νὰ παραλειφθῇ ἐν τῇ μεταφράσει.

milia XV] = milia quindecim. Ἱσως εἶναι ὑπερβολή. Τοὺς φονευθέντας ὁ μετασχὼν τῆς μάχης ταύτης Ἀσίνιος Πολλίων, ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος, ἀνεβίβαζεν εἰς 6000 ἄνδρας, 10 συγκλητικοὺς καὶ 40 ἐκ τῆς ἵππαδος τάξεως. **videbantur**]. Τὸ ὅημα τοῦτο ἐμφαίνον τὴν πρόχειρον ἔξακορίβωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πεσόντων κολάζει πως τὸ **milia XV**. **sed...**] ἀλλ' εἶναι βέβαιον δτι... Ἡ πρότασις αὐτῇ, δηλοῦσα τὸ βέβαιον, κεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ videbantur. **XXIII**] = viginti quattuor. **castellis**] ἀρ. 51, 52 κ. 62. **cohortes**] = eae cohortes. **praesidio**]. *id.* 88, 4 καὶ 94, 5. **refugerunt**] ἔνν. se. **signaque militaria**] ἀρ. 25, 26 καὶ 28. **CLXXX**] = centum octoginta. **aquilae**] ἀρ. 25. **VIIII**] = IX (novem). **cum... defecissent**] ἀφοῦ (ἐπειδὴ) ἀπέλιπον αὐτόν... **vires**] αἱ (σωματικαὶ) δυνάμεις. **lassitudine**] ἀφαρ. τῆς αἰτίας. **ab equitibus**] (ποιητικὸν αἴτιον) = ὑπὸ τῶν ἵππων.

Ο Λαίλιος ἀποκλείει τὸ Βρινδήσιον.

100

ad Brundisium]. Ἡ πρόθεσις ad δηλοῖ τὰ πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βρινδήσιου, διότι εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πλεύσῃ. **qua**] δι' ἥν. **factum**] ἔνν. esse. **antea**] προηγούμενώς. Σύναψον πρὸς τὸ demonstravimus. **obiectam portui**] = quae contra portum est. **tenuit**] = occupavit.

similiter] ὡς δηλ. τότε δ' Ἀντώνιος (Καίσαρος b. c. 3, 24). **Vatinius**] Οὗτος εἶχε σταλῆ εἰς Βρινδήσιον (b. c. 3, 19, 4-6), ἵνα παραλάβῃ τὸ ὑπόλιπον τοῦ στρατοῦ. **Brundisio**] (δοτ.) = Brundisio oppido. **tectis**] (ἐπιθετικῶς) = constratis ἀρ. 65. **instructis**] διὰ τῶν armamenta: *id.* ἀρ. 69. **scaphis**] (ἀφαιρ. ὁργαν.) ἀρ. 66. **naves**] ἀρ. 64 κ. 65. **quinqueremem**] ἀρ. 64. **in angustiis**] = in faucibus. **portus**] (πτώσ. γενικῆς). **per equites dispositos**] = equitibus dispositis ἐπὶ διαφόρων παραλίων σημείων. **classiarios**] ἔνν. milites ἀρ. 67. **aqua**] (ἀφαιρ.) *id.* 97, 4: aquari.

tempore] ἀντικείμ. τῆς μετοχ. usus. **ad navigandum**] σύναψον πρὸς

3

4

5

1

2

3

τὸ commodiore (=εύνοϊκοῦ). **onerariis]** ἀρ. 65. **Corcyra - Dyrrachio]** ἀφαιρετικαὶ δηλοῦσαι τὸ πόθεν. **a proposito]** ἀπὸ τῆς (ληφθείσης) ἀποφάσεως, ἀπὸ τοῦ σχεδίου. **supportabat neque deterrebatur]** (ἀμφότερα ἀποτελοῦσι μίαν ἔννοιαν) = ἐκόμιζε χωρὶς νὰ ἀφίσταται ἐκ φόβου. **neque... potuit]** καὶ δὲν κατέστη δυνατόν. Διὰ τοῦ neque, μὴ ἀνταποκρινομένου πρὸς τὸ προηγούμενον neque...deterrebat, εἰσάγεται τι νέον. **ante proelium cognitum]** πρὸς τῆς εἰδήσεως (ἄγγελίας) τῆς (γενομένης) μάχης (τῆς Φαρσάλου). ὜νταῦθα ἡ μτχ. factum, οὖσα ὡς προσδιορισμὸς τοῦ proelium, δὲν θεωρεῖται ἐν τῇ μεταφράσει ἀπαραίτητος. **ignominia]** (ἀφαιρ. αἰτίας). **amissarum navium]** (γεν. προσδιοριστική)=τῆς ἀπωλείας τῶν πλοίων (ἰδ. § 2).

101 Ὁ Κάσσιος πυρπολεῖ ἐν Μεσσήνῃ καὶ ἱππωνίῳ τὰς ναῦς τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος.

1 **isdem]** ἰδ. 94, 4. **Caesaris classis].** Φαίνεται ἐκ τῶν συμφραζομένων (§ 2 ἔξ.) ὅτι ὁ στόλος τοῦ Καίσαρος ἀπετελεῖτο ἐξ 75 νεῶν. **ad fretum]** (ἐνν. Siciliae) σύναψον πρὸς τὸ praeesset (δηλ. πρὸς βιορῶν τοῦ Σικελικοῦ στενοῦ, ἀπὸ τὸ δύοιον ἀπέχει ἡ Vibo περὶ τὰ 60 χλμ.). **ad Messanam]** περὶ τῆς προθέσεως ad ἰδ. 100, 1: ac Brundisium. **prius... quam... cognosceret]** (ἔχει ἐνταῦθα ἐναρκτικὴν σημασίαν) = πρίν... ἥ... ἀρχίσῃ νὰ λάβῃ γνῶσιν.

2 **nullis custodiis neque ordinibus certis]** ἐνν. navium (ἀφαιρ. τροπ. χρησιμεύουσαι ὡς αἰτιολογία τοῦ perturbatum nactus = cum nullae custodiae... neque... essent). Περὶ τοῦ custodiae ἰδ. ἀρ. 54 καὶ περὶ τοῦ ordines ἀρ. 38. Ὡς τοποθέτησις φρουρῶν καὶ ἡ τάξις τῶν πλοίων ἔχοντιμενε πρὸς ἀπόκρουσιν αἰφνιδιαστικοῦ ἐπίπλουν. **magno vento et secundo]** (ἀφαιρ. ἀπόλυτος ὑπονοουμένης τῆς ἐν ἀχροντιά μετοχῆς τοῦ sum). Τὸ et = καὶ μάλιστα. **taeda-pice-stupa-rebus]** σύναψον πρὸς τὸ completas. **ad incendia]** (ἐνν. facienda) = aptae ad incendia. Ὡς ad δηλοῖ τὸν σκοπόν. **omnes]** ἰδ. 98, 1. **XXXV]** =triginta quinque. **XX]**=viginti. **constratae]** = tectae ἀρ. 65.

3 **incessit]** ἐπέδραμε (τὰς ψυχὰς πάντων). Ὡς σύνταξις: tantus... incessit (τὸ ὃ ἐτέθη ἀπόλυτως) ut... vix... defenderetur, et... existimabant futurum fuisse, uti amitteretur. **cum]** εἰ καί, μολονότι. **praesidio]** (δοτ. τοῦ σκοποῦ). **Messanae]** (δοτ.). **quidam nuntii]** ἄγγελία τινές (ἀνεξακρίβωτοι). **per dispositos equites]** διὰ μέσου τῶν

ἀγγάρων (σταθμῶν) τῶν ἵππεων, διὰ μέσου τῶν ταχυδρόμων ἵππεων
ἰδ. 100, 2. **futurum fuisse]** ἀπαρέμφ. τῆς περιφεαστ. συζυγίας.

futurum fuisse uti amitteretur] (=amitti potuisse). Γνωστὴ περιφεαστ. ἀντὶ τοῦ παθητ. ὑπερσυντ. τῆς ὑποτακτ. ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀποαγματοποιήτου. Ἐν τῷ εὐθεῖ λόγῳ θὰ ἦτο: oppidum amissum esset ἢ amitti potuisse ut plerique existimabant.

oportunissime] = oportunissimo tempore. **nuntiis allatis]** 4

ἀφαιρ. τῆς αἰτίας. **ad]**= adversus, ἐναντίον. **Vibonem]** (αἴτιατ δηλοῦσα τὴν εἰς τόπον κίνησιν). Σύναψον πρὸς τὸ profectus est. **nostris...**

navibus] (ἀφαιρ. ὑποκείμ. τοῦ applicatis)=τῶν ἡμετέρων νεῶν (τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸν Καίσαρα). **applicatis... ad terram]**=appulsis ad terram προσωριμισμένων πλησίον τῆς ἔηρᾶς. **XL]**=quadrageinta.

propter eundem timorem]. Κατεπτοίθη ὡς τὸ ἐν Μεσσήνῃ πλήρωμα. Εἶχεν ἄραι διαδοθῆ τὸ κατόρθωμα τοῦ Κασσίου. **atque]** καὶ, ὥς.

secundum nactus ventum] (=idoneam nactus tempestatem)=οὐρίου τυχῶν ἀνέμου, οὐρίας τυχῶν. **ad incendium]** πρὸς πυροπλήσιν (ἰδ. § 2). **flamma comprensa]** (ἀφαιρ. ἀπόλ. αἴτιολ.)=τοῦ πυρὸς μεταδοθέντος. (Ἔνεργητ. σύνταξις: utrumque cornu [αἴτιατ. πτῶσις] flamma [δόνομαστ. πτῶσις] comprehendit ἐπιλαμβάνει).

cornu] ἀρ. 39. **veteribus]**=veteranis. **praesidio]** 4 id. § 3. **navibus]** (δοτ.). **aegrorum]** id. 87, 3.

conscenderunt] ἀρ. 69. **a terra solverunt]** ἐνν. naves (προβλ. 102, 7.)=ἀπειμακρύνθησαν ἀπὸ τῆς ἔηρᾶς. (Ιδ. ἀνωτ. § 4: applicatis...). **impetu]** ἀρ. 61. **quinqueremis]** (αἴτ. πληθ. quinqueremes). ἀρ. 64. **exceptus scapha]** ἀφαιρ. δογαν. **refugit]** προκι. **depressae]** ἀρ. 70. **triremes]** ἀρ. 64.

in Thessalia] σύναψον πρὸς τὸ factum. **ut ipsis Pompeianis]** 6 (δοτ.) **fides fieret]**=ut ipsi (ἀκόμη καὶ) Pompeiani hoc crederent.

fingi] ὡς ὑποκείμ. χρησιμεύει ἢ προηγουμένη περίοδος: δλα αὐτὰ ἡσαν ἐπινόησις τῶν... **arbitrabantur]** οἱ Πομπηιανοί. **ex his locis]** ἐκ τῶν ἀκτῶν αὐτῶν.

'Ο Καίσαρ καταδιώκει τὸν Πομπήιον.

relictis] (μτχ. ἀπόλ.)=posthabitatis, neglectis. **sibi]** (Caesari). **se]** (Pompeium). **ex fuga]** id. 96, 4 **rursus...alias]** (ἄλλας...νέας) πλεονασμός. **itineris]** (γεν. διαιρ. εἰς τὸ quantumcumque). **equitatu]** 7

μετὰ τοῦ πιπικοῦ. **efficere**]=perficere. **unam**] μόνον ἔνα (ἴσως τὸν βον λεγεῖνα). **minoribus**] ἀρ. 42.

- 2 **edictum**] (οὐσ.) ἀρ. 17 καὶ 16. **Amphipoli**] (ἀφαιρ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. Κατωτ. ἐν § 4 εἶναι ἀφαιρ. τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως). **uti**]=ut. **iuniores**] δηλ. οἱ ἔχοντες ἥλικίαν μεταξὺ τῶν 17 καὶ 46 ἑτῶν. **Graeci**] Ὡτὸ δυνατὸν νὰ σχηματίζωνται λεγεῖνες καλούμενοι *legiones vernalculae*, δηλ. ἐκ πολιτῶν πόλεων ὑποτεταγμένων. Οἱ τοιοῦτοι πολίται ἐγίνοντο ὁμιαλοὶ πολῖται ἀλλὰ sine suffragio, ἵτοι δὲν μετεῖχον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν ὁμιαλοὶ πολίται. **iurandi causā**]=ἴνα δομόσωσι (τὸν ὅρκον τοῦ στρατιώτου).
- 3 **utrum**]. Πλαγία ἐδώτησις. Ὡτὸ σύνταξις: non poterat existimari (= iudicari, discerni νὰ διαγνωσθῇ), utrum... proposuisset an... conaretur tenere... **avertendae suspicionis causa**] (γερουνδ. ἔλξις)= suspicionem avertendi causā. Ὡτὸ ψήφια ἀναπτύσσεται διὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος ut. Πρόκειται βεβαίως νὰ ἀπατηθῶσιν ἐκεῖνοι, οὓς εἶχεν ὑπὸ ὅψιν ὁ Πομπήιος διὰ τῆς φράσεως si nemo premeret (=instaret). **proposuisset**] ἐνν. edictum. **quam diutissime**] ὡς (ὅσον τὸ δυνατὸν) πλεῖστον χρόνον. **longioris**]=longinquierioris (ἢ longinque) μακρινωτέρας (φυγῆς εἰς μακρινωτέραν χώραν).
- 4 **ad ancoram**]. Ὁ Πομπήιος οὐδὲ κανὸν ἐτόλμησε νὰ ἔξελθῃ εἰς τὴν Ἑγράν. **constitit**] ἴδ. Λεξιλόγ. ὁ. **consisto**. **Amphipoli**] ἴδ. ἀνωτ. § 2. **pecunia... corrogata**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.). **cognito**] ἴδ. 101, 1. Ὡτὸ εἰς Ἀμφίπολιν ἀφιξις τοῦ Καίσαρος ὑπολογίζεται διὰ τὴν ἡδύνατο νὰ συντελεσθῇ μέχρι τῆς 18 Αὐγ. καὶ ἡ τοῦ βου λεγεῖνος (ἴδ. § 1) μέχρι τῆς 20 τοῦ αὐτοῦ μηνός, τοῦ διαστήματος ἀπὸ Λαρισῆς μέχρι Ἀμφιπόλεως ὄντος περίπου 300 χλμτρ. **Mytilenas**] (ὁ ἐνικὸς Mytilēnē δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὸν Καίσαρα). Ἐκεῖθεν συμπαρέλαβε μεθ' ἔαυτοῦ τὴν σύζυγον Κορνηλίαν καὶ τὸν νεώτερον υἱὸν Σέξτον, οὓς εἶχε πέμψει ἐκεῖ ἀρχομένου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. **paucis diebus vēnit**] μετ' ὀλίγας ἡμέρας (περὶ τὴν 16 Αὐγούστου). **vēnit**] προκμ.
- 5 **additis**] (ἀφαιρ. ἀπόλ.)=ἀφοῦ συμπαρέλαβεν. **actuariis**] ἀρ. 64. **Cyprum**] (αἰτ. τῆς εἰς τόπον κινήσεως)=εἰς Κύπρον (τὴν 23 Σεπτ.).
- 6 **illic**]. Ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ προηγούμενον ibi, ἀλλ' ἐτέθη ἐνταῦθα τὸ illi c κατ' ἀνάγκην, διότι ὁ λόγος εἶναι πλάγιος διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐτέθησαν καθ' ὑποτακτικὴν τὸ negotiarentur (εἶχον ὑποθέσεις ἐμπορικάς, ἔκαναν δούλειες) καὶ τὸ dicerentur. Ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐνδιόσκοντο ἐγκα-

τεστημένοι πολλοὶ ἐμπορευόμενοι (negotiantes) ὁμαῖοι πολῖται χάροιν ἔξαγωγῆς δημητριακῶν εἰς Ἱώνην ἀλλὰ καὶ χάροιν τοκισμοῦ τῶν χρημάτων των. **qui... dicerentur]** (πρὸς αὐτοὺς) οἵτινες ἐλέγοντο..., (πρὸς αὐτοὺς οἵτινες ἐλέγετο ὅτι κατέφυγον [=se recepisse]... **sui** δηλ. τοῦ Πομπήιου. **dimissos]** ἐνν. esse. **ad eos]** δηλ. τοὺς Πομπηιανούς. **periculo]** (ἀφαιρ.)=cum periculo.—**futurum]** ἐνν. esse. **consulari** ἀρ. 72. **Rhodi]**=ἐν Ἱώνῃ. **ex fuga]** ἵδ. 96, 4. **oppido ac portu]** (ἀφαιρ.). ἵδ. 101, 6) σύναψον πρὸς τὸ recepti non erant=είχον ἀποκλεισθῆ ἀπό... **ut].** Διὰ τοῦ ut δηλοῦται τὸ περιεχόμενον τῆς ἐντολῆς. **contra voluntatem suam]=invīti.** **naves solverunt]** ἀρ. 69. **civitates]** ἵδ. § 6.

7

8

‘Ο Πομπήιος καταφεύγει πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Διόνυσον, 103
βασιλέα τῆς Αίγυπτου.

quibus cognitis rebus—deposito... consilio — pecunia sublata... sumpta] ἀφαιρετικαὶ ἀπόλυτοι. **adeundae Syriae]** (γερουσιακὴ ἔλξις)=adeundi Syriam. **societatis].** Τὸ κράτος παρεχώρει ἐργολαβικῶς εἰς ἴδιωτας (publicani) ἢ ἐταιρείαν (societas publicanorum) ἐκ τῆς ἵπταδος τάξεως ἀντὶ ὡρισμένου ἐφάπαξ μισθώματος τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἴσπραξιν φόρων, οἵτινες γενικῷ ὄντυματι ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἱωνιανῶν vectigalia. **sublata]** ὅχι διὰ νὰ τὰ οἰκειοποιηθῇ, ἀλλὰ διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας. **a... privatis]** ποιητικὸν αἴτιον=ὑπὸ τῶν.... **sumpta]** Παρὰ τὴν θέλησίν των. **aeris]** χαλκοῦ (οὐχὶ χρημάτων). **pondere... imposito]**=(εἰσιβιβασθέντος, φορτωθέντος), φορτώσας βάρος (ποσότητα). **milibus]** ἐνν. impositis. **ex familiis]**=ex servis, famulis. Αἱ κεφαλαιοῦχοι αὗται ἐταιρεῖαι, ὡς καὶ οἱ μεγαλέμποροι, είχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δούλους. **ex suis]** ἵδ. ἀνωτ. λ. **familiis.** **ad hanc rem]**=ad arma ferenda, πρὸς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. **existimabat]** ἀντὶ existimaverat. **pervenit]** (προκινεῖ). Τοῦτο ἔγινε τῇ συμβουλῇ, ἥτις ἔσχε πακὰ ἐπακόλουθα, τοῦ εὐνοούμενου αὐτοῦ Θεοφάνους, ἐκ Μυτιλήνης, ἐνῷ ἄλλοι μὲν συνεβούλευσαν νὰ καταφύγῃ δι Πομπήιος εἰς τὴν χώραν τῶν Πάρθων, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Νουμιδίαν, ἵς χώρας δι βασιλεὺς Ἰόβας εἶχεν ἐξοιλοθρεύσει (τῷ 49 π. Χ.) τοὺς λεγεῶνας τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Καίσαρος Κουρίωνος. **ibi]** αὐτοῦ. Κυρίως ἀνατολικῶς τοῦ Πηλουσίου, ἔνθα ἦτο ἐστρατοπε-

1

2

δευμένος δ Πτολεμαῖος μετὰ τοῦ στρατοῦ του. **casu]** σύναψιν πρὸς τὸ
ibi erat (=διέτριβεν, εὐόρισκετο). **puer aetate].** Ἡτο τότε (τῷ 48 π.Χ.)
13 ἐτῶν. **magnis copiis]** (ἀφαιρ. δογμαν.) **cum sorore]** ἐναντίον
τῆς ἀδελφῆς... **paucis ante mensibus]** διλίγους μῆνας πρότερον. **per**
propinquos atque amicos]. Οὗτοι ἦσαν κυρίως δικηδεμῶν αὐτοῦ
Ποιθεινός, ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ πλεονέκτης, ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν
δυνάμεων, δικιλλᾶς καὶ δ ἐκ Χίου (ἢ Σάμου) δήτωρ καὶ σοφιστὴς
Θεόδοτος, διδάσκαλος τοῦ νεαροῦ βασιλέως. **spatio]** (ἀφαιρ.). **eius]**
τοῦ Πτολεμαίου.

3 **pro hospitio] atque amicitia patris].** Ὁ Πτολεμαῖος Διόνυσος
ἥτο «φιλίας καὶ χάριτος πατρών ὑπόχρεως». ἵδ. **Πίνακα ἰστορικὸν καὶ**
γεωγραφ. λ. Aulus Gabinius. **illius]** τοῦ Πτολεμαίου. **opibus]=**
exercitu. **Alexandria]** (ἀφαιρ.). ἵδ. 101, 6. exceptus scaphā καὶ
102, 7: oppido ac portu recepti non erant.

4 **qui ab eo missi erant].** Ἡ ἀναφορικὴ αὕτη πρότασις ἱσοδυναμεῖ
μὲ τὸ οὐσιαστικὸν=legati. (προβλ. κατωτ. legationis. ἵδ. καὶ Σημ. 15).
suum officium] τὸ (ἔξ ήθικῆς ὑποχρεώσεως πηγάζον) καθηκόν των,
τὰς (δρειλομένας) ὑπηρεσίας των, τὴν ὑποστήριξίν των (νὰ τεθῶσι δηλ.
εἰς τὴν ἔξινπηγέτησιν τοῦ Πομπήιου). **neve]** καὶ νὰ μή. **fortunam]**
(δηλ.. adversari) τὴν κρίσιμον θέσιν (του), τὴν δυστυχίαν (του).

5 **in hoc numero]=in numero eorum. acceptos].** Ἡ μετοχὴ αὕτη
δύναται νὰ παραλειφθῇ ἐν τῇ μεταφράσει.

104 Ὁ Πομπήιος φονεύεται διὰ δόλου.

1 **his cognitis rebus]** (ἀφαιρ. ἀπόλ.)= γνωσθεισῶν τῶν συνομιλιῶν
αὐτῶν, μαθόντες τὰς συνδιαλέξεις (τῶν ἀπεσταλμένων μετὰ τῶν στρατιωτῶν). **amici regis]** ἵδ. 103, 2. **propter aetatem]** διὰ τὴν (νεαρὸν)
ἡλικίαν. **timore adducti]** ἐκ φόβου παρακινηθέντες ἢ ἀπλῶς ἐκ
φόβου. **ut]** ὥσπερ. **sollicitato...].** Ἡ σύνταξις: timore adducti ne
sollicitato exercitu regio... occuparet. Ἡ ἔννοια: ἐφοβοῦντο μήπως
δ Πομπήιος ἔξωθήσῃ εἰς στάσιν τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως καὶ οὕτω
καταλάβῃ... **fortuna]** ἵδ. 103, 4. **ut]** ὥσπερ (ἐν αἰτιολογ. ἔννοιᾳ).
qui erant... missi] ἵδ. 103, 3. **ab eo]** (Pompeio). **iusserunt**
(ἐκέλευσαν, ὅπερ ἔχει ἐδῶ τὴν σημασίαν τοῦ) παρεκάλεσαν.

2 **consilio inito]** μετοχὴ ἀπόλυτος. **praefectum regium]** ἀρ. 19. **sin-**
gulari... audacia] (ἵδ. 91, 1: singulari virtute), δηλ. ἀνὴρ δστις πρὸ

οὐδενὸς ὑπεχώρει. **tribunum militum]** ἀρ. 13. **ad interficiendum Pompeium]** (γερουνδ. ἔλξις). Ὡς πρόθ. ad δηλοῖ σκοπόν.
notitia] (ἀφαιρ. τοῦ αἰτίου). Ὁ Σεπτίμιος εἶχε χρηματίσει ἑκατόνταρχος τοῦ Πομπηίου ἐν τῷ πειρατικῷ πολέμῳ (πρβλ. κατωτέρῳ bello praedōnum), ὃν οὗτος ἤγαγεν εἰς πέρας τῷ 67 π. Χ. **productus]** ὅδηγηθεὶς ἔξω τοῦ πλοίου του, ἀφήσας τὸν ἑαυτόν του νὰ παραπλανηθῇ ὑπὸ αὐτῶν, οἵτινες ἔλεγον δτι πρέπει νὰ ἐπιβῇ ὁ Πομπήιος πολὺ μικροῦ ἀκατίου, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα ἥτο κατ^ο αὐτοὺς τεναγώδης καὶ ἀβαθής .. **ordinem dixerat]** (ille, δηλ. ὁ Σεπτίμιος)· ἵδ. ἀρ. 12 κ. 5. **naviculam parvulam]** ἀρ. 66. **conscendit]** ἀρ. 69. **cum paucis suis]** ἵδ. 96, 4: paucos suos. **ibi]** αὐτοῦ. Κυρίως τὴν στιγμὴν τῆς ἀποβιβάσεως εἰς τὸ ἀκάτιον. **interficitur]** τὴν 28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48 π. Χ. εἰς ἥλικιαν 58 ἑτῶν. Ὁ δολοφόνος τὴν μὲν κεφαλὴν ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ σώματος, τὸν δὲ κορμὸν ἔρριψεν εἰς τὴν παραλίαν. Ἀλλ' ἀπελεύθερός τις τοῦ Πομπηίου μετ^ο ἄλλου τινὸς ἔθεσεν ἐν τῇ ἑρήμῳ ἀκτῇ τὸ ἀκέφαλον σῶμα τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ ἐπὶ πυρᾶς καὶ ἔκαυσεν. Ὁλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν φρικτὴν ταύτην τραγῳδίαν ὁ Καῖσαρ προσωριμότητα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Εὐθὺς προσῆλθε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεόδοτος (ἱδ. ἀγωτ. 103 § 2) κομίζων μεθ^ο ἑαυτοῦ ὡς δῶρα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν δακτύλιον τοῦ Πομπηίου. Ἀλλ' ὁ Καῖσαρ γεννητιοφόροντας φερόμενος ἐδέχθη μόνον τὸν δακτύλιον καὶ καύσας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀτυχοῦς ἀνήγειρεν ἐν τῇ θέσει ἔκείνη βωμὸν εἰς τὴν Νέμεσιν. Καὶ εἶχε μὲν ἔλθει ὡς διώκτης τοῦ Πομπηίου, ἀλλ' ἡ τύχη προώρισεν αὐτὸν νὰ γίνῃ διτιμωρὸς τοῦ θανάτου αὐτοῦ! **Lentulus]** ἵδ. **Πίνακα ἴστορικὸν καὶ γεωγραφικόν:** P. Cornelius Lentulus Spinther. Οὗτος εἶχεν ἔλθει ἐκ Κύπρου εἰς Αἴγυπτον τὴν ἐπομένην τοῦ φόνου τοῦ Πομπηίου. **ab rege]** (ποιητικὸν αἰτιον)= ὑπὸ τοῦ βασιλέως, κατ^ο ἐντολὴν τοῦ βασιλέως. **in custodia]**= ἐν τῇ εἰρητῇ.

3

5

3. ΠΙΝΑΞ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ

Achillas, ae, Ἀχιλλᾶς. Ἐρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου ΙΒ', εἰς τῶν φονέων τοῦ Πομπήιου (104, 2. 3). Acutius Rufus, Ἀκούτιος Ῥοῦφος, φύλος τοῦ Πομπήιου. Κατηγόρησεν ἐνώπιον τοῦ Πομπήιου τὸν Λεύκιον Ἀφράνιον ἐπὶ προδοσίᾳ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ στρατοῦ (83, 2), ὡντας ἀποκλείσθη αὐτὸν τῆς δευτέρας ὑπατείας.

Aegyptus, i, θ. Αἴγυπτος (104, 1). Αὕτη ᾧτο τότε ἀκόμη βασίλειον ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους, πράγματι δμως φόρου ὑποτελής εἰς τοὺς Ρωμαίους.

L(uclius) Afranius (83, 2. 88, 3). Ἀντιστράτηγος τοῦ Πομπήιου ἐν Ἰσπανίᾳ. Πολεμήσας κατὰ τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Ἰλέοδην (νῦν Lerida) τῆς Ἰσπανίας παρεόδοθη εἰς αὐτὸν καὶ κατόπιν ἀφείθη ἐλεύθερος. Ωδήγησε κοόρτεις τινὰς ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν (Φάρσαλον).

Alexandrīa, ae, θ. Ἀλεξάνδρεια (103, 3. 5. 104, 1). Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου μετὰ 300.000 περίπου κατοίκων. Διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ Βρούχειον καὶ τὴν Ῥακώτιδα.

Allōbrox, ὄγις. Ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀδβουκίλλου ὀνομαζόμενος Raucillus (84, 5), ἀδελφὸς τοῦ Egius, φονευθεὶς ἐν ἵππομαχίᾳ. Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ παρέσχον πολλὰς ὑπηρεσίας τῷ Καίσαρι, ὅστις τὰ μέγιστα ἔξετίμα αὐτούς, ἀλλὰ γενόμενοι καταχρασταὶ χρημάτων ἐκ μισθοδοσίας κατέφυγον πρὸς τὸν Πομπήιον.

Amphipolis, is, θ. (102, 2. 4). Ἀμφίπολις, πόλις τῆς Μακεδονίας ἄλλοτε ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, κειμένη μεταξὺ τῆς λίμνης Πρασιάδος καὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Νεοχῶρι [τουρκ. Γενίκιο]). Ἡ Ἀμφίπολις ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους τῷ 163 π. X. καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς περὶ ταύτην δωμαϊκῆς ἐπαρχίας (provincia).

Antiochīa, ae, θ. (102, 6). Ἀντιόχεια, πρωτεύουσα τῆς Συρίας οὓχι μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποτ. Ὁρόντου (νῦν τουρκ. Ἀντάκια). Ὁτε

ἡ Συρία ἐγένετο δωμαῖκὴ ἐπαρχία, δ Πομπήιος ἀφῆκεν (τῷ 63 π. X.) εἰς τοὺς Ἀντιοχεῖς αὐτοτελῇ τὴν πολιτικὴν σύνταξιν.

Antiochenses, ὁμ, Ἀντιοχεῖς (102,6).

M(arcus) **Antonius**, Μᾶρκος Ἀντώνιος. Ὁ σπουδαιότερος ὀπαδὸς καὶ συγγενὴς ἐκ μητρὸς τοῦ Καίσαρος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ γαλατικοῦ πολέμου διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τούτου. Κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὴν Φάρσαλον διημύθυνε τὸ ἀριστερὸν κέρας (89,3).

T(itus) At(t)ius **Labienus** (87,1 - 6). Ὁ Λαβιηνός, καίτοι διετέλεσε σπουδαιότατος ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ, μετέστη κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πρὸς τὸν Πομπήιον.

Brundisium, ii, οὐ. (86,4. 100, 1.2) Βρεντέσιον, Βρινδήσιον (νῦν Brindisi Πρίντεζι). Πόλις εὐλίμενος ἐν Καλαβρίᾳ τῆς Ιταλίας. Brundisius portus (100, 1) δ λιμὴν τοῦ Βρινδησίου.

Q(uintus) Caecilius Metellus Pius **Scipio** (82,1. 83,1. 88,3. 90,1). Κοῦντος Καικίλιος, Μέτελλος Πίος Σκιπίων, πατὴρ τῆς Κορονηλίας τῆς συζευχθείσης (τῷ 54 π. X.) τὸν Πομπήιον, ὑπὲρ οὖ ἐσχημάτισε στρατὸν ἐν Συρίᾳ, σπεύσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν μικρὸν πρὸ τῆς παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχης.

C.(πρόφερες Gaius) **Cassius** Longinus (101,1. 3-5), Ὁ Γάιος Κάσσιος Λογγῖνος ἥτο ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κατὰ τοῦ Καίσαρος συνωμοτῶν καὶ φονεὺς αὐτοῦ. Cassiāna classis (101,6).

Cilices, ὁμ, Κίλικες. Οἱ κάτοικοι τῆς Κιλικίας (101,1).

Cilicia, αε, θ. Κιλικία (102,5). Ἡ νοτιοανατολικωτάτη χώρα τῆς Μ. Ἄσίας μεταξὺ τῶν ὁρέων τοῦ Ταύρου πρὸς Β., τοῦ Ἀμανοῦ (Τζεβέλη Βαρεκέτ) πρὸς Α. καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πομπήιον δωμαῖκὴ ἐπαρχία. Ciliciensis leḡo (88,3).

Cleopatra, αε, θ. (103,2). Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου IA' τοῦ Νόθου ἡ Αύλητοῦ (80-51 π. X.), ἀδελφὴ τοῦ Πτολεμαίου IB' Διονύσου. Ἐκβληθεῖσα ὑπὸ τούτου τῆς ἀρχῆς πολεμεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ στρατοπεδεύει οὐχὶ μακρὰν τοῦ Πηλουσίου Ἰδ. Ptolemaeus.

Aulus **Clodius** (90,1) Αύλος Κλωδίος. Οὗτος κοινὸς ὧν φίλος τοῦ Σκιπίωνος καὶ τοῦ Καίσαρος στέλλεται παρὰ τούτου πρὸς ἔκεινον, ὅπως διαπραγματευθῇ τοὺς δρους τῆς εἰρήνης.

Corcyra, ae, (100,3). Ἡ νῆσος Κέρκυρα (καὶ Κόρκυρα) ἔχοησίμευεν ώς στρατηγεῖον τοῦ Πομπηιανοῦ στόλου.

L(ucius) Cornelius **Lentulus Crūs** (96,1. 102,7. 104,3). Ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Λέντλος ἦτο σφοδρὸς ἀντίπαλος τοῦ Καίσαρος. Διετέλεσεν ὑπατος τῷ 49 π. Χ.

P(ublius) Cornelius **Lentulus Spinther** ἢ **Spinther Lentulus** (83,1. 102,7). Ὁ παδὸς τοῦ Πομπήιου. Συλληφθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αἰχμάλωτος ἐλευθεροῦται ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχην.

P(ublius) Cornelius **Sulla** (89,3. 99,4). Ἄνεψιδος τοῦ δικτάτωρος Σύλλα. Διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος.

C. (πρόφερε Gaius) **Crastinus**. Ἀνὴρ γενναῖος, ἀνάκλητος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καίσαρος (91,1. 99,2. 3).

Cyprus, i, θ. (102,5). Ἡ Κύπρος ἦτο ἀπὸ τοῦ 57 π. Χ. κτῆσις ὁμαϊκή.

L(ucius) **Domitius Alēnobarbus** (83,1. 99,5). Λεύκιος Δομίτιος Ἀγνόβαρβος. Ἡτο δεινὸς ἀντίπαλος τοῦ Καίσαρος.

Cn. (πρόφερε Gnaeus) **Domitius Calvinus** (89,3). Γναῖος Δομίτιος Καλβῖνος, ὁ παδὸς τοῦ Καίσαρος. Στέλλεται ὑπὸ τούτου μετὰ δύο λεγεώνων ἐναντίον τοῦ Σκιπίωνος εἰς Μακεδονίαν. Ἔνοῦται μετὰ τοῦ Καίσαρος μικρὸν πρὸ τῆς παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχης.

Dytrachium, ii, οὐ. Δυρράχιον (νῦν Durrazo, ἢ πρώην Ἐπίδαμνος), σπουδαιότατος λιμὴν τῆς Ἰλλυρίας (100,3). Ἀπὸ τοῦ 229 π. Χ. ὑπὸ τὴν ὁμαϊκὴν κυριαρχίαν. Dyrrachium proelia (84,1. 87,4. 89,1).

Fretum Siciliae [ἢ fretum Siculum ἢ fretum Siciliense καὶ ἀπλῶς fretum] (101,1), ὁ Σικελικὸς πορθμὸς (νῦν Faro di Messina).

A(ulus) **Gabinius**. Ἄνθυπατος ὃν τῆς Συρίας ἥλθεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸ βασίλειον (τῷ 55 π. Χ.) τῇ ποτάσσει τοῦ Πομπήιου τὸν ἔκδιωχθέντα (ἀπὸ τοῦ 57 π. Χ.) Πτολεμαῖον ΙΑ' τὸν Νόθον ἢ Αὐλητήν. Μέρος τοῦ Πομπηιανοῦ στρατοῦ, ἐκ Γαλατῶν καὶ Γερμανῶν, φρουρᾶς ἔνεκα κατέλιπεν ἐκεῖ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ' (103,5).

Gallīa, ae, ֆ. Γαλατία (87,2). Διηγεῖτο 1) εἰς τὴν Gallia citerior ἡ cisalpīna (ἢ togāta) τ. ἔ. τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν (87,4) ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου (νῦν Po), ἣτις ἀπὸ τοῦ 222 π. X. ὑπῆρξε δῶμα. ἐπαρχία αὕτη ὑποδιῃρεῖτο διὰ τοῦ Πάδου εἰς τὴν Gallia cispadāna (ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου), καὶ τὴν Gallia transpadāna (ἐκεῖθεν τοῦ Πάδου), καὶ 2) εἰς τὴν Gallia ulteriōr ἡ transalpīna τ. ἔ. τὴν πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν.

Germanīa, ae, ֆ. (87, 1). Κατὰ τὴν ὁμοιαικὴν ἀντίληψιν ἡ μεταξὺ τῶν ποτ. Ῥήνου, Δουνάβεως, Βιστούλα καὶ τοῦ Ὡκεανοῦ χώρα.

Graeci, ὅρυμ (102,2). "Ελληνες ἐν στενωτέρῳ σημασίᾳ=Macedōnes.

Hispānae cohortes (88,3). Αὗται, σχεδὸν 7 τὸν ἀριθμόν, διεβιβάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀφρανίου (ἰδ. ἀνωτ. L. Afranius) ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὰ περὶ τὴν Φάρσαλον μέρη.

Hispanīa, ae, ֆ. Ἰσπανία (ἡ Πυρρηναϊκὴ χερσόνησος 83,2) ἀπὸ τοῦ 205 π. X. ὁμοιαικὴ κτῆσις. Διηγεῖτο εἰς τὴν Hispania citerior (μετὰ πρώτευούσης τῆς πόλεως Nova Karthāgo, νῦν Καρθαγένης) καὶ εἰς τὴν Hispania ulteriōr. Ἡ τελευταία αὕτη μετὰ τὴν δλοσχερῇ κατάκτησιν τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὑποδιῃρέθη εἰς τὴν Baetīca (νῦν Ἀνδαλουσίαν) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως Cordūba, καὶ εἰς τὴν Lusitanīa (νῦν Πορτογαλίαν) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως Augusta Emerīta (νῦν Merida).

T. Labiēnus, իδ. Titus At(t)ius Labienus.

D(ecimus) Laelīus (100, 1. 3). Δέκιμος Λαίλιος. Διώκει κατὰ τὸν ἔμφύλιον πόλεμον τὸν Πομπηιανὸν στόλον ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Laeliānae naves (100,2).

Larīsa, ae, ֆ. Λάρισα, πόλις τῆς Θεσσαλίας (96,3. 97,2. 98,3).

Libo, իդ. Scribonius.

C. (πρόφερες Gaius) **Lucilīus Hirrus** (82,5). Γάιος Λουκίλιος Ἰρρος. Ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Πομπηιού πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων Ὁρώδην, οὐαζητήσῃ βοήθειαν, ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς τοὺς δρους τοῦ βασιλέως ἀπαιτοῦντος τὴν παραχώρησιν τῆς Συρίας ἐφυλακίσθη ὑπὸ αὐτοῦ.

Macedonīa, ae, ֆ. Ἡ πρὸς B. τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου χώρα ἀπὸ τοῦ 168 π. X. ὁμοιαικὴ ἐπαρχία (102,3).

Messāna, ae, θ. (δωρ. Μεσσάνα) Μεσσήνη (νῦν Messina), ἐπὶ τῆς
B.A. ἀκτῆς τῆς νήσου Σικελίας παρὰ τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσήνης
(101, 1, 3).

Mytilēnae, ārum, θ. Μυτιλήνη (102,5).

Or̄cum, i, oū. (90,1). Ὁρικος καὶ Ὁρικὸς καὶ Ὁρικὸν (νῦν Erico),
πόλις καὶ λιμὴν τῆς B. Ἡπείρου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ διὰ τῶν Κεραυ-
νίων ὅρέων σχηματιζομένου κόλπου τοῦ Αὐλῶνος (νῦν Valona).

Parthi, ὄρυμ (82,4). Πάρθοι, ἔθνος βάρβαρον σκυθικόν, οἰκοῦν τὰ
ΝΑ καὶ ΝΔ τῆς Κασπίας θαλάσσης (τὸ νῦν Ἰράν). Ἡσαν οἱ διά-
δοχοι τῶν Περσῶν.

Pelusium, ii, oū. (103,1). Πηλούσιον (νῦν Tineg, Τινέ), πόλις ὅχυ-
ρωτάτη τῆς κάτω Αἴγυπτου, οὐχὶ μακρὰν τῆς Μεσογείου θαλάσσης,
εἰς τὸ BA ἄκρον τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου πλησίον τοῦ σημερινοῦ
Port Said. Ἐνεκα τῆς στρατηγικῆς θέσεως αὐτοῦ ἀπετέλει τὸ Πη-
λούσιον τὰς κλεῖδας τῆς Αἴγυπτου.

Phoenīces, um, Φοίνικες (101, 1), οἱ κάτοικοι τῆς Φοινίκης, χώρας
τῆς Συρίας, ἔχούσης πρωτεύουσαν τὴν Τύρον.

Pompeianus, Πομπηιανός. Pompeiana acies (94,4). Pompeiani
colles (84,2). Pompeianus exercitus (99,4). Pompeiani, ὄρυμ,
οἱ Πομπηιανοί (84,4. 93,1. 2. 8. 94,2. 95,1. 97,2.3.4. 101,7).

M(arcus) **Pomponius**, Μᾶρκος Πομπώνιος (101,1). Διοικητὴς μοί-
ρας τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Μεσσήνην, ἐξ οὗ Pomponia
classis (101,2).

Ptolomaeus XI. Nothos εἴτε Aulētes (103,3. 5). Πτολομαῖος ἢ Πτο-
λεμαῖος IA', πατὴρ τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Πτολεμαίου IB'.

Ptolemaeus XII. Dionysos (103,2). Υἱὸς Πτολεμαίου IA'.

Rhodus, i, θ. Ῥόδος (102,7). Αὕτη ᾧτο σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων.
Τῷ 43 π. X. ἐγένετο ὁ ωμαϊκὴ κτῆσις.

Roma, ae, θ. Ῥώμη (83,3).

Romāni cives (101,2. 6).

Scipio, ἵδ. Q. Caecilius Metellus Pius Scipio.

L(uclius) Scribonius **Libo** (90, 1. 100, 1). Λεύκιος Σκριβώνιος Λίβων, δπαδός καὶ συγγενής τοῦ Πομπήιου.

L(uclius) **Septimius** (104, 2. 3). Λεύκιος Σεπτίμιος. Οὗτος ἀφοῦ ἥκολονθησε τὸν Πομπήιον εἰς τὸν κατὰ τῶν πειρατῶν πόλεμον, κατελείφθη εἴτα ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Πτολεμαίου IA' τοῦ Αὐλητοῦ (ιδ. καὶ A. Gabinius).

Sicilia, ae, θ. (101, 1 καὶ ἔξ.). Σικελία μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη νῆσος. Ταύτην κατέκουν κατ' ἀρχὰς οἱ Σικανοί ἢ Σικελοί, λαὸς Κελτικός, ἔπειτα οἱ Φοίνικες, μετὰ ταῦτα οἱ Ἐλληνες (Χαλκιδεῖς, Μεγαρεῖς καὶ Δωριεῖς), πρὸς οὓς ἡριζονται περὶ τῆς κατοχῆς οἱ Καρχηδόνιοι. Ὑπήχθη ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους τὸ μὲν Δ μέρος τῆς νήσου τῷ 241 π. X., τὸ δὲ Α τῷ 212 - 210 π. X. Αἱ Συράκουσαι (Συρακοῖσαι) ἦσαν ἡ πρωτεύουσα τῆς Σικελίας.

(Siculum) fretum, iδ. fretum.

Sulla, iδ. P. Cornelius Sulla.

P(ublius) **Sulpicius Rufus** (101, 1). Πόπλιος Σουλπίκιος Ῥοῦφος, ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ, εἴτα διοικητὴς τοῦ στόλου. Sulpiciāna classis (101, 4).

Syri, ὅρμοι οἱ κάτοικοι τῆς Συρίας. Classis Syrōrum (101, 1. 4).

Syria, ae, θ. Συρία (103, 1. 5). Αὕτη περιελάμβανε τὴν πρὸς Ν τῆς Καππαδοκίας καὶ Μεσοποταμίας καὶ πρὸς Β τῆς Παλαιστίνης καὶ Ἀραβίας χώραν (ιδ. καὶ Antiochia).

Syriacae legiones (88, 3).

Thessalīa, ae, θ. Θεσσαλία (82, 1. 100, 3. 101, 7).

Thrāces, um, (ἐν. Thrax, cis), Θρᾷκες (95, 3): οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης, χώρας κειμένης μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως, τῆς Μαύρης Θαλάσσης, τῆς Προποντίδος, τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μακεδονίας.

Transpadānae coloniae (87, 4), iδ. Gallia 1.

C. (πρόφερε Gaius) **Triarius**, iδ. Valerius.

C. (πρόφερε Gaius) Valerius **Triarius** (92, 2). Γάιος Οὐαλέριος Τριάριος, ἀνὴρ μεγάλης ἀξίας, φίλος τοῦ Κικέρωνος. Διώκησε τμῆμα τοῦ ἀσιατικοῦ στόλου τοῦ Πομπήιου. Πιστεύεται ὅτι ἐφονεύθη κατὰ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχην.

P(ublīus) **Vatinīus** (90, 1. 100, 2). Πόπλιος Ούατίνιος (Βατίνιος), δπαδὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ Καισαρος.

Vibo, ὅπις, θ. (101, 1. 4). Οὐιβὼν (πάλαι Hippo, Ἰππώνιον, νῦν Bivona). Πόλις κειμένη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βρεττίας (νῦν Calabria ultiorē), ὅπου νῦν δὲ κόλπος τῆς Ἀγ. Εὐφημίας, ἥδη ἀπὸ τοῦ 293 π. Χ. ὁμιλίῃ ἀποικία ὑπὸ τὸ ὄνομα Vibo Valentia. Ἐρείπια τῆς Vibo, ἀποικίας τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν, σώζονται παρὰ τὴν πόλιν Monteleone.

---

4. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ *

A

ἄ, ἥ, ἦ, ἄb, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἀπό, παρά, ὑπό.

absens, ntis (μτχ. τοῦ absum, a-fui, abesse), ἀπών· ἰδ. καὶ habeo. abūti, ἀπαρέμφ. τοῦ abutor.

abū-tor, 3. ἀπόθ. (καταχωριαί). sanguine militum ἀνωφελῶς καταναλίσκω (κατασπαταλῶ, χύνω) τὸ αἷμα τῶν στρατιωτῶν.

ac, ἰδ. atque.

ac-cēdo, 3. (προσέρχομαι, πλησιάζω). acceditur πρόσοδος (πλησιασμὸς) γίνεται, πλησιάζουσι.

acceptus, ἰδ. accipio.

ac-cīdo (ad-cādo), ἴdi,—, 3. (συμβάνω). accidit συμβαίνει.

ac-cip̄io (ad-cāpio), cēpi, ceptum. 3. ἀκούω καὶ κατανοῶ, ἀκούων κατανοῶ, μανθάνω 86,2. rationem consilii mei accipite τὸν λόγον τοῦ (πολεμικοῦ) σχεδίου μου ἀκούσατε.

ac̄ies, Ἔι (τάξις μάχης), παράταξις μέρους τοῦ δλου στρατοῦ 88,3. 89,2,3.4. 93,5. 94,1.3. 2) δλόκληρος ὁ στρατὸς 84,2. 85,1.3. 86,1.3. 88,1.4. 89,2. 92,1.2. 93,3. 94,4. 97,3. 3) μάχη 93,8. 94,5. 95,4.

acr̄ius, ἐπίδο. συγκρ. (θετ. acr̄iter, ὑπερθ. acerr̄ime) σφροδότερον. (Τὸ ἐπίθετον θετικοῦ βαθμοῦ εἶναι acer, acris, acre).

actuar̄ius (ἐκ τοῦ actus ἔλασις [ἢ ἐκ τοῦ ago] ὅθεν: εὐάγητος, ταχὺς. ἀκτωάριος). actuaria navis ταχυναυτοῦσα, ἴστιόκωπος, ἐπακτρίς, ταχεῖα ναῦς.

ad, πρόθ. μετ' αἰτιατ. πρός, παρὰ + αἰτιατ. 94,6. μέχρι 94,2. 95,2. 95,5. πλησίον, πρὸς τὰ μέρη τινός 100,1. ἐναντίον 101,4. Πρὸς δήλωσιν σκοποῦ (= πρὸς) 101,2. Ἀντὶ τῆς in 101,4.

add̄itus, ἰδ. addo.

* Τὰ οὐσιαστικά, δν δὲν σημειειοῦται τὸ γένος, εἶναι θηλυκά. Τῶν εἰς ας -a -um ἐπιθέτων ἐσημειώθη μόνον ὁ τύπος τοῦ ἀρσενικοῦ. Οἱ ἀναγραφόμενοι μεθ' ἔκαστον οἡμα ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὰς συζυγίας. Οἱ ἀρχικοὶ χρόνοι πολλῶν συνθέτων οημάτων ἐσημειώθησαν ἐν τοῖς ἀπλοῖς. Τῶν οημάτων τῆς 1ης συζυγίας ἐσημειώθη μόνον ὁ ἐνεστώς. Ἐκάστης λέξεως ἡ πρώτη σημασία ἐτέθη ἐντὸς παρενθέσεως, ἐκτὸς ἀν ἡ λέξις ἀπαντᾷ ἐν τῷ κειμένῳ μετὰ τῆς σημασίας ταύτης. Τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήντα δὲν ἐδηλώθησαν πανταχοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐνθα ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον χάριν τοῦ δροῦσον τονισμοῦ.

ad-do, dīdi (ἀντὶ addēdi), dītum (ἀντὶ addātum), dēre, 3. (προσ-τίθημι), προσθέτω, προσλαμβάνω, συμπαραλαμβάνω 102,5.
 ad-dūco, 3. ἄγω, παρακινῶ.
 adductus, ἴδ. adduco.
 ad-ēo, adīi, adītum, adīre, 4. locos μεταβαίνω εἰς τόπους
 ad-ēo, ἐπίρρο. τόσον, τοσοῦτον.
 adessem, πρτ. ὑποτ. τοῦ adsum.
 adeundus, ἴδ. ḥ. ad-eo.
 ad-hībēo (ad-hăbeo), būi, bītum,
 2. λαμβάνω 98,3.
 adhibitus, ἴδ. adhibeo.
 adiungo, nxi, nctum, 3. συνενῶ.
 adiunxi, ἴδ. adiungo.
 ad-mīror, 1. ἀποθ. aliquid, εὐ-
 οίσκω τι παράδοξον (παραξε-
 νέομαι διά τι, φαίνεται μοί τι
 παράδοξον).
 (admonītus, ūs), ἀ. Μόνον κατ'
 ἀφαιρ. admonītū (μετὰ γενικῆς)
 τῇ παρανέσει (παρορμήσει, προ-
 τοπῇ) τυνος.
 ad-orīor, adortus sum, adorīri,
 4. ἀποθ. προσβάλλω (β' ἐν. ado-
 rīris).
 ad-sum, affūi (καὶ adfūi), adesse,
 είμαι παρών, παρίσταμαι.
 adulescens, ntis (καὶ adolescens),
 ἀ. ὁ νέος ἀνήρ (ἀπὸ 17-40 ἔτῶν).
 adventus, ūs, ἀ. προσέγγισις, ἄφιξις.
 adversus, (μτχ. τοῦ adverto), ἐ-
 στραμμένος ἴδ. conicio.
 ad-vōlo, 1. σπεύδω (διὰ ἔηρᾶς ἢ
 θαλάσσης), ἀναφαίνομαι, προσέρ-

χομαι (πλέω) ἐν τάχει.
 aegeer, aegra, aegrum. ἀσθενής.
 οὐσ. aegeer, gri, ὁ ἀσθενής, ὁ
 ἀρρωστος.
 aes, aeris οὐσ. ὁ χαλκός, τὰ ἔξ
 αὐτοῦ κατασκευαζόμενα ἀντικεί-
 μενα 101,3.
 aestus, ūs, ἀ. καύσων magnus
 aestus (ἐνν. solis), ὁ πνιγηὸς
 καύσων (τοῦ ἡλίου), ἡ μεγάλη
 ζέστη.
 aetas, ētis (χρόνος βίου). honor
 aetatis ἡ ἐκ τῆς ἡλικίας τιμή, ἡ
 διφειλομένη τῇ ἡλικίᾳ τιμή. puer
 aetate παῖς τὴν ἡλικίαν. propter
 aetatem διὰ τὴν (παιδικὴν)
 ἡλικίαν.
 af-fēro (ad-fēro), attūli, allātum,
 afferre, 3. (προσφέρω) διαβιβάζω.
 nuntius affertur ἀγγελία (εἴδη-
 σις) διαβιβάζεται.
 affinītas, ētis, ἀγχιστεία, συγγένεια.
 ag-grēdīor, aggressus sum, ag-
 grēdi, 3. ἀποθ. προσβάλλω.
 agmen, ūnis, οὐ. πορεία στρατοῦ,
 στρατός.
 ēgo, ēgī, actum, 3. ἄγω. ago gra-
 tias χάριτας ὅμοιογῶ, εὐχαρι-
 στῶ.— συζητῶ, διαπραγματεύο-
 μαι 83,5. 90,1. 97,5.
 alacrītas, ētis, προθυμία, ζῆλος.
 pugnandi τὸ φιλοπόλεμον.
 alīquis, alīqua, alīquod, tīc, tī.
 alīus, ἄλλος (γεν. alterīus, δοτ. alīi).
 allātus, ἴδ. affero.
 alter, altēra, altērum, (ἔτερος, ὁ

ἔτερος), δεύτερος.

alterūter, Յtra, Յtrum (γεν. alterīus, utrīus, δοτ. alterūtri), ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο, ὁ ἔτερος.

altus, ὑψηλός.

amicitīa, ae, φιλία.

amissus, լd. amitto.

a-mitto, 3. (ἀποπέμπω). 2) ἀποβάλλω (χάνω).

ampliūs, συγκρ. ἐπίρρο. πλέον.

ἀπ, μορ. ἐρωτ., ᾧ (εἰσάγει τὸ β' μέλος πλαγίας ἐρωτήσεως), utrum an πότερον ... ᾧ. 2) an non (= nonne) ᾧ (μή πως) δὲν 87,4 (ἢ ἀπάντησις εἶναι καταφατική).

ancōra, ae, ἄγκυρα, լd. consisto. angustīae, ἄτρυμ, πληθ. τὰ στενά, στόμιον (λαμένος) 100,2.

animadversus, լd. animadverto. animadverto (ἥ animum adverteo), rti, rsum, 3. παρατηρῶ.

animus, i, ձ. (ψυχή), 2) πνεῦμα, θάρρος, φρόνημα. animus (ἥ animi [πληθ.]) militum τὸ πνεῦμα ἥ τὰ πνεύματα τῶν στρατιωτῶν, οἱ στρατιῶται.

annus, i, ձ. ἔτος.

ante, ἐπίρρο. (πρόσθεν). paucis ante mensibus (ἀφαιρ.) δὲλιγοὺς μῆνας πρότερον, πρὸ δὲλιγων μηνῶν. paulo (ἀφαιρ.) ante δὲλιγοὺς πρότερον, πρὸ μικροῦ. 2) πρόθ. μετ' αἰτιατ. ante proelium cognitum πρὸ τῆς εἰδῆσεως (ἀγγελίας) τῆς μάχης 100,4. 101,7. antēā, ἐπίρρο. (ante-eā), πρόσθεν,

προηγουμένως.

ante-cēdo, 3. (προβαίνω). 2) προπορεύομαι, προτιμῶμαι, ὑπερτερῶ.

antesignāni, ծrum, ձ. οἱ πρόμαχοι.

antiquūtus, ἐπίρρο. ἀρχαιόθεν, παλαιόθεν.

apertus, ἀναπεπταμένος. locus apertior τόπος (μᾶλλον) ἀνοικτός, τόπος πεδινός.

ap-pello, 1. καλῶ 88, 1. προσαγορεύω 104, 3.

applicātus, լd. applico.

ap-plīco, 1. naves ad terram ἔλκω τὰς ναῦς εἰς τὴν ξηράν, νεωλκω.

ap-propinquō, 1. (μετὰ δοτ.) πλησιάζω, προσπελάζω.

apud, πρόθ. αἴτ.=παρά τι, ἐνώπιον. aqua, ae, ὕδωρ. sine aquā ὕνευ

ὑδατος, ἀνυδρος.

aquīla, ae, (ἀετός), σημαία τοῦ λεγεῶνος.

aquor, 1. ἀποθ. ὕδρεύομαι.

arbītror, 1. ἀποθ. νομίζω.

ardēo, arsi, arsum, 2. φλέγομαι, ἐκκαίομαι.

argentum, i, οὐ. (ἄργυρος). 2) ἀργυρᾶ (κυνίας ἐπιτραπέζια) σκεύη.

arma, ծrum, οὐ. πληθ. ὅπλα.

armātus (μτχ. τοῦ armo), ἔνοπλος.

arx, arcis, ἀκρόπολις.

at, σύνδ. ἀλλά, καὶ ὅμως.

atque ᾧ ac, καί, καὶ (ἐπίσης) καὶ (ἐπομένως). Μετὰ ἀρνητικὴν ὅμως πρότασιν τὸ ac ἔχει σχεδὸν

τὴν σημιασίαν τοῦ ἀλλὰ 94,2.
at-tēn̄o, 1. ἐλαττῶ (κατ' ἀριθμόν),
ἔξασθενῶ (-ώω).

auctorītas, ātis, αὐθεντία, λόγος,
περιωπή, ἀξία, ἐπιρροή.

āuctus, īd. augeo.

audacīa, ae, θρασύτης, αὐθάδεια.

āudēo, áusus sum, 2. (ἡμιαποθε-

τικὸν ὄντα), τολμῶ.

āudiō, īvi, ītum, 4. ἀκούω.

audistis = audivistis īd. audio.

āugēo, áuxi, áuctum, 2. αὐξάνω.

áusus, īd. audeo.

aut, σύνδ. ἢ.

autem, σύνδ. δέ.

autumnus, i. ἀ. φθινόπωρον.

auxilīa, ὄγrum, οὐ πληθ. στρατὸς
ἐπικουριός, βοήθεια.

ā-verto, 3. ἀποτρέπω, ἀποδιώκω,
ἀπομακρύνω.

B

barbārus (βάρβαρος). 2) ἔξωτερο-

κός, ξενικός, ξένος.

bellum, i, οὐ. (ἐκ τοῦ duellum,
dvellum, μονομαχία), πόλεμος.
benē, ἐπίρρ. εὖ, καλῶς· συγκρ. melius ἀμεινον· ὑπερθ. optīme
ἄριστα īd. mereor.

beneficiarīus, ūi, ἀ. (εὐεργετούμε-
νος), ὁ εὐεργετούμενος (βενεφι-
κιάλιος, βενεφικιάρις).

beneficiūm, ūi, οὐ. (εὐεργεσία). 2)
εὔνοια. fortunae εὔνοια τῆς τύ-
χης 95,1.

bidūm, i, οὐ. (bis καὶ dies) χρο-

νικὸν διάστημα δύο ἡμερῶν, διή-
μερον. bidūum (αἰτ.) ἐπὶ δύο ἡ-
μέρας.

bonus (ἀγαθός). Οὐσιαστ. bona,
ōrum, οὐ. πληθ. τὰ ἀγαθά.
(Συγκρ. ἐπιθ. εἶναι melior, me-
lius, γεν. iōris, ἀμείνων, βελτίων.
Ὑπερθ. optīmus ἀριστος).

C

cādo, ce-cīdi, cāsum, 3. πίπτω (ἐπὶ
τοῦ πεδίου τῆς μάχης), φονεύο-
μαι 99,4. ἐπιπίπτω 92,3.

caedes, is, σφαγή, φόνος.

caespes, ūtis, ἀ. (ἐκ τοῦ caedo),
χορτόπλινθος [πάντοτε ἐν χοήσει
κατὰ πληθ. ἀριθμόν]. recentes
caespites νεόδρεπτος (νεωστὶ κο-
πεῖσα) χλόη (πρασινάδα).

calamītas, ātis, συμφορά, ἀτύχημα.
cani, ἀπομφ. παθ. τοῦ cano.

cāno (πρθλ. καν-άζω=ἡχω, καν-
αχή), cecīni, [cantum καὶ] cantā-
tum, 3. (ἀδω). classicum cani
(παθ. ἀπομφ.) iubet διατάσσει νὰ
σαλπισθῇ (νὰ δοθῃ διὰ σάλπιγ-
γος) διαταγή, νὰ ἡχήσῃ ἡ σάλπιγ-

cāp̄io, cēp̄i, captum, capere, 3.
(λαμβάνω), συλλαμβάνω, αἰχμα-
λωτίω 100,2. 101,6. καταλαμ-
βάνω 102,6.

cap̄itis γενικ. τοῦ caput.

caput, cap̄itis, οὐ κεφαλή· īd-
damno καὶ sum.

castellum, i, οὐ. φρούριον (κα-
στέλλω).

castra, ὅρυμ, οὐ πληθ. στρατόπεδον. una castra ἐν στρατόπεδον.

casū, ἐπίρρο. (κυρίως ἀφαιρ. τοῦ casus, ὁ, ἀ.) κατὰ τύχην.

cáusa, ae, altria. per causam [= simulationem] valetudinis ὑπὸ τὴν πρόφασιν (ὑπὸ τὸ πρόσχημα) ἀσθενείας.

cecidiſſe, id. cado.

cedo, cessi, cessum, 3. ὑποχωρῶ, ἀπολείπω τὴν τάξιν, «ἔξαναχωρῶ» 93,4.

celeritas, ἄτις, ταχύτης.

celeriter, ἐπίρρο. ταχέως.

censēo, censūi, censum, 2. «δοκεῖ μοι», κρίνω, ἔχω τὴν γνώμην.

centum, ἀριθμ. ἑκατόν.

centurīa, ae, λόχος (=ordō).

centurīo, ὅντις, ἀ. ἑκατόνταρχος, ἑκατοντάρχης.

certus, (βέβαιος), ὀρισμένος.

cessi, id. cedo.

circiter, ἐπίρρο. περὶ + αἰτ., περίπου. circum-έο, ᾧ, ὕτιμ, ἕτε, 4. (περιέχομαι) περικυκλῶ 93,4. 8.

94,4. περίειμι, ἐπιθεωρῶ, 94,5. circumītus, id. circumeo.

circum-τυποί, 4. ὀχυρῶ πέριξ, περιοχυρῶ.

circum-vēnīo, 4. (ἔρχομαι ἐχθρικῶς πέριξ). aciem κυκλῶ τὸν στρατόν.

citātus (μτχ. τοῦ cito), ταχύς. equo citato ἕπω ταχεῖ=ἐν καλπασμῷ.

citerīor, ἀ. καὶ θ., —ius, οὐδ. (γεν. citerioris), ὁ ἐντεῦθεν, ὁ ἐπὶ

τάδε.

civītas, ἄτις, πολιτεία.

clam, ἐπίρρο. κρύφα, κρυφίας.

clamor, ὅτις, ἀ. βοή, ἀλαλαγμός. clarē, ἐπίρρο. (λαμπρῶς), εὐχρινῶς, μεγαλοφώνως, γεγωντίᾳ τῇ φωνῇ.

classiarīus, (ἀνήκων τῷ στόλῳ).

Οὐσ. classiarīi, ὅρυμ, ἀ. (κατὰ παράλευψιν τῆς λέξεω milites), οἱ ναυτικοὶ στρατιῶται, οἱ «ἐπιβάται».

classīcum, i, οὐ. (κατὰ παράλευψιν τοῦ signum), τὸ διὰ (μουσικῶν) δργάνων, (κέρατος, βιουάνης καὶ λίδια τῆς σάλπιγγος) διδόμενον σημεῖον (παραγγελμα).

classis, is, στόλος.

coepi (προκμ.), coepisse (ὅ. ἐλλειπτικόν), ἥρξάμην. (Ως ἐνεστὼς χρησιμεύει τὸ incipio=ἄρχομαι).

cogīto, 1. (co- = cum καὶ agīto ἐν τῷ νῷ κινῶ) διανοοῦμαι, σκέπτομαι (περὶ τιγος) 83,5. 86,5. ἔχω ἐν νῷ (ἔχω τὴν πρόθεσιν) 85,4. 95,3.

cognītus, id. cognosco.

cognosco, πονī, πότιμ, 3. γνώσκω, μανθάνω, πληροφοροῦμαι.

cōgo, (co- ἐν συνθέσει = cum + ἄγο), cōēgi, cōactum, 3. συνάγω, συναθροίζω (μαζεύω ζητῶν).

cohorts, ῥτις, κοόρτις, τάγμα. Altitat. πληθ. cohortes καὶ cohorts.

cohortandus, id. cohortor.

co-hortor, 1. ἀποθ. παραινῶ, πα-

- οοτρύνω, παρακελεύομαι.
 collis, is, ἀ. λόφος.
 col-lōco (con- ἀντὶ com- [=cum]
     καὶ lōco), τάσσω, τοποθετῶ.
 collōquī, ἀποφ. τοῦ colloquor,
 colloquīum, ᾧ, οὐ. συνδιάλεξις.
 col-lōquor, 3. ἀποθ. συνδιαλέγομαι.
 colonīa, ae, ἀποικία.
 combūro (ἐκ τοῦ co-amb-ῆρο),
     bussi, bustum, 3. ἐμπίμπορημ,
     πυρπολῶ, κατακαίω.
 combustus, ἰδ. comburo.
 comitātus, ūs, ἀ, συνοδεία, ἀκο-
     λουθία, προπομπή.
 comitīum, ᾧ, οὐ. (πλατεῖα τῆς ἀ-
     γορᾶς). Πληθ. comitīa, ὅρημ, οὐ.
     (συναθροίσεις τοῦ δήμου), συνά-
     θροισις πρὸς ἐκλογάς, ἐκλογαῖ.
 com-mēmōro, 1. ἀναμιμήσκω.
 com-mendo (cum καὶ mando), 1.
     συνιστῶ (συνιστῶν ὑποδεικνύω).
 commodissīmus, ὑπερθ. τοῦ com-
     modus.
 commōdus κατάλληλος, 85,3. εὔβα-
     τος, ἄνευ ἐμποδίων, «εὐμαρῆς»
     97,3. ὡφέλιμος 86,2. εὐνοϊκὸς
     100,3.
 com-pāro, 1. συλλέγω, συνάγω.
 com-pello, compūlī, compulsum,
     3. συνωθῶ, διώκω.
 complētus (μτχ. τοῦ compleo), πε-
     πληρωμένος, πλήρης.
 complūres, ἀ. καὶ θ. complūra, οὐ.
     ([σπαν. -rīa], γεν. πληθ.-īum), ὅ-
     χι διλύγοι, ἀρκετοὶ (κάμπισσοι).
 com-prehendo (καὶ comprehendō),
     ndi, nsum, 3. (ἐπιλαμβάνω).
     flammā comprehenditur ab
     utroque cornu ἢ φλόξ (τὸ πῦρ)
     μεταδίδεται ἔξ ἀμφοτέρων τῶν
     κεράτων 104,3.
 comprehensus, ἰδ. comprehendō.
 compulsus, ἰδ. compello.
 con-cīno (cum-cāno), cīnīi,—, 3.
     ἀμτβ. συμφωνῶ, (φωνάζω, ἥκω ὁ-
     μοῦ). signa concīnunt τὰ (μου-
     σικὰ) ὅργανα συμφωνοῦσι,
     ταυτοχρόνως ἥκοῦσι, συνηχοῦσι.
 con-cūrro, curri, cursum, 3. (συν-
     θέω). 2) ταχέως φέρομαι, δρο-
     μαίως σπεύδω, προσβάλλω, συμ-
     πλέκομαι. concurrītūr προσβολὴ
     γίνεται ὑπό τινος, ἐπιπίπτει
     (ἐφορμᾶ) τις.
 concursus, ūs, ἀ. (φορὰ τῶν στρα-
     τιωτῶν πρὸς τὰ ἐμπόρους), ἐφόρ-
     μησις, σύγκρουσις.
 confectus, ἰδ. conficio.
 con-fēro, contūli, collātum, con-
     ferre, 3. (συμφέρω) me in (μετ-
     ατ.). κατευθύνομαι, μεταβαίνω εἰς.
 confessim, ἐπίq. εὐθύς, παραχρῆμα.
 conficīo (con καὶ fācio), fēci, fec-
     tum, 3. τελῶ, τελειώνω τι. proe-
     lium, bellum περατῶ, εἰς πέρας
     ἄγω τὴν μάχην, τὸν πόλεμον.
 officium ἐκτελῶ τὸ καθῆκον (τὴν
     ἀνατεθεῖσάν μοι ἐντολήν). confi-
     cior καταβάλλομαι, ἔξαντλοῦμαι
     92,3. 95,4. 97,4
 confīdo, confīsus sum, 3. ἡμια-
     ποθ. πέποιθα. affinitate ἔχω

(μεγάλην) πεποίθησιν εἰς τὴν ἀγχιστείαν (συγγένειαν). ἔχω ἐμπιστοσύνην, πιστεύω τινὶ 94,5.

confirmātus (μτχ. τοῦ confirmo), θαρραλέος, εὔτολμος. efficio exercitum confirmationem καθιστῶ τὸν στρατὸν μᾶλλον εὔτολμον, αὐξάνω τὸ θάρρος τοῦ στρατοῦ. confirmo, 1. ἐνισχύω 82,2. milites (κυρίως ανίμων ἢ ανίμος militum) ἐνισχύω τὸ φρόνημα, τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν, ἐνθαρρύνω τὸν στρατόν. ὑπισχνοῦμαι, διαβεβαιῶ (= polliceor) 86,3. 87,7. στερεώνω τὸ θάρρος καὶ τὴν πίστιν (ἐ μψ υχώνω) 94,5.

confūgio, fūgi,— 3. (κατα)φεύγω. con-īcio (πρόφερε con-jicio, con-cum καὶ iācīo), iēci, iectum, 3. (ὅπτω). gladium in os adversum ἐμπιγγύνω (βυθίζω) τὸ ξίφος εἰς τὸ πρόσωπον, διαπερῶ διὰ τοῦ ξίφους τὸ πρόσωπον.

coniectus, ἴδ. conicio.

coniunctus, ἴδ. coniungo.

con-iungo (πρόφερε conjungo), nxi, nctum, 3. συνενῶ. me συνενῶ ἐμαυτόν, συνενοῦμαι.

coniunctxēram, ἴδ. coniungo.

conor, 1. ἀποθ. ἐπιχειρῶ, πειρῶμαι.

con-quīro (cum καὶ quaero), quisīvi, quisītum, 3. ἐπιδιώκω.

con-scendo (cum καὶ scando), ndi, nsim, 3. navem ἐπιβιβάζομαι (ἐπιβαίνω) νεώς.

consedēram, ἴδ. consido.

consensus, ūς ἀ. συγκατάθεσις. consi-servo, 1. διατηρῶ, κρατῶ 93,2. διασφῶ, φείδομαι 98,2.

consideratīus, ἐπίρρ. συγκρ. μᾶλλον ἐξεζητημένως, μετὰ μείζονος περισκέψεως.

consīdo, sēdī; sessum, 3. ἐγκαθίσταμαι, στρατοπεδεύω, καταλαμβάνω θέσιν (διχροῦμαι).

consilīum, ii, οὐ. (τὸ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτούμενον πολεμικὸν) συμβούλιον, «συνέδριον» (= consultatio, deliberatio) 82,5. 83,3. 86,1. 87,7.— τὸ πολεμικὸν σχέδιον 86,2. 87,1.— ἀπόφασις 102,3. 103,1. 104,2,

con-sisto, stīti,—, 3. ἀντιπαρατάσσομαι, 89,3. 95,4. μένω, δὲν προχωρῶ μαρτύτερον 93,1. 97,4. (παρα)μένω, ἀνθίσταμαι 93,5. ad ancoram consistere «ἐπ' ἀγκύφας ἀποσαλεύω», «ἐπ' ἀγκύφας σαλεύω» (εἴ μι αἱ μὲ ποντιμένην τὴν τὰ ἀνοικτά, εἴ μι αἱ στὰ πανιά πρὸς ταχὺν ἀπόπλουν).

con-sōlor, 1. (ἀποθ.) παρηγορῶ, παραμυθῶ, καθησυχάζω.

con-sterno, strāvi, strātum, 3. ἐπιστρώνω, ἐπικαλύπτω.

constitēram, ἴδ. consisto.

constīti, ἴδ. consisto.

con-stitūo (con καὶ stātūo), tūi, tūtum, 3. ἀποφασίζω 85,4. παρατάσσω 89,2. ἀποφασίζω, ὑπισχνοῦ-

- μαι 91,2.
- con-sto, st̄ti,—1.** (συνέστηκα). **con-**
stat in virtute ἐναπόκειται ἐν τῇ
ἀνδρείᾳ, ἔξαρτάται ἐκ τῆς ἀνδρείας.
- constrātus** (μτχ. τοῦ consterno).
- tabernacula constrata σκηναὶ
 ἐπεστρωμέναι. naves constratae
 νῆσες «ἔχουσα καταστρώματα»,
 «κατάφρακτοι» 101,2.
- consuetūdo, d̄nīs,** συνήθεια, ἔθος.
- consul, ūlis, ἄ, δ** ὑπατος.
- consulāris, e,** (ὑπατικός). Οὐσ. **con-**
 sularis, is, ἄ. (κατὰ παράλειψιν
 τοῦ vir) ὁ διατελέσας (ὁ χρημα-
 τίσας, ὁ πρώτη) ὑπατος.
- consulātus, ūs, ἄ.** ὑπατεία.
- con-sūmo, 3.** (ἀναλίσκω), θανατῶ,
 ἀφανίζω 87,3. vires ἔξαντλῶ τὰς
 δυνάμεις 93,1.
- consumpsi,** ἰδ. consumo.
- consumptus,** ἰδ. consumo.
- con-surgo,** surrexi, resurrectum, 3.
 ἐγείρομαι.
- con-tendo,** tendi, (tentum). 3.
 ἐρύζω 82,4. ἀγωνίζομαι διὰ λό-
 γων, προσπαθῶ νά... 90,1. ab
 aliquo ne... ἀπαιτῶ ἐπιμόνως,
 ἀξιῷ παρά τινος νὰ μή... 97,1.
 σπεύδω 90,3.
- contentio,** δη̄s, φιλονικία, ἔρις.
- contīens** (συνέχων μτχ. τοῦ con-
 tīnō, tīnūi, tentum, 2). 2) ἀμέ-
 σως ἐπόμενος 84,2. συνεχής, ἀδι-
 ἀλειπτος, ἀκατάπαυστος (= con-
 tinuus) 97,4. Οὐσ. (κατὰ παρά-
 λειψιν τῆς λέξ. terra) ἡ ἥπειρος
- (Ἴταλία) 87,3.
- contionātus,** ἰδ. contionor.
- contionor,** 1. ἀποθ. apud exer-
 citum (ἀπὸ τοῦ βήματος) διμιλῶ,
 δημηγορῶ ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ.
- contra πρόθ. (μετ' αἰτ.) ἐναντίον,
 ἀπέναντι 89,4. παρὰ + αἰτ., 102,7.
- controversia,** ae, φιλονικία, ἀμφι-
 σβήτησις.
- contūli** ἰδ. confero,
- contumelia,** ae (λοιδόρησις, ὀνει-
 δισμός). **contumeliae verborum**
 ἀπρέπειαι λόγων, ὑβριστικοὶ (χλευ-
 αστικοί, σκωπτικοί) λόγοι (φρά-
 σεις), δηκτικαὶ (πικραὶ) λέξεις,
 προφορικαὶ ὑβρεις, ἀντεγκλίσεις.
- con-vēniō,** 4. (συνέρχομαι) προστρέ-
 χω 82,5, διμοῦ προσέρχομαι 102,2.
- con-vertō,** 3. στρέφω. convertor,
 στρέφομαι (πρὸς ἄλλην κατεύ-
 θυνσιν).
- copīa,** ae, (ἀφθονία ἐκ τοῦ cōpis,
 ἀφθονος=co-opis). Πληθυντ. co-
 piae, ērum, στρατός, (στρατιω-
 τική) δύναμις.
- cornu,** ūs, οὐ. κέρας, πτέρυξ (στρα-
 τιωτικὴ ἢ ναυτικὴ).
- cor-rōgo,** 1. συνάγω, συναθροίζω,
 συλλέγω (ἐξ ἐράνων).
- cotidiānus,** καθημερινός.
- cotidie,** ἐπίρρ. καθημερινῶς.
- cui,** δοτ. τῆς ἀντ. qui.
- cuius,** γεν. τῆς ἀντ. qui,
- cum προθ. μετ' ἀφαιρ. (ἐν συνθέ-
 σει com-, con-, co-,) μετὰ + γεν.,
 σύν. cum(ἐγκλιτικῶς), ἰδ. secum.

«cum, σύνδ. μεθ' δριστ. καὶ ὑποτακτῆς. 1) καθαρῶς χρονικόν: δταν, τὴν στιγμὴν καθ' ἥν 86,3. 89,5. δσάκις (ἐὰν) 84,4. ἀφοῦ (μεθ' δριστ.) 87,7. Ἐν διηγήσει: δτε, ἐνῷ 85,5. 90,1. 96,3. 101,5. 102,7. ἀφοῦ (μεθ' ὑποτ.) 87,5. 88,1. 91,3. 94,2.— 2) αἰτιολογικόν: ἐπειδὴ 86,4. 101,1.— 3) αἰτιολογικὸν ἄμα καὶ χρονικόν: ἐπειδή, (ἀφοῦ) 86,2. 93,1. 94,2. 99,5.—4) ἐπεξηγητικὸν (μεταφράζεται ἡ φράσις καὶ διὰ μετοχῆς): 82,5. 83,1. 87,4.— 5) ἐνδοτικόν: εἰ καί, καίτοι, καίπερ 101, 3. cumque (cum καὶ -que)=et cum. cunctus (ἐκ τοῦ ἀρχαὶ. conctos, δπερ πάλιν ἐκ τοῦ con-citus τοῦ δ. con-cieo = συναθροίζω) συνηγνωμένος ὅλος (μιαζί). curatio, δnis (φροντίς), ἐπιτρόπευσις. ἰδ. sum ἐν τέλει. cursus, ūs, ἀ. δρόμος, πορεία. custodīa ae, (κονστατώδια, στρατιωτικὴ φρουροῦ). Πληθ. φύλακες, φρουροῦ 101,2. εἰρκτὴ (= career) 104,3.

D

damno, 1. aliquem capitīs καταδικάζω τινὰ εἰς κεφαλικὴν ποινὴν (εἰς θάνατον). datūrus, ἰδ. do. dē, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἐκ, ἀπό, ἔνεκα, debō (ἐκ τοῦ de καὶ hăbeo), būi, bítum, 2. ὁφείλω.

decem, δέκα. deceptus, ἰδ. decipio. de-certo, 1. proelio (ἀφαιρ.) διαγωνίζομαι ἐν μάχῃ, συμπλέκομαι, συνάπτω (πρὸς τὸν ἔχθρὸν) μάχην. decimus, δέκατος (=X.) 89,1. 91,1. ἰδ. καὶ decumanus. de-cíp̄io (de καὶ c̄p̄io), cēpi, cēp̄um, 3. ἀπατῶ, ἐξαπατῶ· ἰδ. fallo ἐν τέλει. decumānus (ἀντὶ decimānus ἀνίκων τῇ δεκάτῃ κοόρτει). porta decumana ἡ (ἐκ παραλλήλου ἀπέναντι τῆς porta praetoria) διπισθία πύλη τοῦ στρατοπέδου (παρὰ τὴν δοιάν τοιούτην ἐστρατοπέδευον αἱ δέκαται κοόρτεις). dedi, ἰδ. do. dedidī, ἰδ. dedo. deditio, δnis, παράδοσις. de-do, dedidī, dedidūtum, 3. (ἐκδίδω, παραδίδω). me dedo παραδίδω ἐμαυτόν, παραδίδομαι. de-fatigo, 1. καταπονῶ, κατατρύχω. defecissem, ἰδ. deficio. de-fendo, ndi, nsum, 3. ὑπερασπίζω. defendi (παθ. ἀπομφ.) ὑπεράσπισις γίνεται 101,3. oppidum est defensum=oppidum est prospere defensum τῆς πόλεως ἐπιτυχῶς ἐγένετο ὑπεράσπισις (ἄμυνα) 101,4. defensō, δnis, ἀμυνα, ὑπεράσπισις. defessus (μτχ. τοῦ ὅ. defetiscor, ἀποθ. 3.). 2) οὐσ. ὁ κεκηρυχώς, ὁ ἐξησθενημένος, ὁ ἐξηντλημένος,

κοντασμένος)
 deſſicio (de καὶ fācio), fēci, fecum, 3. ἀπόλείπω.
 deſīnō, īvi, ītum, 4. προσδιορίζω.
 deſūi, ἰδ. desum.
 delecto, 1. (ἐφελκύω). 2) εὐφραίνω.
 delectus, ūs, ἀ.=dilectus, ὁ ἰδέ.
 delīgo (de-lēgo), lēgi, lectum, 3
 (λαμβάνω κατ' ἐκλογήν, ἐκλέγω).
 2) καταλέγω, καταγράφω, στρατολογῶ.
 de-monstro, 1 δηλῶ, περιγράφω.
 de-nuntio, 1. denuntio ut ... παραγγέλλω, δίδω τὸ παράγγελμα νά...
 de-pērēo, ἱι,—,(μτχ.μ. deperitūrus),
 īre 4. (ἐντονώτερον τοῦ pereo),
 ἐντελῶς ἀπόλλυμαι (όλοσχερῶς
 χάνοματι).
 de-pōno, 3. (καταθέτω). 2) ἀποβάλλω, ἐγκαταλείπω (= omitto)
 103,1.
 depoposci, ἰδ. deposco.
 de-posco, poposci,—, 3. (ἐπιμόνως) ζητῶ.
 depositus, ἰδ. depono.
 depressus, ἰδ. deprimo.
 de-prīmo (de καὶ prēmo), pressi,
 pressum, 3. (καταπέζω). 2. βυθίζω.
 de-scendo (de-scando), ndi, nsum,
 3. κατέρχομαι (ταπεινώνομαι καὶ φθάνω εἰς...) 83,1. καταβαίνω,
 κατέρχομαι 98,1.
 desidēro, 1. ποθῶ (τι ἐλλεῖψαν ἦ
 ἀφαιρεθὲν) 98,2. ποθῶ (τὸν θα-

νόντα ἐν τῇ μάχῃ), ἀπόλλυμαι
 (χάνοματι) 99,1.
 de-signo, 1. ἐκδηλῶ, καταδεικνύω.
 despectus, ἰδ. despicio.
 de-spīcīo (de καὶ τὸ ἀχρηστὸν spē-
 cīo βλέπω), spexi, spectum, 3.
 (κυρίως: ἐκ τῶν ἀνω βλέπω πρὸς τὰ κάτω μετὰ περιφρονήσεως).
 copias ἐκφράζομαι μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν στρατιωτικῶν (τοῦ ἔχθροῦ) δυνάμεων (ἀντίθετον: laudo). despicio for-
 tunam (alicuius) παρορῶ (παραβλέπω) τὴν δυστυχίαν (τινός),
 περιφρονῶ τινα ἐν τῇ δυστυχίᾳ
 103,4. 104,1.
 de-stītūo (de-stātuo), tūi, tūtum,
 3. ἀπόλείπω, ἐγκαταλείπω, ἀφήνω
 εἰς τὸ μέσον.
 destitūtus, ἰδ. destituo.
 de-sum, defūi, deesse, ἐλλείπω
 96,2. desum alicui rei ἐλλείπω
 τινός, ὑπολείπομαι εἰς τι, δὲν
 πράττω τὸ (ἐπιβαλλόμενον ἐκ τῶν
 περιστάσεων) χρέος μου, ὑστερῶ
 εἰς τὸ καθῆκόν μου 93,2.
 de-tendo, tendi, tensum, 3. (χαλαρῶ,
 ξετεντόνω). tabernacula
 λύω (ξεστήνω) τὰς σκηνάς,
 «καθαιρῶ τὰς σκηνάς».
 detensus, ἰδ. detendo.
 de-terrēo, rūi, rītum, 2. (διὰ φόρον) ἀποτρέπω.
 detractus, ἰδ. dedraho.
 de-trāho, xi, ctum, 3. ἀποσπῶ,
 ἀφαιρῶ.

detraxi, iδ. detraho.
 devicērim, iδ. devinco.
 de-vinco, vīci, victum, 3. κατανικῶ, δλοσχερῶς νικῶ.
 dexter (ἀντὶ dex[ī]ter, πρβλ. δεξιερός), dextra, dextrum, δεξιός.
 dīco, dixi, dictum, 3. λέγω.
 dies, diēi, ἀ. [καὶ θ.] (ἐν τῷ πληθ.
     πάντοτε γένους ἀρσ.) ἡμέρα. paucis post diebus (ἀφαιρ.) οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὑστερον, μετ' δὲ γας ἡμέρας. paucis diebus ἐντὸς διλίγων ἡμερῶν. in dies δσημεραι, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.
 dif-fēro (dis-fero), distūli, dilatum, differre, 3. ἀναβάλλω.
 difficēlis, e, δύσκολος, χαλεπός.
 dif-fīdo (dis-fīdo), fīsus sumi, 3.
     (ἡμιαποθ.) δὲν ἔχω πεποιθήσιν,
     δυσπιστῶ 94,5.97,2. summae rei
     (δοτ.) diffidens (καίπερ) δυσπιστῶν τῷ κριτιμωτάτῳ πράγματι
     (τῷ πράγματι, δπερ εἶχε φθάσει
     εἰς τὸ ὑπατον σημεῖον τῆς κριτιμότητος), καίπερ ἀπελπισθεὶς δτι τὸ πρᾶγμα, φθάσαν εἰς δ ἔφθασε κρίσιμον σημεῖον, θὰ λάβῃ εὐνοϊκὴν τροπὴν 94,6.
 diffīsus, iδ. diffido.
 dignitas, ētis, ἀξιώμα, θέσις (προσωπικὴ ὑπόληψις καὶ ἀξία). iδ. gratia.
 dilectus, ūs, ἀ. «διαλέγειν», «διαγράφειν», στρατολογία.
 diligenter, ἐπίρρο. (προσεκτικῶς). 2)
     ἐπιμελῶς, γενναίως.

diligentīa, ae, φροντίς, ἐπιμέλεια,
     πρόνοια, μέτρα προνοίας.
 di-mīco, 1. ἀγωνίζομαι, μάχομαι.
     dimicatur non iniquo loco
     (ἀφαιρ.) ἀγὼν (μάχη) γίνεται (διεξάγεται) οὐχὶ ἐν ἀνίσφ τόπῳ
     (τ. ỿ. ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐδαφικὰς
     συνθήκας).
 dimidiūs (dis καὶ mediūs μέσος),
     ἡμισυς.
 dimissus, iδ. dimitto.
 di-mitto, 3. (εἰς πολλὰ μέρη στέλλω).
     2) διαπέμπω. nuntios διαπέμπω
     ἀγγέλους. facultatem ἀπόλλυμ
     (χάνω) τὴν εὑκαρίαν.
 dis-cēdo, 3. ἀναχωρῶ 87,3 ἀποχωρῶ, ἀποπλέω 101,7. 102,4. 7.
 discessum est (ἀπροσώπως) ἀποχώρησις ἐγένετο, ἀπεχώρησαν,
     διελύθησαν.
 discessi, iδ. discedo.
 discessus, iδ. discedo.
 di-spērgo (dis-spargo), si, sum,
     3. διασπείρω, διασκορπίζω.
 dispersus, iδ. dispergo.
 dis-pōno, 3. (διατίθημ). 2) τοποθετῶ εἰς διάφορα μέρη (=distribuo) 88,4. 100,2. 101,3.—3 παρατάσσω 92,2 (=ordino, constituo).
 dispositus, iδ. dispono.
 disposuēram, iδ. dispono.
 dissensio, ūnis, διαφωνία, ἀσυμφωνία.
 dis-tendo, tendi, tentum, 3. (ἐκτείνω). aciem διασπῶ τὴν τάξιν

(τὸν στρατόν).

di-sto, distare, 1. ἀπέχω. castris

(ἀφαιρ.) ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου.

dis-trāho, traxi, tractum, 3. ἀποστῶ, χαλαρῶ. distrāhō, χαλαρῶ
ἔμαυτόν, χαλαροῦμαι.

diu, ἐπίρρο. πολὺν χρόνον. Συγκρ.
diutius, περισσότερον χρόνον. Ὅπερθ.
diutissime πλεῖστον χρόνον. quam diutissime ὡς πλεῖστον χρόνον.

di-vīdo, vīsi, vīsum, 3. διαυρῶ.

divīsi, id. divido.

dixisse, id. dico.

dō, (πρβλ. δί·δω μ), dēdi, dātum,
dāre, 1. δίδωμι. operam ἔργῳ
παρέχω ὑπηρεσίαν, ὑπηρετῶ τινι.
do signum δίδω τὸ σημεῖον,
«σημαίνω».

domus, ūs, ([πρβλ. δό·μος], δοτ.
domūi, ἀφαιρ. domo, αἰτ. πληθ.
domos). οἶκος. domum (αἰτιατ.
ώς ἐπίρρο.) εἰς τὴν πατρίδα.

dubīto, 1. (ἀμφιβάλλω). non du-
bīto (μὲν ἀπομφ. χρόνου ἐνεστῶ-
τος) δὲν διστάζω νά...

ducenti, διακόσιοι.

dūco, duxi, ductum, 3. ἄγω, ὁ-
δηγῶ. primum pilum (= ordi-
nem) in legione X. (=decimā)
ἄγω ἐν τῷ δεκάτῳ λεγεῶνι τὸν
πρῶτον λόχον (τῆς πρώτης σπεί-
ρας [=manipulus]) τῆς πρώτης
κούροτεως, εἴμαι ἐκατόνταρχος τοῦ
πρῶτου λόχου τῶν τριαρίων. duco
ordinem (=centuriam) εἴμαι

ἐκατόνταρχος.

duo, duae, duo, δύο.

duplīco, 1. (διπλασιάζω). cursus
διπλασιάζω τὸν δρόμον, διατρέχω
διπλοῦν δρόμον.

durus (σκληρός). συγκρ. durus.—
si quid durius acciderit ἐάν τι
σκληρότερον συμβῇ, ἐάν ή μάχη
χαθῇ, ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος
(ἥττης).

dux, dūcis, ἄ. ὁ ὁδηγός, ὁ ἀρχηγός.

duxeram, id. duco.

duxi, id. duco.

E

ē (πρὸ συμφώνου) καὶ ex (πρὸ φων.
καὶ συμφ.). ἐν συνθέσει καὶ ex-
πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἐκ, ἀπό. ex
fugā (εὐθὺς) μετὰ τὴν φυγήν.

eademque (et eādem), id. īdem.

edēta, ae, κισσός.

edictum, i. οὖ. διάταγμα.

e-dūco, 3. ἐξάγω.

e-duxi, id. edūco.

effectus, id. efficio.

ef-fēro (ec-fero), extūli, elātum,
efferre, 3. (φέρω ἔξω). consi-
lium summis laudib⁹s (ἀφαιρ.)
ἐγκωμιάζω (ἐξαίρω) διὰ μεγίστων
ἐπαίνων τὸ (πολεμικὸν) σχέδιον.

ef-fīcio (ec[=ex] καὶ fācio), fēci,
fectum, 3. καθιστῶ 84,2. ἐπιτε-
λῶ, κατορθῶ 84,4. ἀποτελῶ 89,1.
προβαίνω, διανύω(κά μνω) 102,1.
(=perficio).

ēgi, id. ago.

egisse, id. ago.

ego (γεν. mei, δοτ. mihi) κλπ.) ἔγω.

ei, δοτ. τοῦ is, ea, id.

e-ίcio (πρόφερε: ejicīo), eiēci, eiectum, 3. (ἐκρίπτω). me ἔξερχομαι, ταχέως ἔξομδ.

eius, γεν. τοῦ is, ea, id.

electus (μτχ. τοῦ ἐλίγο [ἐκ τοῦ elēgo 3.]), ἐκλεκτός, ἐπίλεκτος. electi milites στρατιῶται λογάδες, τὸ ἄνθος τῶν στρατιωτῶν. elīci, παθ. ἀποφ. τοῦ elicio.

e-līcio (ἐκ τοῦ ē καὶ τοῦ μὴ ἐν χρήσει lācio), cūi, cītum, 3. ἔξαγω δελεαστικός, διὰ πανουργίας προσελκύω, παρασύρω.

elicūi, id. elicio.

enīm, σύνδ. «γάρ», διότι.

eōdem, id. idem.

eques, equītis, ἀ. ἵππεύς.

equester, tris, tre, ἵππικός.

equitātus, us, ἀ. ἵππικόν, ἵππεῖς.

equus, i, ἀ. ἵππος.

et, σύνδ. καὶ. 2) καὶ δή, καὶ μάλιστα 101, 2.

etiam, σύνδ. καί, προσέτι.

etsi, σύνδ. εἰ καί, καίτοι, καίπερ.

eumque (=et eum), id. is.

eundem, id. idem.

eventus, ūs, ἀ. ἔκβασις.

evocātus, i, ἀ. ὁ ἀνάκλητος.

ex, id. e.

ex-apīmo, 1. (τὴν ἀναπνοὴν ἔξαντλω). Παθ. cursu exanīmor διὰ τῆς πορείας (=τρέχων) ἀποκάμνω.

ex-άudīo, 4. (ἀπολύτως), (ἔξ)ακούω, εὐκρινῶς ἀκούω.

ex-ċēdo, 3. ἀποχωρῶ. loco (ἀφαρ.) ἀποχωρῶ (ἐκ) τῆς θέσεως, acie ἀποχωρῶ (τοῦ) πεδίου τῆς μάχης.

excellentissīmus, id. excello.

ex-cello, lūi,—, 3. ἔξεχω. Ἡ μτχ. excellens (ώς ἐπίθετον) ἔξοχος.

excēpi, exceptus, id. excipio.

excessi, id. excedo.

ex-cīpīo (ex-cāpīo), cēpi, ceptum, 3. aliquem διαδέχομαι τινα ἐν τῷ λόγῳ, λαμβάνω τὸν λόγον εὐθὺς μετά τινα. impetum ὑπομένω (ἐπὶ τόπου καὶ ἐν στάσει ἀμύνης προκαλυπτόμενος διὰ τῆς ἀσπίδος) τὴν ἔφοδον 92, 2. excipior (διασφύοιται). exceptus scaphīa (ἀφαρ.) = (διασωθεῖς) ἐπὶ σκάφης (ἔφολκίου) 101, 6.

excludendus, id. exclūdo

ex-clūdo (ex-cláudo), si, sum, 3. ἀποκλείω.

excursus, ūs, ἀ. σύγκρουσις, ἔφοδος, «σύρραξις». excursus visque σύγκρουσις καὶ δύναμις, ἡ σφιδρὰ σύγκρουσις, ἡ δεξύτης τῆς συγκρούσεως 92, 2.

exercītus ūs, ἀ. στρατός.

exercitātus, (μτχ. τοῦ exercīto), ἔξηστημένος.

ex-istīmo (ex-aestimo), 1. νομίζω.

expedītus, ἀπηλλαγμένος ἀποκενῶν, ἀνευ ἀποκενῶν 85, 5. 2) οὖσ. expedīti, ūrum, οἱ ἐλαφροὶ στρατιῶται, οἱ «εὔζωνοι» 84, 3.

- expelli, παθ. ἀποφ. τοῦ expello.
 ex-pello, pūli, pulsum, 3. ἐκδιώ-
 κω, ἐκβάλλω.
 ex-plēo, ēvi, ētum, 3. συμπληρῶ.
 ex-plīco, (ἐξείσσω), 1. (ἐπὶ τῆς κι-
 νήσεως τοῦ ἵππου). me turma-
 tim ἀναπτύσσομαι κατ' ἔλας.
 ex-pōno, 3. ἐκθέτω.
 ex-posco, poposci,—, 3. (ἐπιμό-
 νως) ζητῶ.
 expūli, iδ. expello.
 ex-sisto, stīti,—, 3. μεθίσταμαι
 εἰς..., ἀποβάνω, γίνομαι.
 ex-specto. 1. (ἀνυπομόνως ἀνα-
 μένω, προσδοκῶ). exspecto si
 καραδοκῶ εἰ πως, καραδοκῶ μὴ
 τυχόν. eventum ἀναμένω τὴν
 ἐκβασιν, καραδοκῶ τὸ μέλλον.
 extrā, πρόθ. μετ' αἴτιατ. (ἐκτός).
 2) παρὰ (μετ' αἴτιατικῆς).

F

- făcile, ἐπίρρ. εὐκόλως, δραδίως.
 facīlis, e, εὐκόλος, δράδιος.
 făcio, fēci, factum, 3. ποιῶ. proe-
 lium συνάπτω μάζην. — σχημα-
 tīzω 87, 4. facio = δίδω (= do
 86, 5, iδ. fio). — facio ut κατορ-
 θώνω ὕστε. Παθητ. τοῦ facio
 είναι τὸ fio.
 factum, i, οὐ. γεγονός, καταστροφή.
 factūrus, iδ. facio.
 factus, iδ. fio.
 facultas, ātis, εὐκαιρία.
 fallo, fefelli, (falsum), 3. (σφάλλω).
 opinionem διαψεύδω τὴν γνώ-

μην (ἢν οἱ ἄλλοι ἔχουσι περὶ
 ἐμοῦ), φαίνομαι κατώτερος τῶν
 προσδοκιῶν τῶν ἄλλων. non
 fallit aliquem quin + ὑποτ. = δὲν
 ἀπατᾶται τις ὅτι (δὲν μένει τινὶ^ν
 ἀμφιβολίᾳ ὅτι, ἀντιλαμβάνεται
 τις καλῶς ὅτι). opinio me fallit
 ἢ γνώμη μὲν ἀπατᾷ, ἀπατῶμαι
 εἰς τὰς προσδοκίας μου (πέφτω
 ἔξω εἰς τοὺς ὑπολογισμούς μου)
 96, 4.

falsus, (μετοχὴ ὡς ἐπίθετον), ψευ-
 δής.

familīa, ae (οἰκογένεια). Πληθ.
 (=famūli) οἱ (εἰς τὴν ὑπηρε-
 σίαν τῶν publicani [ίδε Ερμη-
 νευτ. Σημ. 103, 1]) δοῦλοι.

fēci, iδ. facio.

fecisse, iδ. facio.

fecissem, iδ. facio.

fefelli, fefellisse, iδ. fallo.

ferē, ἐπίρρ. σχεδόν.

ferō, tūli, lātum, ferre, 3. φέρω.
 sententiam φέρω (ἀποφαίνομαι)
 γνώμην. impetum ὑπομένω τὴν
 ἔφοδον. non fero ignominiam
 δὲν ὑπομένω (δὲν ἀνέχομαι) τὸ
 ὄνειδος.

fīdes, ēi, πίστις, τὸ ἀξιόπιστον.

fīducīa, ae, πεποίθησις.

fīngi, παθ. ἀπομφ. τοῦ fingo.

fingo, fīnxi, fictum, 4. πλάττω,
 ἐπινοῶ.

fīnitīmus (ἐκ τοῦ finis), ὅμορος.

fīo, factus sum, fiēri (παθητ. τοῦ
 facio), γίγνομαι, fides mihi fit

πιστευτόν μοι καθίσταται, πι-
στεύω τι. caedes fit alicuius γί-
νεται σφαγή τινος. quoniam si-
eret dimicandi potestas ἐπειδὴ
ἔδίδετο εὐκαιρία τοῦ μάχεσθαι·
ἰδ. facio.

firmus, ἰσχυρός, γενναῖος. cohortes firmissimae (ἐνν. ad dimicandum) κούροις γενναιόταται
(ἀποτελοῦσαι τὸ ἄνθος τοῦ
στρατοῦ).

flamma, ae, φλόξ, πῦρ.

flēo, ēvi, ētum, 2. κλαίω.

flumen, mīnis, οὐ. ποταμός.

fore=futurum esse· ίδ. sum.

fortis, e, ἀνδρεῖος, γενναῖος.

fortissimē, ἐπίρρο. γενναιότατα.

fortūna, ae, τύχη 96,1. συμφορά,

ἀτύχημα, δυστυχία 103,4. 104,1.

frētum, i, οὐ. πορθμός.

frumentarīus, (σιτικός)· ίδ. res
καὶ navis.

frustrā, ἐπίρρο. (ἐκ τοῦ fraus ἀπά-
τη), ἀβασίμως, ἀπατηλῶς 87,7.

μάτην 92,5.

fūga, ae, φυγή.

fuisse, ίδ. sum.

fundītōres, ōrum, ἀ. σφενδονῆται.

futūrus, ίδ. sum.

G

genus, ēris, οὐ. (γένος), τάξις.

gerendus, ίδ. gero.

gēro, gessi, gestum, 3. (φέρω—
φορῶ). bellum πόλεμον πολεμῶ
83,2. 103,2. reliquum negoti-

ium περατῶ, φέρω εἰς πέρας τὸ
λοιπὸν ἔργον, συμπληρῶ τὸ ἔρ-
γον (τῆς νίκης) 97,1.

gestus, ίδ. gero.

gladīus, ἱ, ἀ. ξίφος.

gratīa, ae, (χάρις) ἴσχυς. urbana
gratia dignitasque ἡ ἐν τῇ πό-

λει δημοτικότης καὶ τὸ ἀξιώμα.

gravissimūs (ὑπερθ. τοῦ gravis),

βαρύτατος, δριμύτατος.

H

habēo, būi, būtum, 2. ἔχω. ratio-
nem absentis κρατῶ (κατὰ τὰς
ἐκλογὰς) λογαριασμὸν τῶν ψήφων
ὑπὲρ ἀπόντος, θεωρῶ ἐγκύρους
τὰς εἰς ἀπόντα δοθείσας ψήφους,
θεωρῶ ἐγκυρὸν τὴν ἐκλογὴν ἀπόν-
τος. habeo perspectum (ἐντονώ-
τερον τοῦ perspicio) διαγνώ-
σκω. castra στρατοπεδεύω. hāc
habitā oratione τούτου τοῦ λό-
γου γενομένου, μετὰ τοὺς λόγους
τούτους.

hic, haec, hoc, οὗτος.

hodīē, ἐπίρρο. (ἐκ τοῦ hō [ἀρχαία
ἀφαιρ. ἀντὶ τοῦ hōc] καὶ die)

κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, σήμερον.

honos, ōris, ἀ. ἥ (ἐκ τοῦ ἀξιώμα-
τος) τιμή. honores ὀρχαί, ἀξιώ-
ματα 83,5. ίδ. καὶ aetas.

hortātū (ἀφαιρ. τοῦ hortātus)+γεν-
= προτροπῆ, παροτρύνσει τινός.

hortor, 1. ἀποθ. συμβουλεύω, πα-
ροτρύνω, προτρέπω, παρακινῶ.

hospes, hospitīs, ἀ. ξένος, ξενίζων

hospitium, ῥι, οὐ. ὁ ἐκ φιλοξενίας σύνδεσμος, ξενία.

hostis, is, ἀ. ὁ πολέμιος.

iācio (πρόφ. jacō), iēci, iactum, 3. βάλλω, ὁίπτω.

iacto (πρόφ. jacto), 1. (θαυμαστ. τοῦ iacio = ostendo). gratiam dignitatemque κανχῶμαι ἐπὶ τῇ δημοτικότητι καὶ τῷ ἀξιώματι (μου), προβάλλω (ἐπιδεικτικῶς) τὴν δημοτικότητα καὶ τὸ ἀξιωμά (μου).

iam (πρόφ. jam), ἐπίρρο. ἥδη.

ībī καὶ ībī, ἐπίρρο. αὐτοῦ, ἐκεῖ.

īdem, eādem, īdem ὁ αὐτός.

idoneus, κατάλληλος.

ignis, is, ἀ. πῦρ.

ignominia, ae, ἀτιμία, ὄνειδος.

ille, illa, illud, ἐκεῖνος.

illic, ἐπίρρο. ἐκεῖ, αὐτοῦ.

illius, γεν. τῆς ἀντων. ille.

immissi, ἔδ. immitto.

immissus, ἔδ. immitto.

im-mitto 3. ὁίπτω ἐναντίον (ἐξαποτέλλω) 101,2. 101,4. 2) βάλλω, ὁίπτω. immissa tela τὰ ὁιπτόμενα (ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ) ἀκόντια, οἱ ἐχθροὶ ἔξακοντισμοὶ (τῶν ἀκόντιων).

impedītus (μτχ. τοῦ impedio [= ἐμποδίζω] ἐκ τοῦ in καὶ pes πούς, πρβλ. ἐμ-ποδών), ἀβατος, δύσβατος, δύσκολος (=difficilis). imperātor, ὅρις, ἀ. στρατηγός (κυ-

ρίως : ὁ νικητής καὶ τροπαιούχος στρατηγός).

imperatorīus, στρατηγικός, (τοῦ στρατηγοῦ).

imperīum, ῥι, οὐ. ἀρχὴ (= ius imperandi) 82,3. πρόσταγμα, κέλευσμα, διαταγὴ 95,2.

im-pētro, 1. διατάσσω, παραγγέλλω.

impestrātus, ἔδ. impetro.

im-pētro (in-pātro), 1. ἐπιτυγχάνω, κατορθώνω.

impētus, ῥις, ἀ. (πρβλ. δωρικὸν ἐμ-πετ-εῖν [ἐμπίπτω] καὶ προπετ-ε-η-ς) ἐφοδος, ἐφόρμησις, ἐπίπλους.

implōro, 1. fidem (μεθ' ὑποτακτ. κατὰ παράλειψιν τοῦ ut) ἐπικαλοῦμαι τὸ ἀξιόπιστόν τυνος, ζητῶ νὰ τηρήσῃ τις τὸν λόγον του (δπως...).

im-pōno, 3 εἰσβιβάζω (φορτώνω).

imposītus, ἔδ. impono.

im-prīmis (καὶ in primis) ἐπίρρο. ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ, πρὸ πάντων.

in, πρόθ. 1) μετ' ἀφαιρ. ἐν, ὡς.

πρός, ὅσον ἀφορᾷ (εἰς) 84,3. ἐξ αἰτίας, ἐνεκα 85,2.—2) μετ' αἰτιατικῆς: εἰς, κατὰ+γεν. 86,3. 3) χρονικῶς: 94,3. 103,3. in itineribus ἔδ. iter. 4) (ἐνδοτικῶς) in labore καίπερ τοῦ μόχθου ὄντος δύμοισυ 82,4.

in-cēdo, 3. εἰσχωρῶ, ἐπιτρέχω.

incendīum, ῥι, οὐ. πυρπόλησις. res quae sunt ad incendia ὑλαι αἱ ὅποιαι εἶναι (χρησιμεύοντι) πρὸς

ἐμπρησμούς, ὥλαι εὔφλεκτοι.

in-cendo (in καὶ cando), ndi, nsum, 3. πυρπολῶ, καίω 101,2.

ἔξαπτω 92,4.

incessi, ἵδ. incedo.

incitatio, ὅnis, (παρόρμησις). incitatio animi μετακίνησις τῆς ψυχῆς, ἐνθουσιασμός.

incitatus, ἵδ. incito.

in-cito, 1. (ἐλαύνω τι), παρορμῶ, προτρέπω, «ἐπαίρω, παροξύνω τινὰ ἐπί τι» 92,4. incitati fugā τεθέντες εἰς ταχεῖαν κίνησιν διὰ τῆς φυγῆς, δομιαίως φυγόντες, ἐν κατεσπευσμένῃ φυγῇ.

incognitus, ἄγνωστος.

incredibilis, e, ἀπίστευτος.

indē, ἐπίρρο. ἐκεῖθεν.

industrīē, ἐπίρρο. κρατερῶς, γενναίως.

in-ēo, in-ī, in-̄tum, in-̄re, (εἰσέρχομαι). ineo consilium λαμβάνω ἀπόφασιν.

inermis, e (in καὶ arma), αοπλος.

inferior, ἀ. καὶ θ. inferius, οὐ.

(γεν. iōris συγκρ. τοῦ infērus ὁ κάτω) κατώτερος, ὑποδεέστερος (ἀριθμ. μητρικός).

infestus, (έχθρικός), ἐπιθετικός, ἐτοιμοπόλεμος.

infīmus καὶ īmus (ὑπερθ. τοῦ infērus) κατώτατος.

in-fringo (in καὶ frango), frēgi, fractum, 3. συντρίβω, θραύω, (ματαιώνω).

inimicitia, ae, ἔχθρα.

inimicus (in-amicus), ἔχθρος, πολέμιος.

inīquus (in-aequus ἄν-ισος), ἄνισος: ἵδ. dimico καὶ subicio.

initiō, κατ' ἀρχήν, κατ' ἀρχάς.

initium, ii οὐ. ἀρχή.

inītus, ἵδ. ineo.

iniussū (πρόφερε injussū κυρίως ἀφαιρ. τοῦ iniussus), ἀνευ διαταγῆς, «δίχα παραγγέλματος».

innatūs (μιχ. τοῦ in-nascor, innatus sum, innasci, 3. ἀποθ. ἐμφύομαι), ἐμφυτος, ἐμπεφυκώς.

inopria, ae, ἔνδεια.

inquit, δ. ἐλλειπτ., λέγει, εἶπε.

insigne, is, οὐ. διακριτικὸν σημεῖον, γνώρισμα. Πληθ. insignīa, īum, τὰ διακριτικὰ σημεῖα (σύμβολα) τῆς ἀρχῆς.

insolītus, ἀήθης, ἀσυνήθης. insolitus ad laborem ἀνάσκητος εἰς τὸν μόχθον (κόπον).

in-stītūo (in καὶ stātūo), īi, ītum, 3. σχηματίζω 93,5. ποιῶ (τι νέον), ἀρχίζω, κάμινω, institutum est εἴμισται, καθιερώθη, εἶναι πατροπαράδοτον 92,5.

institūtum, i, οὐ. ἔθος, σύστημα.

in-sto, instīti, instāre, 1. ἐπίκειμαι, ἐπιτίθεμαι.

instructus (μιχ. τοῦ instruo). scaphae instructae πλοιάρια ἔξωπλισμένα, ἐφωδιασμένα (θηλ. διὰ τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἀπαραιτήτων).

in-strūo, xi, ctum, 3. (ἐξαρτύω). instruo aciem παρατάσσω τὸν στοιτὸν 88,1. 97,3.

instruxi, ἵδ. instruo.

insūla, ae, νῆσος.

int̄eger, gra, grum (ἀκέραιος), ἀνε-

χασθένητος, δηλ. μετὰ πλήρων δυνάμεων, ἀγορησμοποίητος.

inter, πρόθ. μετ' αἰτ. μεταξύ. inter se πρὸς ἀλλήλους (μεταξύ των).

inter-cēdo, 3. παρεμπίπτω.

inter-čo, ū, itum, īre, ἀπόλλημα (χάριμα).

interficiendus, ἵδ. interficio.

interfīcio (inter καὶ fācio), fēci, fectum, 3. ἀποκτείνω, φονεύω.

interfūi, interfuisse, ἵδ. inter-

sum.

inter-čiō (πρόφερε interfic̄io), iēci, iectum, 3. παρεμβάλλω.

interči, ἵδ. intereo.

intermissus, ἵδ. intermitto.

inter-mitto, 3. (καταλείπω, ἀφήνω διάστημα χρόνου). spatio temporis intermissio διαστήματος χρόνου (=χρονικοῦ) παρεμβῆθεντος (μεσολαβήσαντος). 2) (ἀφήνω τι ἐπί τινα χρόνον). non intermitto iter δὲν διακόπτω τὴν πορείαν.

inter-sum, (ἐν μέσῳ είμα). bello (δοτ.), proeliis (δοτ.) παρευρίσκομαι, λαμβάνω μέρος εἰς τὸν πόλεμον, εἰς τὰς μάχας.

intrā, πρόθ. μετ' αἰτιατικῆς, ἐντός. invicem, ἵδ. vicis.

ipse, ipsa, ipsum, αὐτός.

īs, ea, īd (γεν. eius, δοτ. ei), οὔτος. īsdem, ἀντὶ iisdem, īd. idem. ita, ἐπίqq. οὕτως, οὕτω. itāque (=et ita καὶ οὕτω), ὅθεν. item, ἐπίqq. ὥσαύτως. itemque=et item.

itinerib⁹, δοτ. ἀφαιρ. πλ. τοῦ iter.

itinēris, γεν. ἐνικὴ τοῦ iter.

iter (ἀντὶ it[en]er), γεν. itinēris, οὖ. ὄδός, πορεία, ὄδοιπορία. semper sum in itineribus πάντοτε διατελῶ ἐν πορείαις, είμαι ἐν διαρκεῖ πορείᾳ.

iūbēo (πρόφερε jubēo), iussi, ius-

sum, 2. διατάσσω, παραγγέλλω, προσκαλῶ, παρακαλῶ, 104,1.

iudicandus, ἵδ. iudico.

iud̄co (πρόφερε jud̄co), 1. ἐκφέρω γνώμην 83, 4. 2) νομίζω, κρίνω 85,2. 99,3.

iūgum, i, οὖ. (πρόφερε jugum), ζυγός, ὁάχις, δφρὸς δρους.

iūnīor (πρόφ. jūnīor, συγκρ. τοῦ invenīs=νέος), νεώτερος, στρατεύσιμος (ἡλικίας 17—46 ἑτῶν).

iūro (πρόφερε jūro), 1. δοκίζομαι. iurandi causā τοῦ διμόσαι ἔνεκα, ἵνα διμόσωσι τὸν δρόκον (τοῦ στρατιώτου).

L

labor, ὄris, ἀ. μόχθος, πακουχίαι. laetitia, ae, ἀγαλλίασις, χαρά. lassitūdo, dīnis, κάμιατος, σωματικὴ ἐξάντλησις. latīus, ἐπίqo. συγκρ. (τὸ θετ. latē

εὐρέως), εὐρύτερον.

latus, latēris, οὐ πλευρά, πτέρουξ.

latus apertum ἡ ἀκάλυπτος (τ. ἔ. ή δεξιὰ πλευρά), ἡ ἀποφύλακτος τοῦ στρατοῦ πλευρά, ἥτις ἔχει ἀνάγκην πλαγιοφυλακῆς, εἴτε εἶναι ἡ δεξιὰ (86, 3. 93, 4), εἴτε εἶναι ἡ ἀριστερά.

lāudo, 1. (ἐπαινῶ). hoc laudans τοῦτο ἐπιδοκιμάζων, (λίαν εὐχαριστητή μένος μ' αὐτό).

laus láudis, ἐπαινος, ἐγκώμιον.

legatīo, δημισ, πρεσβεία, ἀποστολή.

legātus, i. ἡ πρεσβευτὴς 90, 2. 97, 5.

2) ὑποστράτηγος, ὕπαρχος. 101, 7.

legīo, δημισ, λεγέων (δι καὶ ἡ).

lenītas, ἄτις, ἡπιότης, παράστης.

levīus, ἐπίρρο. συγκρ. (τὸ θετ. leviter κούφωσ), ἐλαφρότερον, μετὰ μικροτέρας φρονᾶς.

liberalīter, ἐπίρρο. [κατὰ τρόπον ἀνδρὸς εὐγενοῦς] = comiter, benignus, φιλοφρόνως μετ' εὐπροσηγορίας, εὐγενῶς, φιλικῶς.

liberandus, i. d. libero.

liberīus, ἐπίρρο. συγκρ. (τὸ θετ. ἐπίρρο. libērē ἐλευθερώς. Τὸ ἐπίθ. liber, libēra, libērum, ἐλεύθερος), ἐλευθερ(ι)ώτερον, ἐμπιστευτικώτερον, μὲ πάρα πολλὴν ἐλευθερίαν, λίαν φιλικῶς, οἰκείως πως.

libēro, 1. ἀπολύω, ἀθφῶ.

libertas, ἄτις, ἐλευθερία.

licet, licūit (καὶ licētum est), 2. (ὅ. ἀπρόσ.) ἔξεστιν, εἶναι δυνατόν.

licūit, i. d. licet.

locus, i. ἡ τόπος, τοποθεσία. (Πληθ..

loca, orum, οὐ.).

locūtus, i. d. loquor.

longē, ἐπίρρο. μακράν.

longīor, ἡ. καὶ θ. -ius, οὐ. (γεν.. -ōris) συγκρ. τοῦ longus: ὁ ἵδε.

longīus, ἐπίρρο. συγκρ. (τὸ θετ. longe μακράν), μακρότερον.

longus, μακρός, πολὺ ἀπέχων, μακρινός (=longinquus).

lōquor, locūtus sum, lōqui, 3. (ἀποθ.) λέγω, διμιλῶ.

luce, ἀφαιρ. τοῦ lux.

lux, lucis, φῶς. prima luce ἀματῷ πρώτῳ φωτί, (τὰ ξημερώματα), ἀματῇ ημέρᾳ.

luxuriā, ae, τρυφή, πολυτέλεια (αὐτ.-am καὶ κατὰ τὴν ε' κλ. -em).

M

magis, ἐπίρρο. συγκρ. μᾶλλον. magis—quam māllon— ἡ. Ὑπερθ. μαχίμε μάλιστα.

magnitūdo, dīnis, (μέγεθος). magnitudo venti τὸ μέγεθος (ἡ σφραδόστης) τοῦ ἀνέμου.

magnōp̄ere (ἢ magnō op̄ere), ἐπίρρο. μεγάλως, πολύ.

magnus, μέγας (συγκρ. maior, ἡ. καὶ θ., maius, οὐ., γεν. -oris, ὑπερθ. maximus).

maior, i. d. magnus.

manipulāris, is, ἡ. (οἱ ἀπλοῦς στρατιώτης), ὁ τῆς αὐτῆς σπείρας στρατιώτης, ὁ συστρατιώτης.

manus, ūs, (προβλ. μά - ω η = χείρ-

δύνεν εὐ-μαρόντις), χείρ. usu manūque διὰ τῆς (πολεμικῆς) ἐμπειρίας καὶ τῆς ἴσχύος.
 mare, is, οὐ. θάλασσα.
 maximus, ἵδ. magnus.
 medius, μέσος, media acies, ἥ μέση παρατάξεις, τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως.
 mensis, is, ἀ. μήν.
 mentio, ὄνις, μνεία.
 merēor, r̄itus sum, 2. ἀποθ. (εἴμαι ἔχως τυνος, πρβλ. μείο-ομαι), ὁ-φελῶ, εὐεργετῶ. opt̄ime de aliquo meritus παρασχόν τινι μεγύστας (πολεμικᾶς) ὑπηρεσίας.
 meridies, ēi, ἀ. (ἐκ τοῦ mediūs dies), μεσημβρία.
 meritus, ἵδ. merēor.
 metus, ūs, ἀ. φόβος.
 meus, ἐμός, ἰδιούς μου.
 miles, ītis, ἀ. στρατιώτης.
 militaris, e, στρατιωτικός.
 mille, οὐ. ἄκλ. ἐν τῷ ἐν. ἀριθ., χίλιοι. 2) Οὖς. (μετὰ γενικῆς) ἥ χιλιάς. mille equitum χιλιάς ἵππεων, χιλιοὶ ἵππεις. Πληθ. milia (γεν. milium).
 minīmus, ἵδ. parvus.
 minor, ἀ. καὶ θ. minus, οὐ. γεν. ὅρις (συγκριτικὸν τοῦ parvus), μικρότερος.
 miser, ἔτα, ἔτυμ, τλήμων, ταλαίπωρος, ἐνδεής, δυστυχισμένος.
 miserr̄imus. ὑπερθ. τοῦ miser.
 misi, ἵδ. mitto.
 missus, ἵδ. mitto.

mittendus, γερουνδῖθον τοῦ mitto.
 mitto, mīsi, missum, 3. πέμπω, διπτω (=iacio) 93, 2. 94, 1. ἀποφέρω, ἀποβάλλω (=abicio) 95, 4. modus, i, ἀ. τρόπος. quem ad modum (ἢ quemadmodum) τίνα τρόπον, τίνι τρόπῳ, πῶς.
 mōnēo, nūi, nītum, 2. (μετ' αἰτ. καὶ ἀπομφ.) ὑπενθυμίζω, ὑπομνήσκω.
 mons, montis, ἀ. ὅρος.
 monūi, ἵδ. monēo.
 mort̄ior, mortūus sum, morti, 3. ἀποθ. ἀποθνήσκω.
 moror, 1. ἀποθ. (διατρίβω), ἐπιβραδύνω, ἀναβάλλω, κωλύω.
 mors, mortis, θάνατος.
 mortūus (μτχ. τοῦ mort̄ior), τεθνήκως, νεκρός.
 mos, moris, ἀ. ἔθος.
 motus, ἵδ. mouēo.
 mōnēo, ñvi, δtum, 2. κινῶ. casta μετακινῶ τὸ στρατόπεδον, μεταστρατοπεδεύω, «ἀνίστημ τὸ στρατόπεδον». moveo me loco ἢ moveor loco (ἀφαιρ. [=ex loco]) μετακινοῦμαι. motus loco (ἀφαιρ.) ἐκτοπισθείς.
 multitūdo, īnis, πληθύς, πλῆθος.
 multo, 1. aliquem pecuniaī ζημιῶ τινα ἀργυρίω (χρηματικῶς), ἐπιβάλλω τινὶ χρηματικὸν πρόστιμον.
 multo, ἐπίρρο. πολλῷ, πολὺ 95, 3. πολὺ 101, 7.
 multum, ἐπίρρο. πολύ. Συγκρ. plus πλέον. Ὑπερθ. plur̄imūm πλεῖ-

στον.

multus, πολύς, πολυάριθμος. Συγκρ.

τοῦ multi (πολλοί) εἶναι plures
ἀ. καὶ θ., plura, οὐ. πλείονες (γεν.
πλ. plurūm), καὶ ὑπερθ. plurūmi
πλεῖστοι. 2) οὐσ. 87,3. 96,1. 99,3.
munīo, ἵνι, ītum, 4. (δχρωῶ), προ-
φυλάττω, προασπίζω 88,6.

munitio, δη̄is, πρόχωμα.

mūto, 1. μεταβάλλω, ἀλλάσσω.

N

nactus, ἴδ. nanciscor.

nam, σύνδ. διότι.

namque, σύνδ. (πάντοτε πρὸ φων.),

διότι. namque etiam «καὶ γὰρ
καί», καὶ λοιπόν, καὶ πράγματι,
86,1. 99,3. παραδείγματος χάριν,
ἐπὶ παραδείγματι 84,5.

nanciscor, nactus sum, nancisci,
3. ἀποθ.(λαγχάνω), εὑρίσκω 96,3.
occasionem τυγχάνω εὑκαιρίας.
secundum ventum τυγχάνω ἀ-
νέμου οὐρίου.

nascor, natus sum, nasci, 3. ἀποθ.
γεννῶμαι.

naturaliter, ἐπίφρ. φύσει, ἐμφύτως.
navicula, ae, (ὑποκοριστ. τοῦ να-
vis), «ἡ ἄλιας [ἐνν. κύμβη]», ἀ-
κάτιον, λεμβίσκος.

navigo, 1. πλέω. ad navigandum,
πρὸς θαλασσοπλοῖαν, πρὸς πλοῦν.

navis, is, ναῦς. navis frumenta-
ria ναῦς σιταγωγός. navis one-
raria ἡ φορτ(ηγ)ίς ναῦς, «ὅλκάς»,
«πλοῖον στρογγύλον».

1. nē, σύνδ. τελ. ἵνα μή. ne qui
(=quis) ἵνα μή τις 98,2.

2. -nē, μόρ. ἐγκλιτ. εἰ, ἀν.

nec, καὶ ὅχι· ἴδ. neque.

necessarīus, ἀναγκαῖος. res neces-
sariae τὰ ἐπιτήδεια. Οὖσ. ne-
cessarī, ὅρη, ἀ. «οἱ ἀναγκαῖ-
οι», οἱ φίλοι, οἱ συγγενεῖς, 82,5.
necessē, ἄκλ. necesse fuit ὑπῆρξεν
ἀναπόφευκτον.

neco, 1. φονεύω, θανατῶ.

negotiātor, ὅρις, ἀ. μεγαλέμπορος,
τραπεζίτης (κυρ. ἐν ταῖς ὁμι.
ἐπαρχίαις).

negotīor, 1. ἀποθ. ἐμπορεύομαι,
ἔχω ἐμπορικὰς ὑποθέσεις.

negotīum, ἕι, οὐ. (nec καὶ otium
ὅχι ἀργία, ἀπασχόλησις), ἔργον
97,1. ὑπόθεσις, ζήτημα 82,3.

nēmo (γεν. nullīus [ἀντὶ nemī-
nis] δοτ. nemīni, αἵτ. nemīnem,
ἀφαιρ. nullo), οὐδεῖς (μόνον καθ'
ἐνικ. ἀριθ.). Τὸ οὐδ. εἶναι nihil,
δ ἴδε.

neque ἡ nec, σύνδ. οὔτε, μήτε, καὶ
δέν, χωρὶς νά. neque utquam
οὐδέποτε, μηδέποτε.

neu ἡ neve, σύνδ. μηδέ, μηδὲ νά,
καὶ νὰ μή, χωρὶς νά.

neve, ἴδ. neu.

nihil (γεν. nullīus rei, δοτ. nullī
rei, ἀφαιρ. nullā re), οὐδέν· ἴδ.
nemo.

nimīus, ὑπερβολικός, παρὰ πολὺ^ν
μεγάλος.

nīsī, σύνδ. εἰμή, νὰ μὴ (=si non).

noctū, ἐπίρρο. νύκτωρ, διὰ νυκτός,
 nocturnus, νυκτερινός.
 nolī, β' ἐν. πραστακτ. τοῦ δ. nolo.
 nōlo, nolūi, nolle, δὲν θέλω. noli
 existimare (=ne existimavēris)
 μὴ νόμιζε, μὴ νομίσης.
 nomen, nomīnis, οὐ. ὄνομα.
 non, οὐ, οὐκ, ὅχι, δέν.
 nonnulli ἵδ. nullus.
 nōnus, ἔνατος.
 noster, nostra, nostrum, ἡμέτερος
 (ἱδικός μας). Πληθ. οὐσ. nostri,
 δrum, ἀ. οἱ ἡμέτεροι.
 notitia, ae, γνωριμία.
 novem, ἑννέα
 novus, νέος.
 nox, noctis, νύξ. nocte κατὰ τὴν
 νύκτα.
 nullus, οὐδεὶς (γεν. nullīus). non
 nulli καὶ nonnulli τινές, μερικοί.
 numērus, i, ἀ. ἀριθμός. servorum
 numero (ἀφαιρ.) ἐν δούλων τάξει.
 quo in numero ἐν φ' ἀριθμῷ.
 nunc, ἐπίρρο. νῦν, τώρα.
 nuntiūs, ii, ἀ. ἀγγελος. 102,6
 102,7. ἀγγελία, εἰδησις 101,3.
 101,4.

Ο

ob, πρόθ. μετ' αἰτ. ἔνεκα, διὰ+αἰτ.
 obiecēram, ἵδ. obicio.
 obiectus (μτχ. τοῦ obicio), ἔναντι
 κείμενος, προκείμενος.
 ob-ic̄io (πρόφερε objicio), iēci,
 iectum, 3. (προβάλλω). ἀντιτάσσω
 88,6. μέμφομαι τινί τι, κατακρί-

νω τινὰ διά τι, ψέγω 96,2.
 occasiō, ὅnis, εὐκαιρία.
 oc-culto, 1. ἀποκρύπτω.
 oc-cȳpo, 1. καταλαμβάνω, γίνομαι
 κύριος 104,1. ἀπασχολῶ, περι-
 σπῶ (πάντοτε ἐν τῇ παθητ. μτχ.).
 97, 1.
 oc-curro, occurri, καὶ occucurri,
 occursum, 3. (ἄνευ ἐχθρικῆς δια-
 θέσεως) alicui ὑπαντῶ τινι, ἔρχο-
 μαι εἰς συνάντησιν τινος 98,3.
 (μετ' ἐχθρικῆς διαθέσεως) σπεύδω
 πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ
 92,3. 97,3.
 octāvus, ὅγδοος.
 octoginta, ὅγδοήκοντα.
 officiūm, ii, οὐ. καθήκον, ἐντολὴ
 103,4. Πληθ. ὑπουργία, ἐνδεί-
 ξεις εὐνοίας (εὐμενείας), ἐκδου-
 λεύσεις, εὐεργεσία 90,1.
 omnis, e, πᾶν. 2) οὐσ. 82,2. 82,5.
 83,5. 86,1. 87,7. 92,3. 96,2. 98,2.
 onerariūs (ἐκ τοῦ onus, ἔρις, οὐ-
 φορτίον), φορτηγικός, φορτηγός.
 opéra, ae, (ἔργασία), ἐνεργὸν μέ-
 δος, βοήθεια 83,3. ὑπηρεσία 91,2.
 opere, ἀφαιρ. τοῦ opus.
 op̄ibus, ἵδ. ops.
 opinio, ὅnis, γνώμη, προσδοκία
 96,4. καλὴ ἰδέα, γνώμη, φήμη,
 δόξα 82,2.
 oporteretne (δύο λέξεις: oportē-
 ret [ἵδ.oportet]καὶ τὸ ἐγκλιτ. -η᷑).
 oportet, tūit, 2. (δ. ἀπόσωπον),
 πρέπει, εἶναι ἀνάγκη, ἐπιτρέπεται.
 oportunissimē, ἐπίρρο. (ὑπερθ. τοῦ

oportūnē), ἐν χρόνῳ λίαν εὐθέτῳ.
opp̄dum, i., οὖ. πόλις.

op·pōno, 3. ἀντιπαρατάσσω.

oppoſi, iδ. oppono.

op·puγno, (ob-pugno), 1. castra
«κατὰ κράτος αἰρῶ», κυριεύω
βίᾳ τὸ στρατόπεδον 95,1.

[ops], opis, iδίᾳ πληθ. opes αἱ
(στρατ.) δυνάμεις, ὁ στρατός.

opt̄mē, ἐπίρρ. iδ. bene.

opus, opēris, οὖ. (ἔργον), ὅχυρώ
σεως ἔργον 97,2. 97,4.

ordo, ordīnis, ἀ. τάξις. ordo sena-
torius ἡ συγκλητικὴ τάξις 83,3.
97,5. τάξις (στρατιωτῶν) 92,2.
93,2. 101,2. λόχος (=centuria)
104,3.

or̄t̄or, ortus sum, or̄t̄ri, 4. ἀποθ.
(ἀνατέλλω, φύομαι). initium vic-
toriae or̄t̄ur ἀρχὴ τῆς νίκης γί-
νεται (προέρχεται).

orirēt̄ur, πρ. ὑποτ. iδ. orior.

os, oris, οὖ. (στόμα), πρόσωπον.
ostendo (obs[=ob] καὶ tendo), os-
tendi, ostentātum, 3. δεικνύω.

ostento, 1. (θαυμιστ. τοῦ ostendo)
ἐπιδεικνύω (προβάλλω).

P

paene, ἐπίρρ. σχεδόν.

palam, ἐπίρρ. φανερῶς, ἐκ τοῦ φα-
νεοῦ, ἐν τῷ φανερῷ (ἀντίθ. clam).

palma, ae, παλάμη, χείρ. iδ. pando.

pando, pandi, passum καὶ pan-
sum, 3. (πετάννυμι). passis pal-

mis μετὰ χειρῶν διατεταμένων
(πρὸς ἵκεσίαν ἢ παράδοσιν).

pār, pāris, ἴσος, ὅμοιος· par atque
antea ὁ αὐτὸς καὶ πρότερον, ὁ
αὐτὸς ἢ πρότερον, ὁ αὐτὸς ὃς
πρότερον.

parātus, (ἔτοιμος). anīmo (ἀφαιρ.)
paratus πρόθυμος.

parēo, r̄ui,—, 2. (μετὰ δοτ.) ὑπα-
κούω, πείθομαι.

pār̄io, pep̄t̄ri, partum, 3. (γεννῶ).
victoriām κτῶμα (ἀποκτῶ, κερ-
δίζω) τὴν νίκην.

parūi, iδ. pareo.

pars, partis, μέρος. multis parti-
bus (=multo πολλῷ), κατὰ πολὺ.

partic̄eps (ἐκ τοῦ pars καὶ capio),
γεν. partic̄ipis, μέτοχος, κοι-
νωνός.

partic̄ipes, πληθ. τοῦ particeps.

partim — partim, ἐπίρρ. ἐν μέρει
μὲν—ἐν μέρει δέ, τὸ μὲν—τὸ δέ.

partiōr, partit̄us sum, t̄ri, 4.
ἀποθ. διανέμομαι, διανέμω.

partus, iδ. pario.

parvūlus (ὑποκοριστικὸν τοῦ par-
vus), λίαν μικρός.

parvus, «παῦρος», μικρός, διλύγος.
Συγκρ. minor ἀ. καὶ θ., minus

οὖ., καὶ ὑπερθ. minīmus, ἀ iδέ.

passus, ūs, ἀ. βῆμα (ἐν βῆμα = 5
πόδας, δηλ. 1 μ. 48). Ἐπομένως
milia passuum = 1 ωμαϊκὸν μί-
λιον (τ. ἔ. περὶ τὸ 1 ½, χιλ.). mi-
lia passuum VI = 6 χιλιάδ.
(ὅωμ.) βημάτων (περίπου 9 χι-

- λιόμετρα).
 passus, ἵδ. pando (98,2) καὶ patior.
 pater, patris, ἀ. πατήρ.
 patereretur, ἵδ. patior.
 patior, passus sum, pati, 3. ἀποθ.
 ὑπομένω, ἀνέχομαι, patiens, ntis
 (ῶς ἐπίθ.) καρτερικός.
 patientissimus, ἵδ. patiens.
 paucus (πορβλ. παῦρος), μικρός, δύλι-
 γοστός, (κυρίως ἐν τῷ πληθ.),
 δύλιγοι, 2) οὐσ. οἱ δύλιγοι 97,5.
 δύλιγα τινά, δύλιγατ λέξεις 98,2.
 paulatim, ἐπίρρο. (χρον.) κατὰ μι-
 κρόν.
 paulō, ἐπιρρηματ. ἀφαιρ. πρὸ συγ-
 κριτικῶν, μικρῷ, δύλιγον.
 pax, pacis, εἰρήνη.
 pecunia, ae, χρῆμα, χρήματα.
 pello, pēpuli, pulsum, 3. (ἀθῶ).
 exercitum ἀπωθῶ (τρέπω εἰς
 φυγὴν) τὸν στρατὸν (=fugo,
 vincere).
 per, πρόθ. μετ' αἰτ. διὰ+γεν. Δη-
 λοῖ τὸ δργανον: τῇ βοηθείᾳ, διὰ
 +γεν. (δργανον ἐπὶ προσώπων)
 90,1. 100,2. 101,3. 103,2.—διὰ
 +γεν. (τὸ μέσον ἢ τὸ δργανον ἐπὶ^{τὸν}
 πραγμάτων 82,5.—ἔνεκα, διὰ +
 αἰτ. (= propter) 87,4. —χρονι-
 κῶς: κατὰ + αἰτ. 84,5.
 per-cirpio (per-cāprio), cepi, cerp-
 tum, 3. (καταλαμβάνω). percipi-
 o usum ἀποκτῶ (παρασκευάζω
 ἔμαυτῷ), ἐμπειρίαν, γίνομαι ἐμ-
 πειρος.
- per-dūco. 3. (προσάγω), παρατείνω,
 ἐπιμηκύνω.
 perductus, ἵδ. perduco.
 perexigūs, λίαν δύλιγος, λίαν μι-
 κρός.
 perfectus, ἵδ. perficio.
 perfēto, 3. διαδίω, ἀγγέλλω. fama
 perfertur φήμη διαδίδεται (φθά-
 νει), λόγος θρυλεῖται.
 perficīo (per-faciō), fēci, fectum,
 3. συντελῶ.
 per-fūgio, 3. καταφεύγω.
 pericūlum, i, οὐ. κίνδυνος, (ποινή)
 83,4. periculo (ἀφαιρ. = cum
 periculo) capitis eorum ή κε-
 φαλή αὐτῶν κινδυνεύει (παῖς ουν-
 μὲ τὴν ζωὴν των).
 perītus, ἐμπειρος, πολύπειρος.
 pernicītas, ἄτις, εύκινησία.
 perpetīus, ἀδιάλειπτος, συνεχῆς.
 perpetuum tempus πᾶς δι κρό-
 νος.
 per-sēquor, 3. ἀποθ. καταδιώκω.
 inimicitias καταδιώκω τὰς ἔ-
 γχηρας (ἐκδικοῦμαι τους ἔχθρους
 μου).
 perspectus (μτχ. τοῦ perspicīo,,
 spexi, spectum, 3. διορῶ) ἵδ.
 habeo.
 per-suādēo, suāsi, suāsum, 2. (μετὰ
 δοτ.) πείθω τινά, προτρέπω.
 persuāsi, ἵδ. persuadeo.
 per-terrēo, 2. καταφρονῶ, κατα-
 πτοῶ. perterrītus anīmo (ἀ-
 φαιρ.) ἀποτεθαρρημένος, ἀπολέ-
 σας τὸ ἡθικόν, ἀνευ ἡθικοῦ (εν-

ἡθικῇ καταπτώσει).

per-tīnēo (per-tēnēo), tīnēi,—, 2.
διήκω, ἔκτείνομαι, γειτνιάζω.

per-turbo, 1. καταθορυβῶ.

per-vēnīo, 4. ἀφικνοῦμαι, φθάνω.

pestilentīa, ae, (δ νοσηρὸς ἀήρ).

pestilentia autumni τὸ νοσηρὸν (τὸ βαρὸν) κλῖμα (αἱ ἐπιδημίαι) τοῦ φθινοπώρου.

petissem (=petivissem), id. peto.
petīvi id. peto.

pēto (ποβλ. πέτ·ομαι), petīvi καὶ

petīi, petītum, 3. ζητῶ, ἀπαιτῶ
82,4. pacem ἐπιζητῶ (εὐχοιμαι)
τὴν εἰρήνην. salutem ἐπιζητῶ
τὴν σωτηρίαν, προσπαθῶ νὰ καταφύγω εἰς... (=configrio) 93,6.

pice, ἀφαιρ. τοῦ pix.

pīlum, i, oñ. ὑσσός, ἀκόντιον (τῶν
‘Ρωμαίων δπλιτῶν). infestis pī-
lis (ἀφαιρ.) δι’ ἀκοντίων ἔχθρι-
κῶν, μὲ τὰ ἀκόντια προβεβλη-
μένα.

pīlus, i, ἀ. (=ordō), λόχος τῶν
τριαρίων (τ. ἔ. τῶν πρεσβυτάτων
καὶ τὰ μάλιστα ἐμπειροπολέμιων
τοῦ λεγεῶνος). id. duco.

pix, pīcis, πίσσα.

plācet, cūit,—, 2. ḥ. ἀπροσ. δοκεῖ
τινι, νομίζει (εὐρίσκει) τις (ῷς)
καλόν.

planīties, ēi, πεδιάς, πεδίον.

plerīque, pleraeque, plerāque (γεν.
plurimōrum, -ārum, -ōrum),
οἱ πολλοί, ἡ πλειονότης.

plerumque, ἐπίρρο. ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

plūres, ἄ, (γεν. plurīum), πλείονες.
pol-līcētor, cītus sum, 2. ἀποθ. ὑπι-
σχνοῦμαι (ὑ πόσχομαι).

pondus, ēris, οὐ. βάρος, ἀφθονία,
πλῆθος.

pōno, posūi, posītum, 3. τοπο-
θετῶ, τάσσω.

porta, ae, πύλη (στρατοπέδου).

portus, ūs, ἀ. λιμήν.

possem, ποτ. ὑποτ. τοῦ possum.
possim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ pos-
sum.

possum, potūi, posse, δύναμαι. po-
test, καθίσταται δυνατὸν 100, 4.

post, ἐπίρρο. εἴτα, ἐπειτα· id. dies.
post-ēā, ἐπίρρο. (post+ἀφαιρ. ἐπίρρο.
ēā), ὕστερον, εἰς τὸ μέλλον.

postērus (ὕστερος). 2) Οὐσ. in
postērum (κατὰ παράλ. τοῦ diem)

εἰς τὴν ὕστεραίαν, τὴν ἐπομένην.

postrēmō, ἐπίρρο. τέλος, ἐνὶ λόγῳ.
postulo, 1. aliquem alicuius rei

κατηγορῶ τινά τινος (διά τι)· (κυ-
ρίως postulo aliquem in quaes-
tionem ζητῶ τινα εἰς ἀνάκρισιν
[ἐνώπιον τῶν δικαστῶν]).

potestas, ἄτις. εὐπλασία, δυνατότης.

potior, potītus sum, potīri, 4.
ἀποθ. (aliquā re) γίνομαι κύριός
τινος (πράγματος).

potītus, id. potior.

potūi, id. possum.

praeceptus, id. praecipio.

prae-cīp̄io (prae-cāp̄io), cēpi, cēp-
tum, 3. (προλαμβάνω). animo
(ἀφαιρ.) victoriam διὰ τοῦ νοῦ

(ἐν τῇ φαντασίᾳ) προλαμβάνω
(προεξοφλῶ) τὴν νίκην, ἥδη ἐκ
τῶν προτέρων θεωρῶ ἐμαυτὸν
νικητὴν 87,7. προδιαγράφω, δια-
τάσσω ἐκ τῶν προτέρων 93,1.
praeda, ae, λεία, λάφυρα.

1. praedīco, 1. μνημονεύω, ἀνα-
φέω 90,1. διμολογῶ, ἐκδηλῶ
4,1.

2. praedīco, 3. δίδω ἐκ τῶν προ-
τέρων ἐντολήν, προδιατάσσω, πα-
ραγγέλλω 92,1.

praedixēram, ἵδ. 2. praedico.

praedo, ὅnis, ἡ. πειρατής, λῃστής
τῆς θαλάσσης.

praēram, praeesse, ἵδ. prae sum.

praefectus, i, ἡ. (ἐπιμελητής).prae-
fectus regius ὁ ἀρχηγὸς τῶν
στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὁ «στρα-
τίαρχος».

praem̄um, ἱ, οὐ. ἀμοιβή. prae-
mia pecuniae ἀμοιβαὶ χρημά-
των (ἀμοιβαὶ χρηματικαὶ).

praep̄tro, 1. παρασκευᾶσθαι (=com-
p̄tro) 84,1. praeparātus, προπα-
ρεσκευασμένος 101,4.

prae-p̄po, 3. προΐστημι, τάσσω
ὡς διοικητήν, κάμνω ἀρχηγόν.

praeposuēram, ἵδ. praepono.

praesentia, ae, (παρουσία). 2) ὁ
παρὼν χρόνος. in praesentiā ἐν
τῷ παρόντι, τό γε νῦν.

praesidīum, ἱ, οὐ. φρουρά, φύλα-
κες, βοήθεια 88,5. 89,1. 89,2.
93,7. 94,5. 99,4. 101,3. 101,5.
διχυρὸς τόπος κατεχόμενος ὑπὸ

φρουρᾶς 83,3.

praestitissem, ἵδ. praesto.

praēsto, stīti, stītum ἢ stātum,
stāre, 1. (μτχ. μέλλ. praestatū-
rus), (ἴσταμαι ἐμπρός). operam
παρέχω βοήθειαν, λαμβάνω ἐνερ-
γὸν μέρος. officium ἐπιτελῶ τὸ
καθῆκον 85, 2. 103, 4.

prae-sum, fūi, esse (μετὰ δοτ.) δι-
οικῶ, εἶμαι διοικητής.

praeter-ěā, ἐπίρρο. (praeter + ἀ-
φαιρ. ἐπιρρ. ἔā), ἐκτὸς τούτου,
ἐκτὸς τούτων.

praetor, ὅris, ἡ. (ἐκ τοῦ ὁ. prae-έο
προπορεύομαι), στρατηγός, πραι-
τώρ.

praetorūm, ἱ, οὐ. ἡ σκηνὴ τοῦ
στρατηγοῦ, τὸ στρατήγιον 82,1.
ἡ κυριωτέρα θέσις τοῦ στρατοπέ-
δου, ἐνθα ἡτο ἡ σκηνὴ τοῦ στρα-
τηγοῦ, στρατήγιον (στρατηγεῖον),
«περίστασις στρατηγίου» 94,6.

praetorūs, στρατηγικός, τῶν ἀρ-
χόντων 82,5. porta praetoria ἡ
(πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐστραμμένη)
πύλη τοῦ στρατοπέδου, πύλη
στρατηγίς. 2) Οὖσ. (ἐν. vir) ὁ
διατελέσας στρατηγός, ὁ πρώην
στρατηγὸς 82,3.

prēmo, pressi, pressum, 3. πιέζω.
prīmō, ἐπίρρο. κατ' ἀρχάς.

prīmum, ἐπίρρο. ἀρχήν, ἐν πρώτοις.
prīmus, πρῶτος.

priōr, ἡ. καὶ θ. prius, οὐ. (γεν.
ὅris), πρότερος.

pristīnus, ὁ πρίν, ὁ πρότερος.

pristica opinio ἡ προτέρα ἴδεα.
prius, ἐπίρρ. πρότερον (ἰδ. prior).

prius quam καὶ priusquam
(ἀντί μη) πρὸν ἥ.

privatus (ἴδιωτικός). Οὐσ. δ ἴδιώ-
της (κυρίως δ ἀνευ δημοσίου ἀ-
ξιώματος).

privō, 1. (ἀπο)στερῶ.

pro, πρόθ. μετ² ἀφαιρ. (πρό). ἐν
δνόμιατι, χάριν+γεν., ἀποβλέπων
εἰς...

pro-curro, eucurri, cursum, 3.
(τρέχω ἐμπρός), ἐφοριῶ (δρο-
μαίως).

prodeātis, β' πληθυντ. ὑποτ. ἐνεστ.
τοῦ δ. prod-eo, δ ἴδε.

prod-ēo (pro, prod- καὶ ἔο), ῥι,
ἵτυμ, ἵτε (προβαίνω). animo
firmiore μετὰ ψυχῆς θαρραλεω-
τέρας (θαρραλεώτερον) προχωρῶ,
βαδίζω.

proditō, σηνις, προδοσία.

prodītus, ἴδ. prodo.

pro-do, dīdi, dītum, 3. προδίδω.

pro-dūco, 3. (παράγω), ἀνάγω (=pro-
veho, promoveo) 100, 1. προάγω.

ἐξάγομαί τινα, παρασύρω 104, 3.

productus, ἴδ. produco.

proelīor, 1. ἀποθ. συνάπτω μάχην,
μάχωμα, συμπλέκομαι, πολεμῶ.

proelīum, ῥι, οὐ. συμπλοκή, μάχη.
proelium equestre μάχη ἵππι-
κή, ἵππομαχία.

profectō, σηνις (ἐκ τοῦ profici-
scor), ἀνακάρησις.

profectus, ἴδ. proficiscor.

proficiscenti, ἴδ. proficiscor.

proficiscor, fectus sum, ficiisci,

3. ἀποθ. πορεύομαι. 2) πλέω 101, 4.
profūdi, ἴδ. profundo.

profundo, fūdi, fūsum, 3. (ἐκ-
χώ). profundο me (δι)εγχέομαι,
ἐξαπλοῦμαι, ἐξοριῶ.

pro-gredīor (pro-grādior), gres-
sus sum, grēdī, 3. ἀποθ. προ-
βαίνω, προχωρῶ, βαδίζω πρὸς τὰ
πρόσω.

progressus, ἴδ. progredior.

pro-hībēo (pro καὶ hābeo), būi,
bītum, 2. εῖσιγω. aliquem aquā
(ἀφαιρ.). κωλύω τινὰ ἀπὸ τοῦ ӯ-
δατος, κωλύω τινὰ ἀπὸ τῆς ӯ-
δρεύσεως.

projectus, ἴδ. proicio.

projēcio (πρόφ. projēcio, ἐκ τοῦ pro
καὶ iācio), iēci, iectum, 3. ἀπο-
qíptω, ἀποβάλλω, 98, 1. proicior
(=proicio me) ad terram ὁπτώ
ἐμαυτὸν εἰς τὴν γῆν, ὁπτομαι
πρὸ τῶν ποδῶν τινος 98, 2.

proto-nuntiō, 1. προαναγγέλλω, προ-
δηλῶ 94, 3. διαβεβαῖω, λέγω
87, 2.

propinquus (ἐκ τοῦ prope, pro-
pinquus, προβλ. long-inquus),
πλησιόχωρος 88, 5. Οὐσ. πληθ.
propinquī, στρυμ ἀ. οἱ συγγενεῖς
(κυρίως ἐξ αἵματος) 103, 2.

propītor, ἀ. καὶ Φ., ῥις, οὐ. (γεν.
iōris), συγκρ. ἐγγύτερος, πλησι-
έστερος. *Υπερθ. proxīmus.

propīus, ἐπίρρ. συγκρ. (θετ. pro-

ρε, ὑπερθ. proxīme), μετ' αἰτ., ἐγγύτερον, πλησιέστερον.
 pro-pōno, i. 3. δημοσιεύω.
 proposítum, i, οὐ. σκοπός, πρόθεσ-
 σις, σχέδιον.
 proposítum, ἵδ. propono.
 proposuisse, ἵδ. propono.
 propter, πρόθ. μετ' αἰτ. διὰ + αἰτ.,
 ἔνεκα.
 proptereā, ἐπίqq. (propter + ἀφαιρ.).
 ἐπίqq. εἳ), τούτου ἔνεκα, διὰ
 ταῦτα, propterea quod διὰ ταῦτα
 ὅτι, διότι.
 prosecūtus, ἵδ. prosequor.
 pro-sēquor, 3. ἀπόθ. ἐπομαι, ἐπα-
 κολουθῶ, συνοδεύω.
 protectus, ἵδ. protego.
 protēgo, xi, ctum, 3. σκεπάζω,
 καλύπτω.
 protēnus, ἐπίqq. (pro καὶ tēnus),
 (παρ)ευθύς, ἀπ' εὐθείας.
 provincīa, ae, (ἡ πρόσω νικηφό-
 ρος πορεία τοῦ στρατοῦ), ἐπαρ-
 χία.
 proxīmus, ἵδ. propior.
 publīcus, δημόσιος ἵδ. res.
 puer, puēri, ἀ. παις.
 pugna, ae, (ἡ ἐκ παρατάξεως μά-
 γη), μάχη.
 pulsus, ἵδ. pello.

Q

quadraginta, τεσσαράκοντα.
 quam, ἐπίqq. (μετ' ἐπιθ. = ὡς,
 πάντα, πόσον πολύ). 1) πρὸ ὑπερ-
 θετ. ὅσον τὸ δυνατόν, ὡς 102,3.

2) (μετὰ συγκριτικὸν) ἡ 92,3.95,4-
 ἵδ. καὶ prius.
 quando, ἐπίqq. χρον. ποτέ, (καὶ μ-
 ι ἢ ἡ φορά).
 quantus, πόσος, δύοσος,
 quantuscumque, δύοσδήποτε (πο-
 λὺς).
 quartus, τέταρτος.
 quascumque, ἵδ. quicumque.
 -que, ἐγκλιτ.=τέ, καί.
 querens, ἵδ. queror.
 quēror, questus sum, quēri, 3.
 ἀπόθ. παραπονῶμαι, μετὰ πα-
 ραπόνου λέγω.
 qui, quae, quod, ἀντ. ὅς, ὅστις, δύ-
 δποιος.
 qui (καὶ quis), quae (καὶ qua),
 quid καὶ quod ἀντ. (ἐπιθετικῶς),
 τίς, τί.
 quibusdam, ἀφ. πληθ. τοῦ quidam.
 quicunque, quaecumque, quod-
 cumque, ἀντ. οἵοσδήποτε.
 quidam, quaedam, quoddam ἀντ.
 (ἐπιθετικῶς), γνωστός τις, τίς.
 Πληθ. ὀδισμένος ἀριθμός, τινές.
 quidem, σύνδ. γε, βεβαίως.
 quidnam, ἵδ. quisnam.
 quiētus (μιχ. τοῦ quiesco ἡσυ-
 χάζω), ἡσυχος, ἀκίνητος.
 quin, σύνδ. (ἐκ τῆς ἀρχ. ἀφαιρ. qui-
 καὶ πεῖ μετὰ μίαν ἀρνητικὴν κυ-
 ρίαν πρότασιν) + ὑποτακτ., ὅτι
 ἵδ. fallo.
 quindēcim, δέκα πέντε.
 quinque, πέντε.
 quinquerēmis, is, (κατὰ παράλει-

ψιν τοῦ οὐσ. navis, ἐκ τοῦ quinque καὶ remus=κώπη πληθ. alit. quinqueremis καὶ quinqueremes), ἥ πεντήρης (ναῦς). quis, quid? ἀντ. τίς; ποῖος; quis (καὶ qui), quid, ἀντ. τίς, τί. quisnam, quidnam, ἀντ. τίς ποτε; τίς λοιπόν; τίς; quisquam, quaequam, quidquam καὶ quicquam (ἐν ἀρνητ. καὶ ὑποθετικῇ προτάσει), ἀντ. τίς. quisquis, quaequa, quidquid καὶ quicquid, ἀντ. (πᾶς) δύτις, δύτισδήποτε.

quo, σύνδ. μεθ' ὑποτακτ. (= ut eō), ίνα 86,2. 98, 2.

quod, σύνδ. δτι, διότι.

quoniam, σύνδ. (quom=cum καὶ iam), ἐπειδὴ (λοιπόν), ἐπειδὴ (βεβαίως).

quoque (πιθανῶς ἐκ τοῦ quod καὶ que=μετὰ τούτου ἐπίσης), καί, ετι, ἐπίσης.

R

radix, ἰcis, (ρίζα, πρβλ. καὶ ράδ-ιξ). μεταφορικῶς ἐν τῷ πληθ. ἀρθρῷ = ὑπώρειαι, πρόποδες (δρουσις).

ratio, δnis, ὑπολογισμός, μέριμνα, φροντὶς 82,5. μέσον 83,5. τρόπος 85,2. 101,4. σύνεσις, φρόνησις, περίσκεψις 92,4. αἰτία, αἰτιολογία, δικαιολόγησις 86,2.

recens, ntis, νεόδρεπτος, νεωστὶ κοπεῖς 96,1. 2) οὖσ. ὁ μὴ λαβὼν

εἰσέτι μέρος εἰς τὴν μάχην, ὁ μὴ κεκμηκώς.

recepisse, ἀπομφ. πρκμ. τοῦ recipio.

recepissem, receptus, ἰδ. recipio.

re-cipio (re-cāpio), cēpi, ceptum, 3. (ἀναλαμβάνω) 82,5. recipio me ὑποχωρῶ, ἀποχωρῶ 97,2. ἀποσύρομαι 102,1. καταφεύγω 102,6. recipior γίνομαι δεκτός 102,7. γίνομαι δεκτός, παρέχεται μοι ἄσυλον 103,3. συνενῶ 82,1.

recupēto, 1. ἀνακτῶμαι, ἀνακτῶ, κερδίζω ἐκ νέου.

recusat̄o, δnis, ἀρνησις, διαμαρτυρία.

recūso (re καὶ causa), 1. recūso nē ἀποκρούω, (δὲν θέλω νά...).

red-ēo, ii, ītum, īte (ἐπανέρχομαι). ad gladium καταφεύγω εἰς τὸ ξίφος.

redītus, ūs, ἀ. ἐπιστροφή, ἐπάνοδος.

re-fēro, rettūli, relātum, referre, ἀνώμ. κομιζω.

re-fic̄io (re-fācio), fēci, sectum, 3. (πάλιν ποιῶ), συμπληρῶ (τὰ κενὰ τοῦ στρατεύματος).

re-fūḡio, fūgi,—, 3. (δύσισ φεύγω), καταφεύγω, διὰ τῆς φυγῆς ζητῶ τὴν σωτηρίαν, ἐκφεύγω (= recipio me) 95,4. 99,4,5. 101,6.

regius, βασιλικός, τοῦ βασιλέως.

relātus, ἰδ. refero.

relictus, ἰδ. relinquō.

re-linquo, līqui, lictum, 3. κατα-

- ταλείπω 87,3. relinquo cohortes praeſidio (δοτ.) καταλείπω κοόρτεις (ώς) φρουρὰν 89,2. 95, 3. ὑπολείπω (ἀφήνω) 92,1. ἐγκαταλείπω, 97,2. θέτω ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, θεωρῶ τι ὡς δευτερεῦνον 102,1.
- reliquēram, ἴδ. relinquo.
- reliquus, λοιπός, ὑπόλοιπος.
- re-mānēo, mansi,—, 2. μένω δπίσω, παραμένω.
- remansi, ἴδ. remaneo.
- re-mitto, 3. πέμπω δπίσω.
- re-nōvo, 1. ἀνανεώνω. rursus re-nōvo (κατὰ πλεονασμὸν) πάλιν ἐκ νέου, ἀναλαμβάνω, ἐπαναρχίζω.
- re-pērīo, reppēri, repertum, 4. (ἀνευρίσκω). occasionem τυγχάνω εὑκαιρίας, εὑρίσκω εὑκαιρίαν.
- repressi, ἴδ. reprimo.
- re-prīmo (re-prēmo), pressi, pres-sum, 3. ἀναστέλλω, μειώνω, 92,5. ἀναπόπτω, ἐπέχω (σταματῶ) 93,1.
- re-quiesco, ἔνι,—, 3. ἀναπαύωμαι (ξεκούραζομαι).
- rēs, rēi, πρᾶγμα. res militaris (τὸ στρατιωτικὸν πρᾶγμα), αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις 83,3. res frumentaria (πρᾶγμα σιτικόν), τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν σῖτον, τὰ ἐπιτήδεια· res publica ἡ respublika, γεν. καὶ δοτ. rei publi-cae κλπ. πολιτεία, (κράτος). res (πληθ.) αἱ συνδιαλέξεις, αἱ συνομιλίαι 104,1.
- re-sisto, st̄ti,—, 3. ἀνθίσταμαι, μάχομαι.
- re-spīcio (re καὶ [spēcio]), pexi, pectum, 3. (στρέφω δπίσω νὰ ἰδω) στρέφομαι (πρός τινα).
- re-spondēo, ndi, nsum, 2. ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ.
- retentus, ἴδ. retineo.
- re-tīnēo (re καὶ tēnēo), tinūi, ten-tum, 2. δὲν ἀφήνω, δὲν ἐγκαταλείπω, διατηρῶ 92,3. retineor ἐμποδίζομαι 102,5.
- reversūtus, ἴδ. revertor.
- revertor, reverti (ἔξ ἐνεστ. re-verto), reverti, 3. ἀποθ. (ἢ μτχ. reversus), ἐπανέρχομαι, ἐπιστρέψω, ἐπανακάμπτω.
- rex, regis, ἀ. βασιλεύς.
- ripa, ae, δχθη. ripa impedīta δχθη ἀπόσβατος (δύσκολος).
- rivus, i, ἀ, δυάπιον, (ποταμον).
- robur, robōris, οὐ. (ἀγρία δρῦς). 2) πυρήν, ἀνθος (οἱ κράτιστοι, οἱ λογάδες) τοῦ στρατοῦ.
- rursus, ἐπίρρ. πάλιν, ἐκ νέου, (ἰκόμη μίαν φοράν).

S

- sacerdotīum, ūi, οὐ. τὸ ἀξίωμα τοῦ ιερέως, ιερωσύνη 82,4. 83,1.
- saepē, ἐπίρρ. (συγκρ. saepius, ὑπερθ. saepissime), πολλάκις, ἐπανειλημμένως.
- sagittarīus, ūi, ἀ. τοξότης.
- salus, ūtis, σωτηρία, διάσωσις, (χάρις).

- sanguis, ἕνις, ἀ. αἷμα, (ζωή).
 satis, ἐπίρρη. λίαν. satis longus
 (=tam longus) οὕτω (τόσον) μα-
 χρός. satis est ἐπαρχεῖ 92,1.
 scapha, ae, σκάφη (=λέμβιος τῶν
 νεῶν), ἐφόλων, (φελοῦνα).
 scio, scivi, scitum, 4. γιγνώσκω,
 γνωρίζω.
 se (καὶ sese), ἔαυτόν, -τήν, -τό,
 -τοὺς κλπ., id. sui 1.
 se-cludo (se καὶ cláudo), si, sum,
 3. ἀποκλείω, ἀποχωρίζω.
 seclusi, id. seclūdo.
 secum=cum (πρόθ.) καὶ se(ἀφαιρ.)
 μεθ' ἔαυτοῦ, μεθ' ἔαυτῶν κλπ.
 secundus (ἐκ τοῦ sequor)=δεύτε-
 ρος, εὐνοϊκός, οὐρος.
 sed, σύνδ. ἀλλά.
 semper, ἐπίρρη. πάντοτε. 2) πολλά-
 κις 96, 1.
 senatorius, συγκλητικός.
 senātus, ὥς, ἀ. σύγκλητος.
 senatusconsultum, i, οὖ. (καὶ κε-
 χωρισμένως senatūs [γεν.] con-
 sultum) συγκλήτου δόγμα.
 septem, ἑπτά.
 sequimini β' πλ. προστ. ὅ. sequor.
 sententia, ae, γνώμη.
 sequor, secutus sum, sēqui, 3.
 ἀποθ. ἔπομαι, ἀκολουθῶ.
 serpo, psi, ptum, 3. ἔρπω, διαδίδο-
 μαι, ἔξαπλοῦμαι. ignis serpit
 latius τὸ πῦρ λαμβάνει εὐρυτέ-
 ρας διαστάσεις.
 servo, 1. (σφέω). institūtum τηρῶ
 τὸ (στρατιωτικὸν) ἔθος 84,3. δια-
- φυλάττω 89,1.
 servus, i, ἀ. δοῦλος.
 seu, id. sive.
 sese, id. se.
 sex, ἕξ.
 si, σύνδ. εἰ, ἔάν, ἄν.
 sibi, ἔαυτῷ κλπ. id. sui, 1.
 sic, ἐπίρρη., οὕτως, οὕτως.
 sicut, ἐπίρρη., ὥσπερ, οὕτως.
 signum, i, οὖ. σημεῖον 85,4. 90,3.
 93,1. 93,5 (=vexillum). signa
 militaria (σημεῖα στρατιωτικά),
 σημαῖαι 95,4. 99,4. ὕργανα μου-
 σικὰ 92,5.
 sim, ἔνεστ. ὑποτακτ. τοῦ sum.
 similiter, ἐπίρρη. διμοίως.
 simul, ἐπίρρη. ταυτοχόνως.
 sine, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἄνευ.
 singulāris, e, μοναδικός.
 singuli, ae, a, ἀνὰ ἓνα. singulas
 cohortes detraxit ἀνὰ μίαν κο-
 ñότιν (ἀνὰ ἐν τάγμα) ἀπέσπασε.
 sinister, sinistra, sinistrum, εὐώ-
 νυμος, ἀριστερός.
 sive (πρὸ φων. ἢ συμφ.) ἢ seu
 (πρὸ συμφ.) σύνδ. εἴτε sive-sive
 εἴτε-εἴτε.
 societas, ἄτις, ἔταιρεία (ἐκ Ἐρ-
 μαίων πολιτῶν εἰσπράττουσα τοὺς
 φόρους τῶν ἀγοτῶν ἐν ταῖς
 ὁμι. ἐπαρχίαις ἀντὶ ὁρισμένου
 μισθώματος), συνδικάτον.
 sollic̄ito, 1. ἔξεγείω, (ἕξ)ωθῶ εἰς
 στάσιν (εἰς ἀποστασίαν).
 solvo, solvi, solūtum, 3. λύω.
 solvo (naves) a terra λύω τὰς

ναῦς ἀπὸ τῆς ἔηρᾶς, ἐκπλέω, ἀνάγομαι 101,6. 102,7.
 soror, ὅρις. ἀδελφή.
 spatium, ᾧ, οὐ. spatium temporis καὶ ἀπλῶς spatium διάστημα χρόνου, χρονικὸν διάστημα 84,1. 95,1. τόπος, χῶρος 92,1. 103,2. διάστημα (μεταξὺ δύο τόπων) 92,1. 103,2.
 specto, 1 (ἀπο)βλέπω. haec spectans (εἰς) ταῦτα ἀποβλέπων, (ἐπὶ τῷ σκοπῷ νά...).
 sperassem (= speravissem), ἴδ. spero.
 spēro, 1. ἐλπίζω.
 spes, spei, ἐλπίς.
 (spons, ntis), μόνον κατ' ἀφαιρ. suā sponte ἀφ' ἔαυτῶν, αὐτοβούλως, ἄνευ διαταγῆς.
 statio δηις, φυλακεῖον (τόπος ἔνθατοποθετοῦνται στρατιῶται φρουρᾶς ἔνεκα), φυλάκιον.
 statuo, ᾧ, ὑπum, 3 ἀποφασίζω.
 stringo, ιψι, etum, 3. (πρβλ. σ τ ρ α γ - ί ζ ω = διὰ πιέσεως ἐξάγω). gladium (ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου destringo gladium) σπῶμα (ἀναστῶμα τὸ ξίφος), σύρω τὸ ξίφος.
 strinxi, ἴδ. stringo.
 structus, ἴδ. struo.
 strūo, xi, etum, 3. κατασκευάζω.
 studium, ᾧ, οὐ. σπουδή, προθυμία.
 stupa, ae, (στύπη), στυπτεῖον.
 subēram, ἴδ. subsum.
 sub-īcio (πρόφερε subjicō, sub

καὶ iācīo), iēci, iectum, 3. ὑποβάλλω. aciem collibus (δοτ.) προσάγω (πλησιάζω) τὸν (παρατεταγμένον) στρατὸν ὑπὸ τοὺς λόφους (ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων). subicio me (ἀντὶ aciem meam) ini quis locis (δοτ.) ὑποβάλλω ἐμαυτὸν (τὸν στρατὸν μου) εἰς τόπους ἀνίσους (τ. ἔ. εἰς τόπους στρατηγικῶς δυσμενεῖς). sublatus, ἴδ. tollo.
 sub-lūo (ἐκ τοῦ sub-lāvo), ᾧ, ὑπum, 3. (ὑπονίπτω), montem ὑπολούω (βρέχω) τὸ ὕδος (τοὺς πρόποδας τοῦ ὕδους). subsēqui, ἀπομφ. τοῦ subsequor.
 sub-sēquor, 3. ἀκολουθῶ κατόπιν.
 sub-sum, (ὑπόκειμαι). subest ἐγγύς ἐστι, πλησιάζει.
 suc-cēdo (sub-cedo), 3. alicui, διαδέχομαι τινα.
 successi, ἴδ. succedo.
 1. sūi sibi, se, ἀντων., ἴδ. 102,6. ο. ἄ.
 2. sui (98,2), ἴδ. suus.
 sum, fūi, esse, εἴμαι, εἰμί. aliquis ἦ aliiquid est praesidio (δοτ.) εἶναι τις ἦ τι βοήθεια (πρὸς βοήθειαν). sum ad aliquid χρησιμένω πρός τι 101,2. est periculo (ἀφαιρ.) capit is mei εἶναι μετὰ κινδύνου τῆς κεφαλῆς μου (ἡ ζωή μου κινδυνεύει) 102,6. fui consul ὑπῆρχα (διετέλεσα, ἐχρημάτισα) ὑπατος. ventus est ἄνεμος εἶναι (πνέει). sum in curatione regnī

είμαι ἐν τῇ ἐπιτροπεύσει τοῦ βασιλείου, ἐπιτροπεύω τὸν ἀνήλικον βασιλέα.

summa, ae, ὁ (διὰ τῆς λογιστικῆς ἀποτελούμενος) ἀριθμός, σύνολον. quae summa erat milium XXII δς (ἀντί : ὅν κ ο ὁ ρ ε ω ν) ἀριθμὸς ἵτο εἴκοσι δύο χιλιάδων· ἴδ. καὶ diffido.

summōtus, ἴδ. summōveo.

sum-movēo (sub-movēo). 2. ἐκδιώκω, ἀπωθῶ.

summus (ὑπερθ. τοῦ supērus), ἀνώτατος, μέγιστος· ἴδ. superior.

sumo (subs [=sub] -emio), sumpsi, sumptum, 3. λαμβάνω (παρὰ τὴν θέλησιν), εἰσπράττω βίᾳ 103. 1.

1. sumptus, ūs, ἀ. δαπάνη, ἔξοδα.
2. sumptus, ἴδ. sumo.

superior, ūs, (γεν. iōris, συγκρ. τοῦ supērus), πρότερος.

supēro, 1. νικῶ (=vincō).

super-sum, ἐπιζῷ 87,2. ὑπολείπομαι 91,2.

sup-porto (sub-porto), 1. προσκομίζω, φέρω.

suprā, ἐπίρρο. (ἐκ τοῦ superā [parte]), ἀνωτέρω.

suspicio, ūnis, ὑποψία. sus-tīnō (subs [=sub] καὶ tēneo),

tinūi, [tentum ᾧ] tentātum, 2. ἀντέχω (β α σ τ ὁ) 94,2. impetum ὑπομένω τὴν ἔφοδον 84,4.

suis, ἔαυτοῦ, -τῆς, -τῶν (ἴδικός του, ἴδικός της, ἴδικός των). nihil sui

οὐδὲν τῆς ἔαυτῶν περιουσίας, οὐδὲν ὅπερ ἀνήκεν αὐτοῖς 98,2.

T

tabella, ae, (ξύλινος μικρὸς πίναξ), δελτίον ψηφιφορίας.

tabernacūlum, i, οὐ. σκηνή.

taeda, ae, (ξύλον ὥητυνοῦχον), δάζ. tam, ἐπίρρο. τόσον (π ο λ ύ). tam (μετ' ἐπιθέτου) οὕτω, τόσον.

tamen, σύνδ. ὅμως.

tametsi, σύνδ. εὶ καί.

tantus, τοσοῦτος, τόσον σπουδαῖος.

tantum (αἰτ. τοῦ οὖσ. tantum), ἐπίρρο. κατὰ πολὺ 96,4. tantum ut τοσοῦτον ὅστε 101,3.

tardīus, ἐπίρρο. συγκρ. (τὸ θετ. tarde βραδέως), βραδύτερον.

tectus (κυρίως μικρ. τοῦ tego). Ὡς ἐπιθέτον = constrātus (κατεστρωμένος. scaphae tectae, ἀκάτια (πλοιάρια) «καταστρώματα ἔχοντα» 100,2.

tēgo, texi, tectum, 3. (στέγω) καλύπτω, περιφρονῶ, προστατεύω 102,3.

telum, i, οὐ. (βέλος), ἀκόντιον.

temēre, ἐπίρρο. ἀλογίστως, ἀπερισκέπτως, εἰκῇ.

tempestas, ātis, τριχνύμια (=procella).

tempōris, γεν. τοῦ tempus.

temptandus, ἴδ. temp̄to.

temp̄to, 1. πεῖραν λαμβάνω, ἀποπειρώμενος (διακινδυνεύων) μανθάνω.

tempus, ὅρις, οὐ. χρόνος. isdem
(==iisdem) temporibus (ἀφαιρ.)
κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. εδεῖ
tempore κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον.
tempus anni ἡ ὥρα τοῦ ἔτους.
tendit, ταθ. ἀπόμφ. τοῦ tendor, ten-
tus sum καὶ σπανιώτ. tensus
sum, tendit. id. tendo.
tendo, tetendi, tentum, σπανιώτ.
tensus, 3. (τείνω). praetorium
«πήγγυμ», διατένω (τε ν τώ-
νω, στήνω) τὴν σκηνὴν τοῦ
στρατηγοῦ, «σκηνοπηγῶ».
tenēo, tenūi,—, 2, κατέχω. 88,2.
me loco (ἀφαιρ.) κρατῶ ἐμαυ-
τὸν ἐν τῇ (τεταγμένῃ) θέσει,
διατηρῶ τὴν θέσιν μου 94,1.
καταλαμβάνω, γίνομαι κύριος
101,1. διατηρῶ, κρατῶ 102,3.
tergum, i, οὐ. νῶτον, νῶτα. a ter-
go ἐκ τῶν διπισθεν, ἐκ τῶν νώτων.
terni, ἀνὰ τρεῖς, τρεῖς.
terra, ae, ἔηρα 101,6. ἔδαφος 98,1.
terrō rūi, itum, 2. φοβῶ, πτοῶ.
tertius, τρίτος.
testis, is, ἀ. δ. μάρτυς.
timēo, ūi,—, 2. φοβοῦμαι.
timor, ὅρις, ἀ. φόβος.
timuisse, timuissem, id. timeo.
tollo, sustuli, sublātum, 3. αἴρω.
clamorem αἴρω κραυγήν, ἀλα-
λάζω, «ἰάχω» 92,5. ἀφαιρῶ,
ἀποκομίζω (παίρνω) 103, 1.
tot, ἄκλ. τοσοῦτος, τοσοῦτοι.
totus, (γεν. totīus, δοτ. toti), δλος
διλόκληρος, ἄπας.

tradītus, id. trado.
trā-do (ἐκ τοῦ trans-do), dīdi, dī-
tum, 3. παραδίδω.
tradūco (trans-duco), 3. διαβιβάζω.
tres, tria, (γεν. πλ. trium), τρεῖς.
trichīla, ae, σκιάς, κλισία φυλλο-
σκεπῆς καὶ φυλλόστρωτος, παρά-
πηγμα φυλλοσκεπὲς (εἶδος κρεβ-
βατίνας).
tribūnus, i, ἀ. (δ φύλαρχος, δ
προϊστάμενος φυλῆς τινος). tri-
bunus militum (στρατιωτικὸς)
χιλιαρχος.
triginta, τριάκοντα.
trirēmis, is, (tres καὶ remus=κώ-
πη), ἡ τριήρης (ναῦς).
tuba, ae, σάλπιγξ.
tuemīni, β' πληθ. προστακτ. δ. tueor.
tuēor, tuitus sum, 2. ἀποθ. φυ-
λάττω, ὑπερασπίζω.
tuli, id. fero.
tum, ἐπίρρ. τότε.
tunc, ἐπίρρ. τότε.
turmātim, ἐπίρρ. ἵλαδόν, κατὰ ἵλας.
U
ubi, σύνδ. ὧς, εὐθὺς ὧς, ἀφοῦ
93,5. 98,2.
umquam, ἐπίρρ. ποτέ· id. neque.
upā, ἐπίρρ. (διμοῦ, ἄμμα). upā cum
aliquo διμοῦ τινι (μαζί με).
updīque, ἐπίρρ. πανταχόθεν.
upīus, γεν. τοῦ upus.
universus, σύμπας. universi, σύμ-
παντες, ἀθρόοι, πάντες διμοθυ-
μαδόν.

unus, (γεν. unius, δοτ. uni), εἷς.

2) εἷς μόνον (= unus modo, unus omnino) 82,1. 82,3.5.

89,1. 102,4. 3) μόνος, εἷς μόνος 91,2.

urbanus, ἀστικός, τοῦ ἀστεως.

urbs, urbis, πόλις (ἰδίᾳ ἡ Τρώμη· [πρβλ. Ἀστυ=Αθῆναι, Πόλις=Κωνσταντινούπολις]).

1. usus, ūs, ἀ. ἐμπειρία, ἀσκησις. 84,3. 86,5 (ἰδ. manus), 93,1. χρεία, ἀνάγκη 96,2. 103,1. cum usus adesset (= si quando usus ἢ opus esset, si usus veniret) ἐάν ποτε (δσάκις) παρίστατο χρεία, ἐν ὕρᾳ ἀνάγκης.

2. usus, μτχ. τοῦ utor 95,5. 100,3.

1. ut, ἐπίρρο. ὥσπερ 85,1. 86,5. 93,3. 94,3. 95,4. 104,1. 2) (τρόπος καὶ αἵτια) ut... existunt 104,1.

2. ut, σύνδ. 1) χρονικός· ὡς, εὐθύνς, εὐθὺνς ὡς 94,5. 2) τελικός· ὅπως, ζνα, 82,1.5. 85,2. 86,5. 92,2.3.5. 95,1. 102,2.3. 102,7. 103,3.3) συμπερασματικός· ὥστε 82,2. 84,3. 85,4. 92,1. 94,5. 96,1.4. 101,7. ut=ita ut 84,2.

uterque, utrāque, utrumque, (γεν. utriusque), ἐκάτερος, ἐκάτεροι, ἀμφότεροι.

1. ὑτί (ἀντὶ ut σύνδ.), 86,1. 101,3. 102,2.

2. ὑτί, ἀπόμφ. τοῦ utor 83,5. 90,1.

ἄτορ, ūsus sum, ὑτί, ἀπόθ. χρῶμαι, μεταχειρίζομαι 90,1. χρησιμοποιῶ (ἐκμεταλλεύομαι) 83,5

95,1. re frumentariā commodiōre χρῶμαι τοῖς ἐπιτηδείοις ὅπον, ἔχω τὰ τρόφιμα ἀνευ μεγάλων ἐμποδίων, «ὅπον τῆς τροφῆς εὐπορῶ». usus tempore anni commodiore ἐπωφεληθείς, τυχὼν ὥρας τοῦ ἔτους (ἐποχῆς) εὐνοϊκῆς (κατὰ λέξιν εὐνοϊκωτέρας). du-cibus usi centurionibus (ἀφαιρ.) χρησάμενοι τοῖς ἐκατοντάρχοις (ώρις) ἀρχηγοῖς, σχόντες τοὺς ἐκατοντάρχους ὁδηγούς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἐκατοντάρχων.

utrum, πότερον, utrum — an πότερον — ἢ.

V

valēo, 1ψι,—, 2. (ὑγιαίνω). equitatu (ἀφαιρ.) ἵσχυρά κατὰ τὸ ἵππικόν, ἔχω μεγάλας ἵππικὰς δυνάμεις.

valetūdo, dīnis, (εὐεξία). ἐπὶ κακῆς ἐννοίας: ἀσθένεια, κακεξία, νόσος.

vallum, i, οὐ. (τὸ μετὰ πασσάλων ὀχυρωμένον πρόχωμα) καράκωμα, πρόχωμα, «χάραξ».

vehementer, ἐπίρρο. μεγάλως, σφρόδρως.

velim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ volo. vellem, πρτ. ὑποτακτ. τοῦ volo.

vēnīo, vēni, ventum, 4. ἔρχομαι. ἀφικνοῦμαι. in deditioinem ἔρχομαι

μαι εἰς παράδοσιν, παραδίδομαι. cum classe venio μετὰ στόλου ἔρχομαι, (πλέω).

ventus, i, ἀ. ἄνεμος.

- verbum, i. οὐ. λόγος, λέξις.
 verō, ἐπίρρημα. βεβαιώς, «μὴν» (=re-
 vērā) 87, 6. 93, 2. 94, 3. 95, 5. 2)
 ἐναντιωμ. σύνδ.: δέ, ἀλλὰ 84, 2.
 versor, ἀποθ. 1. (στρέφομαι). δια-
 τοίθω, εἴμαι, ενδίσκομαι.
 versus, πρόθ. (ἐπιτασσομένη), μέχρι.
 Larīsam versus πρὸς τὴν κα-
 τεύθυνσιν τῆς Λαζίσης.
 verto, ῥτί, ῥsum, 3. στρέφω. terga
 στρέφω τὰ νῦτα, τρέπομαι εἰς
 (ἄτακτον) φυγήν.
 vester, vestra, vestrum, ὑμέτερος,
 (ἴδικός σας).
 vetus, vetēris, παλαιός, πολὺν ἥδη
 χρόνον ὑπάρχων, παλαιάμαχος.
 vexillum, i. οὐ. (ὑποκοριστικὸν τοῦ
 vēlum = ὁδόνη), σημαία (ἱππι-
 κοῦ), σῆμα, σημεῖον (l. signum).
 Τοῦτο ἀνετέινετο (ἐκμάτιζεν) ἢ-
 νωθεν τῆς σκηνῆς τοῦ στρατηγοῦ.
 vicem, lđ. vicis.
 vīcis, γεν. (τοῦ ἀχρήστου vix)· αἰτ.
 vicem μετὰ τῆς in=invicem καὶ
 κεχωρισμένως in vicem) ἀμοι-
 βάως 98, 3.
 victor, ὅρις, ἀ. νικητής.
 victoriā, ae, νίκη.
 vidēo, vīdi, vīsum. 2. 1) βλέπω,
 δρῶ 87, 4. 94, 5 96, 1. 2) vi-
 deοτ φαίνομαι, εἴμαι φανερός,
 βλέπει (ἢ νομίζει) τις ὅτι ἐγώ...
 νομίζομαι, φαίνομαι τινι 82, 2
 85, 1. 4. 87, 7. 92, 4. 96, 4. 3)
 videορ ἀντὶ mihi videοr πι-
 στεύω, νομίζω 84, 1.
 viginti, εἴκοσι.
 viόlo, 1. (ἐκ τοῦ vis), βιαίως με-
 ταχειρίζομαι, κακοποιῶ.
 vir, viri, ἀ. ἀνήρ.
 vires, viriūm, lđ. vis.
 virtus, ἄτις, ἀνδρεία.
 vis (αἰτ. vim, ἀφαιρ. vi), δύναμις
 (σωματική) πληθ. vires, īum κλπ..
 vivus, ζωντανός, ζῶν.
 vix, ἐπίρρημα. μόλις.
 vōco, 1. καλῶ.
 vōlo, volūi, velle, θέλω.
 voluisse, lđ. volo.
 voluntarī, δρυμ, ἀ. οἱ «ἐθελοντὲ
 στρατεύμενοι», οἱ ἐθελονταί.
 voluntas, ἄτις, θέλησις, προθυμία
 84, 1. ἐπιθυμία, πρόθεσις 102, 7.
 voluptas, ἄτις τέρψις, εὐχαρίστη-
 σις.
 vulnus, nēris, οὐ. τραῦμα. sine
 vulnere, ἀνευ τραῦματος, ἀνευ
 αἷματοχυσίας, ἀναιματί.

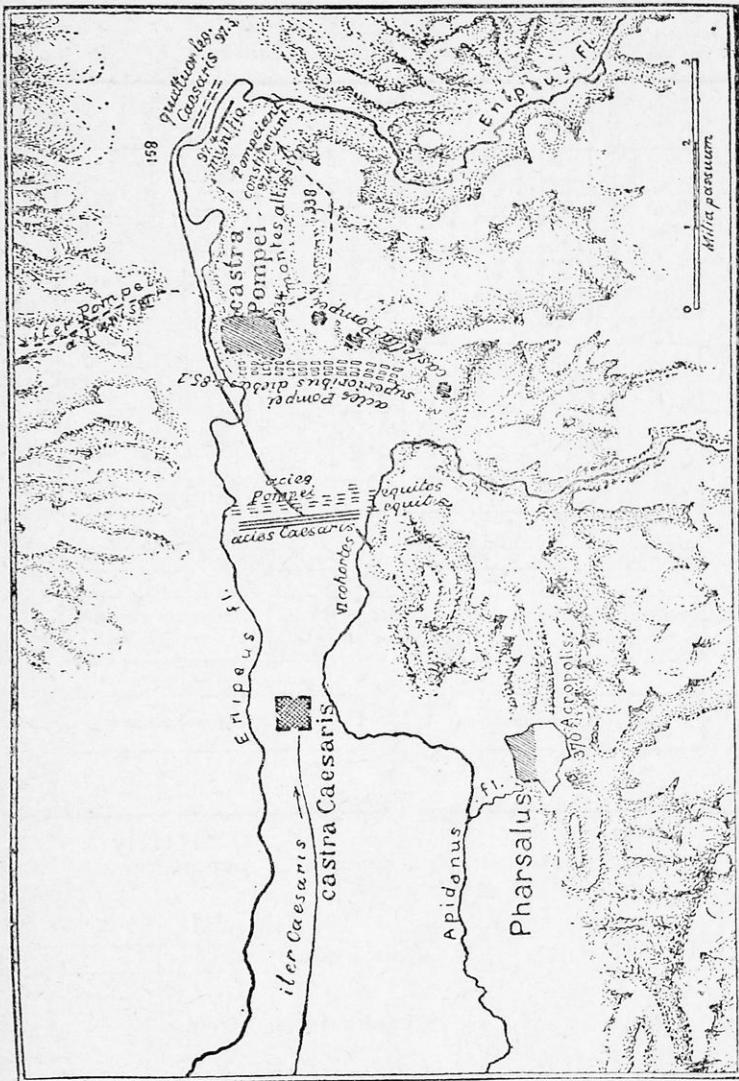
ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ

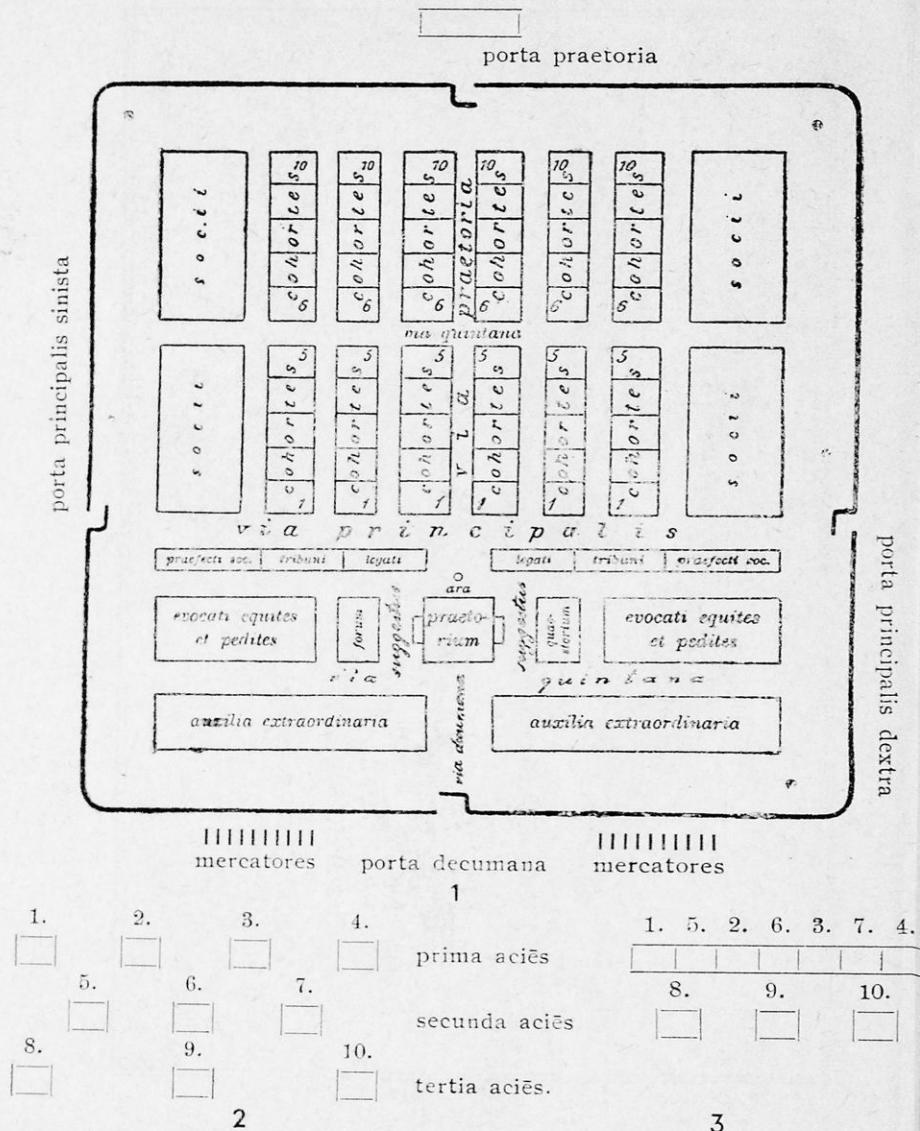
ΠΟΜΠΗΙΟΣ

(Kara Stoffel)

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΑΡΣΑΛΟΝ ΜΑΧΗ

cohors in statione

1) Castra Romana (44). 2) Ὁ λεγεών ἐν παρατάξει (31 καὶ 32). 3) Ὁ λεγεών ἐν τάξει μάχης.

4

5

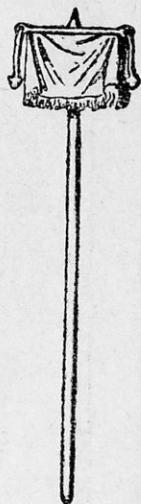
6

4) Aquilifer (25) *. 5) Signifer (26). 6) Aquila (25).

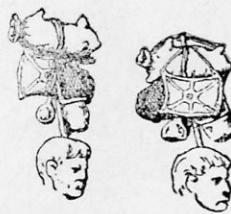
Οι ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τοὺς ἀντιστοίχους παρασελιδίους ὀριθμούς τῶν σελίδων 31 - 42.

7

8

9

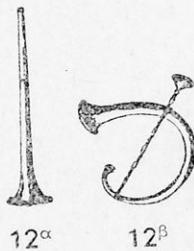
7) Miles legionarius (3 καὶ 22). 8) Vexillum (28 καὶ 29). 9) Sarcinae ἢ Mulus Marianus (11 καὶ 23).

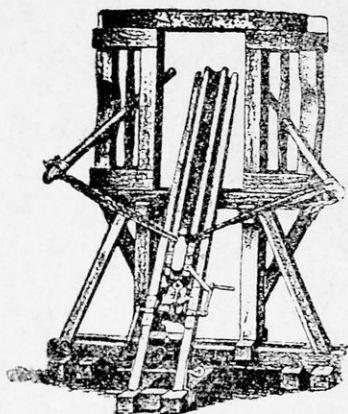
10

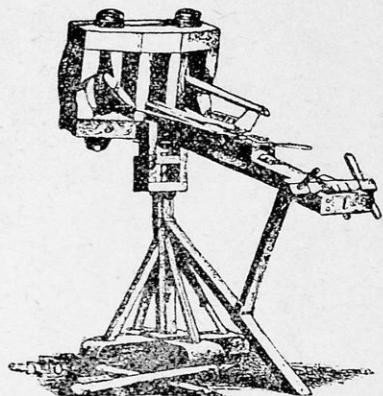
11

12^α12^β

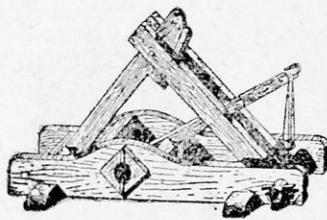
10) Centurio (12 και 63). 11) Funditor (18). 12^α) Tuba (29). 12^β) Cornu (29).

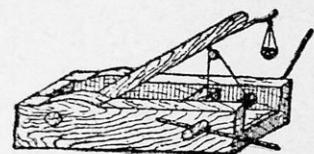
13

14

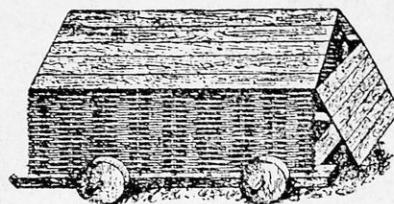

15

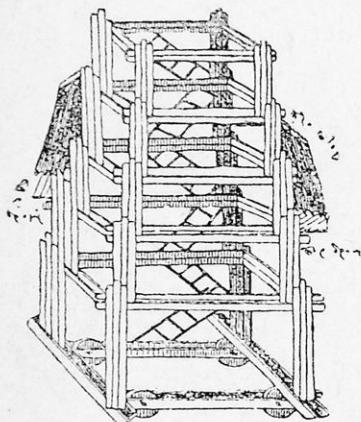

16

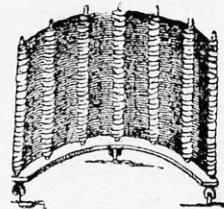
13) Ballista (23 α'). 14) Catapulta (23α'). 15) Funda librilis (23 α').
16) Scorpio ή Onager (23 α').

17

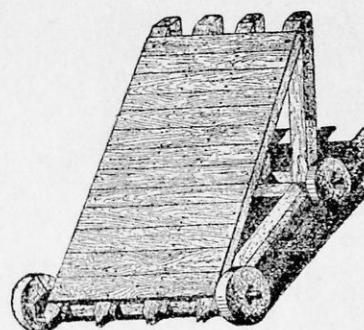

18

19

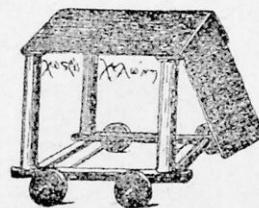
17) *Vinea* (23 β'). 18) *Turis ambulatoria* (23 β'). 19) *Pluteus* (23 β').

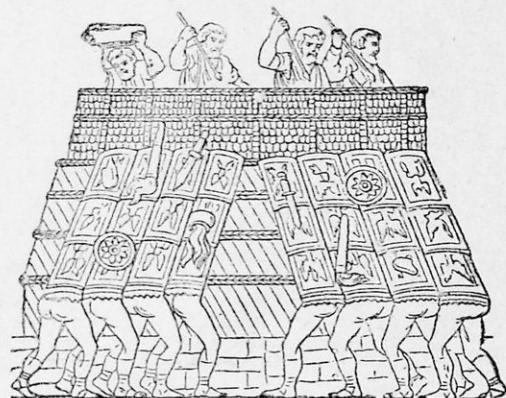
20

21

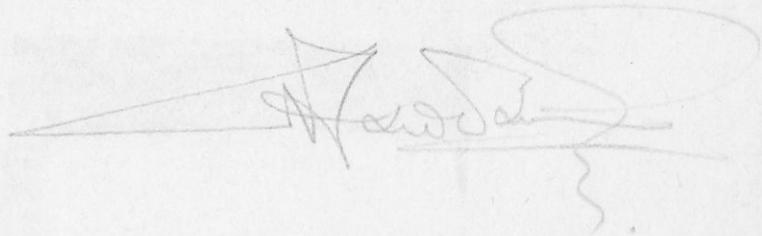
22

23

20) Testudo (23 β'). 21) Testudo arietaria (23 β'). 22) Testudo fosaria (23 β'). 23) Testudo (Συνασπισμὸς 40).

Nikolaos Mandras

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Nikolaos Mandras". The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke on the left and more vertical, looped strokes on the right.

Premis est deus, deinde philosophus.

Premium vivere et deinde philosophare

moetas studiorum retentio est

Philos est in intellectu quo nos melius estimamus

024000025341

Έκτύπωσις - Βιβλιοθεσία 'Αδ/φοι Γ. Ρόδη, Κεραμεικοῦ' 42 - Αθήναι

*Επιμελητής: έπι τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων δ φιλόλογος ΖΑΦ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

